

tv-15 naš TOVARIS

Št. 13
31. marca 1983
Leto XXI

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

POČASTITEV ENE NAŠIH NAJLEPŠIH ZMAG

Tako kot so pred štiridesetimi leti sprejeli zmagovalce bitke v Jelenovem žlebu, so prebivalci Loškega potoka v soboto sprejeli udeležence proslave ob tej pomembni obletnici. Čeprav je sneg preprečil prireditve na samem prizorišču bitke, pa sta bila prireditve in srečanje pred osnovno šolo dr. Antona Debeljaka in v njej ravno tako prisrčna.

Na slavnostni seji občinske skupščine in občinskega odbora ZZB NOV Ribnica so prizadevnim posameznikom podelili občinska priznanja, nekaterim udeležencem bitke pa plakete Jelenov žleb. Na proslavi pred osnovno šolo je bil slavnostni govornik nekdanji partizanski poveljnik in general Dušan Švara-Dule. Slavnosti v Loškem potoku pa se je med drugim udeležil tudi predsednik predsedstva SR Slovenije Viktor Avbelj-Rudi, ki se je tudi bojeval v Jelenovem žlebu.

Slavnostni govornik na sobotni proslavi ob štirideseti obletnici zmage v Jelenovem žlebu je bil general major Dušan Švara-Dule, ki se je bojeval v vrstah Cankarjeve brigade.

Med drugim je poudaril, da po učbenikih o bojnih veščinah sodi ta bitka v poglavje bojev v srečanju, in sicer v njegovo najčistejšo obliko. Prav tako lahko to bitko vzamemo za model študija o boju v srečanju. Ta bitka se je predvsem odlikovala po izjemnem presenečenju, pomanjkanju podatkov o nasprotniku ter njegovi moči. Poleg tega partizani niso podrobneje poznali razgibanega terena in njegove topografije. Partizani so do takrat imeli tridnevne boje s sovražnikom v ribniški dolini in sta brigadi nosili s seboj ranjence. Borci so bili v trenutku srečanja zelo utrujeni, žejni, lačni in tudi neprespani.

Osnovno pravilo bojev v srečanju je, da v takšni bitki vedno zmaga tisti, ki hitreje razvije svoje enote, odločneje poseže v boj in prvi zasede dominantne točke. Poudaril je tudi, da se je slovenski narod v pretekli vojni prvič v svoji zgodovini s puško v roki nadvse organizirano postavil po robu premočnemu fašističnemu okupatorju.

Dušan Švara je med drugim tudi dejal, da naš osvobodilni boj ni bil eksistenčni boj. To je bil boj proti iztrebitvi, boj za biti ali pa biti uničen. Slovenski narod je brez večjega pojasnjevanja globoko v sebi čutil senco smrti, bilo mu je jasno, da ga bo pobralo, če se ne bo zmagal in takoj nekaj ukrenil. In v tistih, za naš obstoj najbolj kritičnih trenutkih je s pomočjo OF in s partijo na čelu našel v sebi nadnaravno moč in se s puško v roki množično postavil po robu močnejšemu sovražniku. Tako je s svojim bojem v veliki meri pomagal, da je naduti okupator najprej padel na kolena in bil kmalu zatem tudi obglavljen.

Popolnoma razumljivo je, da sta tako nemški kot italijanski okupator nasilneje branila »svoje ozemlje« kot pa v drugih delih Jugoslavije. Poleg tega so se vse naše zmage in politično delovanje na tem delu Jugoslavije neposredno prenašali v notranjost Italije in Nemčije ter s tem od znotraj rušili obstoječi red v teh državah. To okupatorju ni bilo v nobenem pogledu ljubo in je zato močnejše in siloviteje napadal našo partizansko vojsko, terenske organe in vso našo oblast kot v drugih predelih naše domovine.

V nadaljevanju se je Dušan Švara dotaknil tudi domačih izdajalcev in dejal: »Nemalo zaslug pri vsem tem pa so imeli seveda vsi tisti, ki so se od prvega dne okupacije strumno postavili v sovražnikovo službo. Veselo so jim nosili na nos še tople novice o vsem, kar je bilo povezano s partizani in našo organizacijo. Nimam besed za obsodbo te gnusne dejavnosti v naših vrstah.«

»Vse, kar sem povedal,« je ob koncu dejal tovariš Švara, »sem povedal zato, da vsi mi, pa tudi drugi mislijo in pišejo o našem boju tako kot zasluži. Naj se ve, da je ta naš boj najsvetlejši delček zgodovine nas vseh, posebej pa našega naroda. Za vselej si moramo zapomniti, da je ta boj nadvse krvav, poln samoodrekanja in namočen s potoki solza naših mater, sestra in naših najmlajših. Ta naš boj pa naj bo z druge strani tudi opomin vsem tistim, ki bi stegovali svoje umazane roke po naši prelepi zemlji. Zavedajo naj se, da se jim bo spričo naših izkušenj, pridobljenega znanja in naše častne zgodovine zgodilo isto, kot se je zgodilo njihovim predhodnikom pred štiridesetimi leti tu v Jelenovem žlebu!«

Bojan Kuntarič

Začetek poti štafete mladosti 1983

V soboto, 26. marca, je krenila na dolgo pot po domovini štafeta mladosti, obeležje mladosti, Tita in revolucije. Zadar, mesto mladosti in slavne revolucionarne preteklosti, jo je pospremlilo z radostnimi vzkliki in s pesmijo. Letošnja štafeta je že 39. po vrsti, in tretja brez Tita med nami, pa s Titom v mladih srcih, ki iz pomladi v pomlad prenašajo z njo svoje sporočilo.

Na Zelenem trgu v Zadru se je zbrala pisana množica na slovesnosti, ki je potekala pod geslom »Mi svojo srečo gradimo v miru, s pesmijo.« Zbrane je pozdravil predsednik skupščine občine Zadar dr. Ivan Zorić. Sekretar predsedstva CK ZK Hrvatske Marijan Kalaj je v govoru med drugim poudaril, da štafeta ni le spomin, temveč tudi inspiracija za prihodnost, da se mladina Jugoslavije zaveda, da socialistično samoupravljanje ni le vrednota preteklosti, ampak potencialna sila nadaljnjega življenja in razvoja. Zato moramo vsak zase in vsi skupaj bolje delati in varčevati. Potrebna je vera v naše sile, je še poudaril tovariš Kalaj.

Besedo je povzel sekretar predsedstva ZSM Jugoslavije Robert Černe: »Štafeta mladosti je svetel simbol, ki združuje vsa najlepša hotenja, iz roke v roko, iz srca v srce. Naj gradi svobodo, mir, bratstvo in enakopravnost. Vse akcije, ki bodo ob štafeti mladosti, simbolizirajo enotnost in druge pridobljene vrednote naše revolucije, pomenijo našo revolucionarno

mladost. Naše aktivnosti v mesecu mladosti ne smejo biti le proslave, temveč ustvarjalne aktivnosti.« Tovariš Černe je še opozoril na krizo današnjega časa in na zavest mladine, da jo premaga: »Za to je potrebna mobilizacija vseh sil. Socialistična samoupravna pot je edini možen način za napredek naše družbe. Vendar ni dovolj, da ostajamo pri parolah. Mladinec, ki se ni pripravljen bojevati, ni vreden boljše prihodnosti. Boj za zaposlovanje mladih je trenutno naša največja naloga. Slediti mora konkretna akcija, s katero bomo pokazali, da nismo le generacija prihodnosti, ampak tudi sedanjosti.«

Sporočilo štafete, ki ga je prebral predsednik predsedstva RK ZSM Hrvatske Rade Šekuljić, je izzvenelo v zaobljubo za novi čas, v katerem bodo morali mladi šele dokazati, da so vredni častnega imena Titova mladina, novega podmladka Titove Jugoslavije.

Prvi je štafeto ponesel štiriindvajsetletni avtomehanič iz zadrške Otočanke Marin Matešić, potem ko so z Zelenega trga poslali še pozdravno brzojavko predsedstvu SFRJ in predsedstvu CK ZKJ. Najprej proti Zemuniku pa skozi kraje pod Velebitom, na Pag, Rab, Krk in vse do Reke, kjer je štafeta prvič prenočila, se je vila pot in že v prvih korakih zasejala neomahljivo voljo mladine Jugoslavije.

Živa Drole

1. april – dan brigadirjev

Prvi april je dan, v spomin na tisti 1. april 1946, ko so na progi Brčko-Banovići krampi in lopate v rokah jugoslovanske mladine prvič zapeli svojo udarno pesem. Mladi so gradili domovino. Tudi danes mladina še gradi, na akcijah izgrajuje sebe in svoje okolje. Letos bo po ocenah sodelovalo na lokalnih MDA približno 40.000 mladih, zveznih in republiških mladinskih delovnih akcij pa se bo udeležilo približno 5300 brigadirjev in brigadirki iz naše republike.

Ž. D.

Že osmič na Poreznu

Kot vsako leto je tudi minulo nedeljo odbor za organizacijo pohoda v sodelovanju z družbenopolitičnimi organizacijami Cerknega, Planinskim društvom Čerkno, brigado Srečko Kosovel,

Gorenjskim vojnim področjem in inženirskim bataljonom 31. divizije uspešno organiziral že osmi zimski pohod na Porezen.

V lepem sončnem vremenu se je pohoda udeležilo nekaj tisoč udeležencev skoraj iz vse Slovenije in tudi iz zamejstva. V spomin na žrtve pred 38 leti je bila pri spomeniku na Poreznu slovesnost v spomin padlim borcem za svobodo.

Pohoda so se udeležili številni planinci, nekdanji borci, mladina, pripadniki JLA, teritorialne obrambe in milice. Med njimi tudi že stari znanci pohoda: Viktor Avbelj, Albin Vengust, Miha Potočnik, Stane Kersnik in mnogi drugi. Slavnostna govornica je bila predstavica mladinske organizacije Meta Bidovec. Daljši zapis s pohoda na Porezen berite na 7. strani.

Jože Čurin

Še pokojninski zakon

V sredo, 23. marca 1983, se je sestal na 3. seji Republiški komite za borbe in vojaške invalide. Opredeležil se je do rešitev predloženega osnutka republiškega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, zlasti v delu, ki se nanaša na položaj in pravice borcev v tem sistemu, z zanimanjem pa so člani sledili tudi predstavitvi najpomembnejših drugih novosti, ki jih predvideva zakonski osnutek.

V razpravi so poudarili, da so sprejemljive, rešitve, ki se nanašajo na udeležence NOV, saj njihove pravice ostajajo v glavnem take kot sedaj, kar je tudi v skladu z dosedanjimi stališči o urejanju teh vprašanj. Posamične rešitve so celo nekoliko ugodnejše in jasnejše od sedanjih, pri čemer je treba omeniti kmete-borce NOV. Enako kot drugi kmetje bodo vključeni v enoten sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja, s pravico do zagotovljene pokojnine, tisti, pa, ki sedaj prejemajo starostno pokojnino in varstveni dodatek ju bodo obdržali tudi naprej.

Republiški komite je podprl osnutek republiškega zakona in pri tem menil, da ni potrebe po širjenju pravic borcev ali vključevanju novih skupin v ta sistem, o zakonu na splošno pa to, da je treba vse rešitve, ki bi lahko pomenile dodatne finančne obveznosti družbe skrbno preučiti, realno ovrednotiti in ugotoviti materialne možnosti za

njihovo uresničevanje – še pred sprejemom zakona!

Ob obravnavi poročila o financiranju borčevskega in invalidskega varstva v SR Sloveniji v letu 1982 in financiranju tega področja v letu 1983 je republiški komite ocenil, da bi morala zadostovati sredstva, ki so letos zagotovljena v proračunu SR Slovenije, če bodo gibanja, zlasti osebnih dohodkov, oziroma pokojnin taka, kot je predvideno z resolucijo. Zato so občinski upravni organi že dobili napotilo, da povečajo in valorizirajo borčevske in invalidske prejemke za leto 1983, kot je predvideno v predpisih. V razpravi so opozorili na racionalno porabo in odgovorno ravnanje s sredstvi tudi na tem področju.

Republiški komite je sprejel še predlog razdelitve sredstev republiškega proračuna za občinske priznavalnine za leto 1983 za dopolnjevanje občin. Sredstva v znesku 101.512.000 dinarjev bodo razdeljena 12 dopolnjevanim občinam.

Republiški komite je sprejel aneks št. 2 k samoupravnemu sporazumu o svobodni menjavi dela z naravnimi zdravilišči kot udeleženec tega sporazuma za borbe in vojaške invalide. Z omenjenim sporazumom se enotno urejajo družbenoekonomske odnosi z naravnimi zdravilišči v SR Sloveniji. Z vsakoletnim aneksom k sporazumu se dogovorijo za cene, ki bodo letos v globa-

lu večje za 9,3 odstotka. Poleg tega je v tem aneksu predvidena tako imenovana standardizacija zdraviliških storitev. To pomeni, da bo že ob napotitvi uporabnika v zdravilišče konzilij osnovne ali bolnišnične dejavnosti oziroma za vojaške invalide in spomeničarje zdravniška komisija določala vrsto in obseg potrebne terapije, glede na osnovno diagnozo. S tem bo zagotovljeno, da bodo zdravilišča nudila in zaračunavala posamezniku samo storitve, ki so resnično potrebne.

Poleg sporazuma s slovenskimi naravnimi zdravilišči bo republiški komite tudi v letošnjem letu še sklenil pogodbe za zdravljenje vojaških invalidov in spomeničarjev z Domom vojaških invalidov v Strunjanu, z

Mojstrano, Rimskimi Toplicami in Hotelom Palace v Portorožu.

Republiški komite je sprejel še odlok o najnižjih pokojninskih prejemkih spomeničarjev, španskih borcev in narodnih herojev v letu 1983 v SR Sloveniji, odlok o določitvi osnove za republiški dodatek zaposlenim borcem NOV in sklep o določitvi vrste motornega vozila, katerega prodajna cena je osnova za regres pri nakupu motornega vozila vojaških invalidov. Osnova za republiški borčevski dodatek bo znašala v letu 1983 15.902,00 dinarjev, osnova za regres vojaškim invalidom pri nakupu motornega vozila pa bo prodajna cena osebne avtomobila zastava – jugo 45.

Malči Žitnik

Alkoholizem in narkomanija

Zaradi alkoholizma ima naše gospodarstvo vsako leto precejšnjo škodo. Zaradi tega družbene nadloge ne pride na delo vsak deseti delavec, 20 odstotka delavcev v industriji pa ima zaradi alkoholizma neposredne ali posredne težave. Alkoholik manjka pri delu na leto 2 meseca v povprečju pa tudi 10 let prej odide v invalidski pokoj. Eno tretjino nesreč pri delu s smrtnim izidom ali hujšo telesno poškodbo pripisujemo alkoholizmu, precej pa je tudi neposredne gospodarske škode in izpadov proizvodnje.

Ti podatki sami povedo dovolj o tem družbenem zlu, ki mu pa v vsakdanjem življenju očitno ne posvečamo dovolj pozornosti. Ne glede na to, da je skupščina SRS že 1974. leta sprejela akcijski program boja proti alkoholizmu in da je 1974. leta konferenca SZDL sprejela o boju proti alkoholizmu in narkomaniji, lahko ugotovljamo, da v uresničevanju koncepta akcije boja proti alkoholizmu nismo dovolj usklajeni. Najmanj smo naredili tam, kjer bi v bistvu lahko dosegli največ je menilo predsedstvo republiške konference SZDL. Splošno družbeno akcijo bi morali spreminjati zavest in preveč strpen odnos do pojavov alkoholizma. Vse bolj bi morali uveljavljati spoznanje o družbeni upravičenosti boja proti alkoholizmu, družbenopolitični in samoupravni dejavniki pa bi morali ta program trdno vgraditi v svoje programe.

V krajevni skupnosti in temeljni organizaciji združenega dela, ki bi morali nositi celotno aktivnost, še vedno nismo odprli vseh možnosti za odpravljanje vzrokov in posledic te problematike. Na podlagi akcijskega programa so bili speljani le nekateri ukrepi, ki niso dali zaželenih učinkov. V politiki cen še vedno ne stimuliramo predelave sadja in grozdja v sokuve, alkohol še vedno lahko najdemo na prodajnih policah v zelenjavah, slaščičarnah, mlekarah in v zadnjem času celo na bencinskih črpalkah.

Tudi vzgojno-izobraževalne organizacije v svojem vplivu na otroke in mladino ne dosegajo zastavljenih ciljev. Učence sicer seznanjajo s problematiko, so pa precej nemočne pri odpravljanju vzrokov. Dejstvo je, da so najbolj tragične žrtve alkoholizma otroci alkoholikov in da je v Sloveniji okoli 10.000 družin, v katerih se pojavlja alkoholizem z dramatičnimi posledicami. Veliko učencev ima zaradi tega bistveno slabše učne uspehe, medtem ko je občasne znake alkoholiziranosti opaziti celo pri učencih v osnovni šoli.

Vloga in pomen socialistične zveze kot frontne organizacije se je okrepila na področju boja proti alkoholizmu. Celoten program je usklajeval in vodil Koordinacijski odbor za boj proti alkoholizmu in narkomaniji pri predsedstvu RK SZDL Slovenije, odbore z enako

dejavnostjo so ustanovili tudi v dveh tretjinah občin, vendar z njihovo aktivnostjo v celoti ne moremo biti zadovoljni. Z načrtovanimi aktivnostmi ti organi niso dovolj prodrli v krajevne skupnosti in temeljne organizacije združenega dela, skrb s prizadetimi so skoraj v celoti prepustili strokovnim službam oziroma ustreznim komisijam. V tej smeri bi lahko več opravili klubi zdravljenih alkoholikov. V njihovem delovanju smo zasledili določeno stagnacijo, tako v številu klubov kot v številu vključenih ozdravljenih alkoholikov. Iz poročila o problematiki je razvidno, da je njihova aktivnost začela upadati po prenehanju dela združenja klubov. Prav tako kadrovske, prostorske in materialni vzroki za njihovo manjšo aktivnost. Največ škode pa so povzročile razprtije v slovenski »alkohologiji«.

Predsedstvo republiške konference SZDL Slovenije je na svoji zadnji seji ocenilo, da je alkoholizem s svojimi posledicami izredno pomembnem družbeni problem, ki zahteva najširše zasnovano družbeno aktivnost in dosledno izvajanje konkretno opredeljenih nalog. Osnovni vzrok za neučinkovitost je iskati v naši strpnosti do stalnega in čezmernega uživanja alkoholnih pijač. Odločneje pa je potrebno poudariti družbeno vrednotenje delovanja na humanitarnem in socialnem področju. Predsedstvo je tudi predlagalo koordinacijskemu odboru, da v letošnjem letu temeljiteje obravnavamo problematiko narkomanije v Sloveniji.

Leon Mokotar

RADIO ŠE POMNITE - TOVARIŠI

V ranem jutru 6. aprila 1941. so letala Hitlerjeve nacistične Nemčije brez vojne napovedi začela stresati smrtonosni tovor na Beograd. V dveh dneh je bilo med bombnimi napadi ubitih 2.271 ljudi, več tisoč pa je bilo ranjenih. To so bile prve civilne žrtve v drugi svetovni vojni v naši državi. V počastitev spomina na žrtve 6. aprila 1941. so si člani Zveze civilnih invalidov Jugoslavije izbrali svoj dan. Zveza društev CIV Slovenije pa združuje 1.900 članov, ki so glede na povzročitev invalidnosti razdeljeni na: žrtve fašističnega nasilja, civilne žrtve vojne in žrtve vojnega materiala. Nekateri izmed njih bodo sodelovali v oddaji Še pomnite, tovariši, ki bo na sporedu na prvem programu Radia Ljubljana brž po poročilih ob 9. uri. Oddajo pripravljajo Stane Škrabar.

Za skupne naloge

»Taki pogovori in konkretni dogovori za skupne akcije morajo biti stalna praksa obeh organizacij«, sta sklenila predsednika RK ZRVS in RK ZSM Slovenije v pogovoru, ki je prejšnji teden tekkel med nekaterimi člani obeh republiških predsedstev.

V uvodu je predsednik RK ZRVS Slovenije Janez Japelj obrazložil osnovne usmeritve delovanja ZRVS Slovenije ter poudaril pomembnost trenutne politične in gospodarske situacije za nadaljnjo usmeritev dela organizacij in članov ZRVS v družbi, še zlasti med mladino. Posebno pozornost bo brez dvoma potrebno posvetiti ustanavljanju aktivov RVS na visokih in višjih šolah, saj je že veliko mladih, ki po končani srednji šoli služijo vojaški rok v šolah za rezervne oficirje in nato nadaljujejo študij. Mladi rezervni vojaški starešine, ki so praviloma vsi tudi člani ZSM, morajo s svojim strokovnim znanjem, ki so ga pridobili v JLA, in splošnovojaškim in samozaščitnim znanjem, ki ga pridobivajo v organizaciji ZRVS, pomagati pri izvrševanju nalog splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite na šolah, tako v okviru samoupravne organiziranosti na šoli kot tudi vzgojnega procesa predmeta obrambe in zaščite.

Pogovarjali so se o konkretnem skupnem delu obeh organizacij pri usmerjanju mladih za vojaške in obrambne poklice in izpostavili odgovornejše delo rezervnih vojaških starešin in mladinske organizacije na osnovnih šolah in šolah usmerjenega izobraževanja. Pozitivno so ocenili rubrike: obrambni krožek, v učilnici naše revije in izkušnje iz obrambnih krožkov, ki jih objavlja revija Naša obramba. Le-ta postaja s tem vse bolj uporaben pripomoček za delo mentorjev obrambnih krožkov na šolah kakor tudi mladih.

Ko so obravnavali usmeritve za aktivnosti na mladinskih delovnih akcijah s področja

splošne ljudske obrambe družbene samozaščite, so ugotovili, da že sam razvoj zasnov SLO in družbene samozaščite, zasnovan na resolucijah kongresov zveze komunistov in ZSM ter Zakonu o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti SR Slovenije, narekuje, da na MDA še več pozornosti posvetijo spodbujanju in usposabljanju brigadirjev za še uspešnejše obvladovanje samozaščitnih in obrambnih nalog. Osnovni cilj bi bil usposobiti vse brigadirje na samozaščitno ravnanje v celotnem poteku akcije kot tudi del nalog, ki jih opravljajo v svojih življenjskih in delovnih okoljih. Še bolj pa je potrebno neposredno sodelovanje vodstev MDA s komiteji za SLO in družbeno samozaščito tiste občine in krajevne skupnosti, kjer potekajo mladinske akcije.

Tudi revija Naša obramba se bo vključila v aktivnosti mladinskih delovnih akcij tako, da bo vsem zveznim in republiškim MDA v Sloveniji brezplačno poslala dogovorjeno število izvodov revije ter objavila članke in reportaže o obrambnih dnevih in drugih obrambnih in samozaščitnih akcijah na delovnih akcijah. Republiška konferenca ZRVS Slovenije se bo v aprilu mesecu vključila v problemsko konferenco ZSMS o podružbljanju splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite ter s tem potrdila, da sta povezava in skupno delo pri razvijanju in krepitvi zasnov SLO in družbene samozaščite med obema organizacijama in članstvom potrebni in nujni.

Na koncu so vse te dogovore določili, se dogovorili za nosilce in roke ter sprejeli dogovor, da organizirajo pravočasne priprave za nekatere skupne akcije in tekmovanja, kot so »Odličje 22. december«, republiško tekmovanje ekip ZRVS in ZSM Slovenije »Po poteh heroja Kebeta« ter skupaj obiskali MDA, kjer bi preverili, kako v praksi uresničujejo dogovorjene usmeritve.

V. Š.

Marmornatih palač ne bomo več gradili

V stabilizacijski vnemi kar nekako pozabljamo na naložbe, ki smo jih leta in leta krivili za številne težave. Zadnje poročilo pravi, da se investicijska fronta v državi polagoma krči. Število gradbišč se že tretje leto zmanjšuje. Konec lanskega leta so jih našli 23 tisoč, ki so bila vredna 1540 milijard dinarjev. Po teh podatkih naj bi letos namenili za nova poslopja le še 220 milijard.

Po drugi strani se je vrednost nedokončanih del povzpela na 700 milijard dinarjev. To kaže, da gradimo sicer manj, zato pa toliko počasneje. In še nekaj. Investicijska fronta sicer res usiha, vendar ne povsod enako hitro in odločno. To zgovorno potrjujejo poslednje poročila, ki prihajajo iz Bosne in Hercegovine, Črne gore in še nekaterih območij v Jugoslaviji.

Če nekoliko podrobneje pogledamo, kaj se dogaja v Sloveniji, bomo kaj hitro ugotovili, da smo se opozorili, da gradimo preveč, držali dosledno. V zadnjih treh letih smo investicije skrčili za 35 odstotkov. Mnogi so zato že začeli svariti, da bi vsakršno nadaljnje zmanjševanje naložb utegnili slovensko gospodarstvo hudo prizadeti. Če ne bomo vlagali vsaj tolikšnih sredstev, kot smo jih lani, bi se razvoj upočasnil, to pa bi povzročilo hude preglavice.

Za Jugoslavijo to ne velja. V zadnjih treh letih so se naložbe zmanjšale le za 15 odstotkov, in je zatore investicijska fronta še vedno preširoka. V zvezni resoluciji piše, naj bi zato tovrstno porabo letos skrčili za 20 odstotkov. Januarski podatki pa tudi ta resolucijski okvir močno prebijajo. Namesto zmanjšanja so se v začetku leta investicije v državi povečale, in sicer za 10 odstotkov. Nedisciplina na tem področju se potemtakem nadaljuje, za kar pa za zdaj nihče ne odgovarja.

V naši republiki je bilo v začetku letošnjega leta pripravljenih 207 naložbenih projektov, katerih vrednost je znašala 58,9 milijarde dinarjev. V republiški komisiji za oceno naložb so ugotovili, da je približno 40 odstotkov takih, ki so izvozno naravnani. To je v primerjavi z letom dni nazaj velika sprememba, ki nazorno kaže, kako se investitorji zavedajo nujnosti povečanja izvoza. Če bi namreč uresničili vse te projekte, bi na konverabilnem trgu – kot ocenjujejo – iztržili dodatnih 223 milijonov dolarjev. Največ programov je surovinskih. Organizacije združene dela si na vsak način želijo zagotoviti potrebne surovine, ki jim jih zdaj močno primanjkuje. Ta težnja je povsem razumljiva, reči pa je treba, da denarja v te namene ne vlagajo toliko na svojih območjih, marveč predvsem tam, kjer je surovin dovolj na voljo, torej v Bosni in Hercegovini, na Kosovu in drugod.

Do velikih sprememb je prišlo tudi v zvezi z nekaterimi drugimi rečmi. Znano je, da smo v preteklosti največ denarja vlagali v zidove. Nad tem smo se dolgo hudovali, pa ni nič pomagalo. Zdaj so se stvari temeljito spremenile. V republiški komisiji za oceno naložb so ugotovili, da gre zdaj za opremo več kot 60 odstotkov vseh sredstev, za gradbena dela pa le še okrog 25 odstotkov. (drugod v državi se ta odnos še ni kaj prida popravil, saj v zidove še vedno vlagajo več kot 40 odstotkov denarja).

Izboljšalo se je razmerje med gospodarskimi in negospodarskimi investicijami. Kaže, da smo denar vendarle prenehali vlagati v nove poslovne stavbe, da ne nameravamo več graditi marmornatih palač. Pokazalo se je, da bomo letos v gospodarstvu vložili kar 91,5 odstotka razpoložljivega denarja, v negospodarstvu pa le še 8,5 odstotka.

Močno se je izboljšala sestava virov financiranja. Se ni dolgo tega, ko smo ugotavljali, da je odvisnost gospodarstva od tujih, zlasti bančnih sredstev, vse večja. Zdaj tega ne bi mogli več trditi. Zbrani podatki kažejo, da bodo investitorji vložili 41,2 odstotka svojih sredstev, 15,4 odstotka bo združenih, posojila dobaviteljev in izvajalcev naj bi znašala 6,7 odstotka, posojila iz tuje pa 1,1 odstotka. Bančnega denarja naj bi bilo le še 17,5 odstotka.

Ta sestav virov finansiranja je zanimiv še zaradi nečesa drugega. majhnega deleža tujih posojil. Verjetno bi veljalo ta podatek podrobneje raziskati. Ugotoviti bi veljalo tudi, kaj se dogaja s skupnimi naložbami s tujimi partnerji. Teh skupnih vlaganj je ta čas gotovo premalo.

Zaradi vsega tega so se spremembe dogodile tudi na drugih področjih. Gradbenih del je v Sloveniji vse manj. Lani so se ta dela skrčila še za 12 odstotkov. To so seveda najbolj čutila gradbena podjetja. Zmanjšala se je proizvodnja gradbenega materiala (za 5,6 odstotka). Precej se je skrčil delež slovenskih naložb v Jugoslaviji. Še leta 1980 je znašal 14,2 odstotka, zdaj pa samo še 9,5 odstotka.

Kljub tem ugodnim premikom pa ne bi smeli misliti, da je že vse postorjeno. Projektantje marsikje še vedno postavljajo arhitektonske spomenike, ker so pač plačani od vrednosti projekta. Delež tujih sredstev je tu in tam še vedno previsok, čeprav so letos še bolj zaostri pogoje za najemanje teh sredstev. Malo je programov, ki bi se opirali na združevanje dela in sredstev, na večje gospodarske sisteme, kar je ta čas gotovo ena največjih pomanjkljivosti. Zatorej bo vse, kar se dogaja v naložbeni politiki, treba še naprej skrbno spremljati.

Darko Marin

Na Tržaškem so proslavili 40-letnico prisilne mobilizacije v posebne enote

Trst. Bilo je rano jutro 9. marca 1943. Fašistične oblasti so določile, da izselijo vse slovenske mladeniče na Primorskem, rojene leta 1924, 1925 in 1926. Z bliskovito akcijo so še pred jutranjim svitom vojaki obkrožili vasi, prisilno mobilizirali kakih 600 slovenskih fantov in jih z vojaškimi tovornimi avtomobili najprej odpeljali na naborni urad, nekaj dni kasneje pa so jih z vlakom prepeljali v posebne bataljone v Aquilo v srednji Italiji. Namen te akcije je bil, da se slovenskim mladeničem, ki niso še bili poklicani na služenje vojaškega roka, prepreči, da bi se vključili v vrste Osvobodilne fronte, ki je tedaj na Primorskem štela že precej pristašev. Življenje v zloglasnih posebnih bataljoni, ki niso bili vojaške narave, temveč so bile delovne enote, je bilo dokaj težko in nevarno, saj so bili slabo oblečeni, bosi in nedohranjeni. Izpostavljeni so bili velikim fizičnim naporom, ustrahovani in v stalni življenjski nevarnosti, saj so bila njihova taborišča prav v središču nenehnih bombardiranj. Iznanci so se večkrat tudi uprli nasilnim metodam. Ob razpadu Italije, oziroma nekateri že nekaj dni prej, pa so skoraj stoodstotno prestopili

v vrste NOB. Veliko se jih je vključilo v Prekomorsko brigado. Tisti, ki so se vrnili domov, pa so okrepili partizanske vrste in nesebično prispevali h zmagovitemu boju proti nacifašističnemu okupatorju.

Tega žalostnega dogodka prisilnega izgnanstva so se ob 40-letnici spomnili v preteklih dneh preživeli mobiliziranci s Tržaškega. V Boljuncu so se zbrali izgnanci iz dolinske občine, ki so položili venec pred občinski spomenik padlim borcem in z enominutnim molkom počastili njihov spomin, zatem pa so položili vence še pred vsa partizanska obeležja v občini. Sledilo je družabno srečanje, na katerem je domačin Josip Lovriha orisal zgodovino prisilnega odhoda, se spomnil ponižanj in krutosti, ki so jih morali pretrpeti slovenski fantje v posebnih enotah in poudaril velik prispevek, ki so ga slovenski fantje dali v NOB.

Podobno srečanje je bilo tudi na tržaškem Krasu. Bivši izgnanci so se zbrali na Bazovici pred spomenikom bazoviških junakov Bidovca, Miloša, Marušiča in Valenčiča. Poklonili so se njihovega spomina kot prvim primorskim žrtvam, ki so dali svoje življenje v boju za domačo slovensko

zemljo. Zatem je kolona avtomobilov vozila skozi vse slovenske vasi od Bazovice do Nabrežine in povsod so položili vence pred spomenike padlim borcem v NOB. Zvečer pa so se zbrali v Repnu na tovariškem srečanju, na katerem so obujali spomine na tiste hude čase in se spomnili vseh tistih, ki niso dočakali osvoboditve. V priložnostnem nagovoru je Stojan Ražem naglasil, da so bivši izgnanci vedno vedeli, kje je njihovo mesto: pred 40 leti so se množično vključili v vrste NOB, po osvoboditvi pa so se aktivno vključili v družbenopolitično življenje Slovencev v Italiji in se še danes vsakdo trudi na svojem področju, da bi italijanska republika vendarle priznala slovenski narodnostni skupnosti globalni zaščitni zakon. Slovenski narod je v zamejskem prostoru živ, klen in ustvarjalen, kar je najboljša zagotovilo, da se bo še dale ohranil na svoji zemlji. Dolžnost bivših borcev pa je, da prenašajo svetlo tradicijo narodnoosvobodilnega boja na mladi rod, ki mora prevzeti na svoja ramena breme prizadevanj za zagotovitev narodnostnega obstoja in razvoja Slovencev v Italiji.

Boris Simoneta

Nekdanji izgnanci s Krasa

Nekdanji izgnanci dolinske občine (Breg)

Jožetu Teliču – red republike s srebrnim vencem

Odločen kovač za boljši jutri

Skromen, odločen, vztrajen; če nanese priložnost, tudi šegav, za spoznanje nemiren, ko se spomni na prehojene poti, na preteklost. O čemerkoli bi se pogovarjala, bi misli vedno uhajale nazaj, v čas pred desetletji. V meni zvedavost, v njem pretirana skromnost.

Te uvodne misli so namenjene Jožetu Teliču, ki te dni slavi 60-letnico. Minuli ponedeljek je za svoje bogato življenjsko in revolucionarno delo prejel iz rok predsednika skupščine občine Cerknica Edija Lenarčiča visoko priznanje – red republike s srebrnim vencem. Jože Telič se je rodil 26. marca 1923. leta v Gornjem jezeru pri Cerknici. Kot sin naprednega očeta je kaj kmalu spoznal gorje takratnih razmer. Pri mojstru Mihi Šegi se je izučil za kovača, pri mojstru, ki je že takrat znal kovati iskre upora v mladih fantih, zato ni nič čudnega, če je bil Jože že 1936. leta izvoljen v kmečko gibanje v občini Stari trg.

Druge svetovna vojna in narodnoosvobodilni boj. Za Jožeta Teliča je bila odločitev enostavna in odločna: v partizanske vrste, v boj! Ko smo ga vprašali, kje je bil za svoj 21. rojstni dan, se zamislil in pove: »Bil sem komandir čete na pohodu 14. divizije na Štajersko!« Preskromen je, da bi »preveč

govoril o tistih časih, le čustva ga izdajo, da je bil odločen »kovač« za svobodo, za boljši jutrišnji dan. Koval je še pozneje, kuje in snuje še danes pri šestdesetih letih.

Po vojni je opravljal številne odgovorne naloge. Bil je sekretar okrožnega komiteja ZKS in predsednik okrožnega odbora ZZB NOV Postojna, večletni predsednik občine in republiški poslanec. Leta 1972 je bil izvoljen za predsednika OO ZZB NOV Cerknica, poleg tega je bil še direktor kmetijske zadruge in opravljal je še vrsto drugih pomembnih nalog.

Visoko priznanje mu je bilo izročeno v navzočnosti njegovih najožjih sodelavcev in borcev, predstavnikov DPO SO Cerknica, medobčinskega sekretarja ZK, medobčinskega predsednika zveze sindikatov in predstavnikov pobratene občine Čabra iz sosednje republike Hrvaške. »Ob tej priložnosti, ko vam, tovariš Jože Telič, izročamo to skromno priznanje za vaše življenjsko in revolucionarno delo, za vaš življenjski jubilej, želimo, da bi še naprej ostali zvest sodelavec in v pomoč, zlasti v sedanjih hudih gospodarskih razmerah«, so med drugim izzevale besede predsednika skupščine občine Cerknice, Edija Lenarčiča.

Jože Čurin

Predsednik skupščine občine Cerknice Edo Lenarčič izroča Jožetu Teliču visoko priznanje

Zmaguje se vedno tam, kjer se brani narod

V zgodnji pomladi leta 1943 je zašumelo globoko v gozdovih nekje v bližini Ribnice. Kdo bi le bil, se začudi postaven komandant slavnih brigad Šaranovič, da strelja v tem kraju ob zgodnjih dopoldanskih urah na nekaj sto do kraja izmučenih, neprespanih, lačnih in ranjenih borcev.

Kot strela ni med partizani čutil nobeden več utrujenosti ne drugih nevšečnosti. Ze navajeni stalnih zased in napadov na nepoklicanega sovražnika so po povelju tovariša Dragana pohiteli na vrh Belih sten nad Glazuto.

V juriših borcev, bliskih partizanskih mitraljezov, treskanju bomb, se je začel italijanski ples po skalovju Belih sten. Tedaj ni bilo misliti na kaj drugega, le pogledati po ciljih, ki so bili za vsako skalo, za vsakim drevesom, gostim grmovjem, ter pritisniti na sprožilec, pa si imel puško, eno, dve, tri... Tu je bila še bomba, obleka, čevlji, joj, kakšno veselje!

Pogledaš gor, dol, za vsako skalo vidiš truplo nepremagljive vojske fašistične Italije (pravo bojišče, pa tudi grobišče). Kaj pa rezultat te sijajne zmage?

Matija Gubec se zasmeji v Zagrebu: Vidiš, slovenski narod, še živim močan, zmagoval sem, zmagujem, pa tudi zmagal bom. Pa tudi Cankar se smeji z Rožnika: Vidiš, ljubljanska in vsa svetovna buržoazija, ko se hlapec Jernej razjezi. Se hujše je tedaj, ko vzame puško v roko.

Tako sta govorila še vedno živeča Matija Gubec in Ivan Cankar ob sijajnih zmagah njunih brigad. Saj je ostalo na bojišču nekaj sto mrtvih, ranjenih in pogrešanih oficirjev, podoficirjev in vojakov. Kaj pa zaplenjena vojaška oprema, orožje in radijske postaje ter vse drugo!

Vselej je sovražnik poražen, ko z vojsko osvaja tuja zemljišča. Zmaguje se vedno tam, kjer se brani narod.

Ludvik Šest

Kaj je (še) poceni?

Kar je res, je res: na tisoče vrst blaga (in storitev) je še poceni. To je dokazano zelo spretno, prepričljivo, ekonomsko strokovno s predlogi za podražitev na pristojnem mestu. Celo blago, ki se je po uslišanem tarnanju podražilo, je še zmeraj prepoceni, kakor se pridušajo predlagatelji vselej novih podražitev. Zato je prav, da se nekateri porabniki zelo razveselimo vsake podražitve: Kakšna sreča – pravimo – da se je meso podražilo samo za 25 odstotkov, ko bi se vendar lahko kar za 100 odstotkov.

Da, kar je res, je res! Ljudje smo vesele narave in nas zelo veseli vsaka resnična novica, že zaradi tega, ker ni potegavščina. Kako bi se torej ne veselili vsakega sporočila, da se je spet kaj podražilo! Zakaj, kar je res, je res – takšna novica je vselej resnična! Potemtakem se ne veselimo kdove kaj jutrišnjega znamenitega dne, ko bi se naj javna občila ravnala po prastarem izročilu, da »je treba objaviti« vsaj nekaj »debelih«, za res prvoaprilskih. Je že tako, da nihče ne more odpraviti tega dne, posvečenega nesmrtni slavi vsemogočne in večno žive laži. Zato je le hinavščina, a ne sramežljivost, da nikjer po svetu – in menda tudi ne pri nas – ne pišejo uvodnikov v zagovor javnim in vsem drugim lažem. Ni niti treba trditi, da na laži svet sloni, saj celo te trditve, najsi je še tako lažniva, ni tako lahko izpodbiti. Prosim vas, kaj pa imate sploh proti lažem? Ali ni najboljša tolažba laž? Morda ne potrebujemo tolažbe? Seveda pa smo vsi za resnicoljubnost in obsojamo lažnivost. Tako rekoč uradno sovražimo hinavščino, sprijenost, svetohlinstvo in kar ne moremo razumeti, kako je mogoče, da so vsi drugi, razen nas, tako lažnivi. Kako je mogoče, da že od davnine velja nenapisano pravilo: Laži, kolikor moreš največ, na debelo in drobno, da ti bodo vsaj nekaj verjeli!

To je resda precej podobno obrekovanju, saj tako grdi vendar nismo! Samo zaradi prvega aprila vendar ni treba vsega človeštva postavljati na sramotni steber! Nihče ne more očitati človeškemu rodu, da postavlja laži spomenike – kakor jih n.p.r. celo konjem, kravam ali morskim deklam – čeprav ne vemo zatrditi, kaj naj pomenijo egiptovske piramide. Ni pa treba omenjati še kakšnih naših spomenikov zgrešenim naložbam! No, spomenikov večni neumnosti, najbrž ne pogrešajo nikjer po svetu, toda – vsa čast! – menda še niso nikjer odkrili spomenika, ki bi bil izrecno posvečen laži, v zasmeh tisti resnici, ki jo tako hinavsko obožujemo in večno iščemo najbrž prav zaradi tega, da bi je ne našli. Priznajmo si vendar, da se resnice bolj ali manj vsi bojimo, ker pač »resnica v oči bode«, medtem ko menimo, da je laž sladka in nam je skrivaj kar všeč, čeprav »ima kratke noge«... Ali bi še bilo vredno živeti brez sladkih laži in če bi ne bil vsak dan vsaj neuradno prvi april?

efes

UMRL JE ČRTOMIR ŠINKOVEC

Črtomir Šinkovec, naš dolgoletni odgovorni urednik, pa urednik revije Borec, redaktor in pesnik, je umrl v 69. letu v Ljubljani. Pokopan bo na rodnem Vojskem, kamor si je prav v času vse bolj napredujoče bolezni tako zelo želel.

Borci – ustvarjalni del organiziranih socialističnih sil

Svetislav Nikolić

Pri tem pa je predsednik ZZZB NOV Slovenije opozoril, da vse omenjeno ne velja le za krajevne skupnosti, ampak tudi za občinske, republiške in pokrajinske konference SZDL. Kajti, je dejal Janez Vipotnik, temeljni pogoj je razvijanje pluralizma samoupravnih odnosov. To pa se mora kazati tudi v razpravah, je menil predsednik ZZZB NOV Jugoslavije Vlado Ščekić.

Julija bodo prišle v JLA prve ženske

Zanimanje je nad pričakovanji

»V narodnoosvobodilnem boju in revoluciji kot tudi v vseh povojnih letih so ženske dokazale, da lahko opravljajo vse družbene funkcije ter da je razvoj samoupravnega družbenega sistema neuresničljiv brez njihovega sodelovanja in dela. V izrazito hudih vojnih razmerah med NOV je v različnih oblikah boja in odpora sodelovalo blizu dva milijona žensk. V zgodovini je malo osvobodilnih gibanj in revolucij, v katerih bi tako množično sodelovale, kot so ravno v naši,« je med drugim poudaril v pogovoru z novinarji, ki spremljajo delo in življenje v enotah JLA, poveljnik Ljubljanskega armadnega območja generalpolkovnik Branko Jerkič, ko je govoril o pripravi na začetek prostovoljnega urjenja žensk v naši armadi.

Branko Jerkič je opozoril, da so se s problemom vključevanja žensk srečali že leta 1971 med pripravami na paradu. Slovenci smo predlagali, naj bi nastopile tudi ženske. V razpravah o vključitvi žensk je bilo tisoče razlogov proti in samo eden, to je koncepcija SLO, za. Na koncu je ta razlog tudi zmagal. Srečali so se s problemom, kako bodo prenašale vročino v Beogradu. Kako bodo prenašale vojaško uniformo in težke vojaške čevlje. Vse so prilagodili.

Enomesečno pripravo so ženske dobro prenesle. Nobene izmed njih niso kaznovale. Nekaj pa so jih morali zaradi zdravstvenih razlogov napotiti domov. Vsake tri dni so jih morali poslati k frizerju, da jim je uredil pričesko. Za drugo paradu so imeli že več izkušenj in so bili bolj pripravljeni.

Pri nas že ves čas govori-

mo o tem, da je treba urediti vojaško obveznost za vse Jugoslovane, ne glede na spol. Naši najvišji organi so začeli premišljati o vključevanju žensk v enote JLA in pa seveda v oficirske šole. Temejlito so preučili izkušnje drugih držav na tem področju. Na svetu je precej držav, ki so manj razvite kot Jugoslavija, pa so že davno pred nami začele ustanavljati ženske vojaške enote. Nismo se odločili za takojšnje obvezno služenje, ampak smo sprejeli poskusno obdobje do leta 1985. V enotah pa bodo samo prostovoljke. Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo pa je določil v dogovoru z republikami, kakšne enote bo imelo posamezno armadno območje. Ljubljansko bo imelo dve enoti, in sicer intendantsko in za zveze. V vsaki pa naj bi bilo po trideset žensk. To pa pomeni, da bodo ženske, ki se bodo od-

Poveljnik Ljubljanskega armadnega območja generalpolkovnik Branko Jerkič s sodelavci med nedavnim pogovorom s slovenskimi novinarji

ločile za druge vrste naših oboroženih sil služile v drugih republikah.

Branko Jerkič je med drugim poudaril, da to lahko pomeni velik minus za vključevanje ali pa morda celo velik plus. V vojašnicah Ljube Šercerja in Maršala Tita v Ljubljani bodo objekti za sprejem žensk-vojakinj nared do prvega julija letos. JLA je imela določene težave pri izbiri starešinskega kadra, vendar so to že zadovoljivo rešili. Starešine so že poslali na dopolnilne tečaje, nato pa bodo sprejeli ženske tako kot vse druge mlade vo-

jake. V poveljstvu Ljubljanskega armadnega območja menijo, da ne bodo imeli večjih težav pri sprejemu, če se bodo sami dobro pripravili na to. Pričakujejo, da bodo rezultati urjenja precej boljši kot v moških enotah, saj bo izobrazbena struktura ženskih enot veliko bolj izenačena.

Zanimanja za prostovoljno usposabljanje žensk v enotah JLA je v Sloveniji zadovoljivo. Rekli bi lahko da je celo nad pričakovanji. V drugih republikah je zanimanje ravno tako veliko in v Srbiji in Bosni ter Hercegovini se

je prijavilo že več kot dva tisoč kandidat. V prihodnje pa bo zanimanje lahko še večje, če bo prva skupina žensk imela kolikor toliko normalne življenjske možnosti, ki pa se ne bodo bistveno razlikovale od možnosti drugih vojakov.

Ženske bodo nosile vojaško uniformo od nekaj manj kot treh do največ šestih mesecev. Dolžina bo odvisna od

zvrsti enote, v šolah za oficirje bo šolanje trajalo tri mesece, tri mesece pa bodo ženske stažirale. Program urjenja bo enak kot za vojake, le da bo skrajšan in zgoščen.

Generalpolkovnik Branko Jerkič je poudaril, da je to samo poskusno obdobje urjenja in da bodo po izkušnjah nato zakonsko dokončno uredili vprašanje vojaškega roka za ženske.

Bojan Kuntarič

Iz dela ZRVS Iz dela ZRVS Iz dela ZRVS

Predsednik republiške konference ZRVS Janez Japelj je v spremstvu Ivana Dolničarja in Vojka Stembergarja obiskal več občinskih konferenc ZRVS na Koroškem. V Slovenj Gradcu so se pogovora udeležili tudi predstavniki občinske konference SZDL. V sroččenem in tovariškem pogovoru je Janez Japelj poudaril: »Naloga članov ZRVS ni samo priprava in usposabljanje za vodenje oboroženega boja, temveč tudi aktivno delo na področju vseh priprav za SLO in DS. Rezervni starešine se morajo uveljavljati na vseh področjih družbenega delovanja. Aktivno morajo delovati tudi pri pridobivanju kandidatov za vojaške šole.«

O organiziranosti v ZRVS pa je Janez Japelj poudaril potrebo po ustanavljanju aktivov znotraj občinskih in krajevnih organizacij ZRVS, in to po posameznih ozdih ali pa po specialnostih, oziroma rodovih ali službah.

»V organizacijah ZRVS pa je potrebno vključevati tudi tovarišice in tovariše, ki nimajo čina, vendar delajo na področju SLO, in upokojene aktivne vojaške starešine,« je še poudaril Janez Japelj.

Vsi, ki so se udeležili pogovora, so bili mnenja, da je bil obisk zelo koristen, in da bi jih bilo potrebo še več.

Lojze Kamnik

★

Občinska konferenca ZRVS Litija je v začetku marca organizirala predavanje za vse RVS v občini. Predavanje je bilo o zanimivih temah z vojaškega, gospodarskega in političnega področja.

Predsednik občinske skupščine občine Litija Branko Pintar je zanimivo in pestro podal temo o gospodarski situaciji v občini. Sekretar občinskega komiteja ZKS Stane Hrovat pa je prikazal varnostno situacijo v občini in republikah. Kapetan Boris Mikuž je zelo natančno in razumljivo govoril o diverzantskih akcijah. Za konec so si navzoči ogledali filma o diverzantskih akcijah ter naši novi ostrostrelski puški.

Predavanje je sodilo v program rednih usposabljanj rezervnih starešin za leto 1983. Ker so bile priprave izvedene pravočasno in temeljito, se je predavanja udeležilo rekordno število članov ZRVS.

Upajmo, da bodo uspehi tudi na obrambnem dnevu ZRVS in v akcijah NNNP, ko bo potrebno praktično uporabiti pridobljeno znanje.

R. M.

★

Iz razprave na redni letni konferenci krajevne organizacije ZRVS Urške Zatler v ljubljanski občini Bežgrad se je dalo razbrati, da so vse komisije zelo dobro delovale. Seveda je imela največ dela komisija za ideološko in vojaško strokovno usposabljanje. Uspešno je sodelovala z ustreznimi komisijami sosedanjih krajevnih skupnosti in tudi s KK SZDL, komitejem za SLO in DS pri usposabljanju vseh struktur za SLO in DS. V aktiv predavateljev je bilo vključenih 12 rezervnih starešin. Sklepna taktično orientacijska vaja 1981/82 je bila uspešna, udeležba pa 84 odstotna. Celoten program usposabljanja rezervnih starešin je bil izveden z minimalnimi sredstvi za najnujnejša materialna učna pomagala.

Komite za SLO in DS, KK SZDL in svet KS so v sodelovanju z organizacijo ZRVS izvedli obsežne priprave in organizacijo dveh vaj »Rašica 82« in »Sava 82«, od katerih je bila slednja množična in je zajela celotno prebivalstvo KS.

V sedanjem položaju je potrebno bolj kot kdaj prej več in boljše delati tudi na področju podružbljanja SLO in DS v vseh okoljih. Zaradi tega so sklenili, da bodo posebno pozornost posvetili svojim članom, zlasti še tistim, ki so člani ZK in so že po dve in več let neaktivni.

Posebno skrb so posvetili vzgoji mladine in pionirjev z osnovne šole Danile Kumar. V zvezi s kadrovanjem mladincev za vojaške poklice ter za šole rezervnih vojaških starešin, kar je ena od statutarnih in zakonskih nalog organizacij ZRVS, pa so menili, da je kadrovanje doslej teklo preveč prek upravnih organov, ne pa dovolj prek DPO in DO. Tudi zunanje informiranje o delu in aktivnosti njihove organizacije je bilo uspešno.

Krajevna organizacija ZRVS Ježica je po številu članstva ena manjših v občini. Na letni konferenci, ki se je udeležila večina članstva, so pregledali opravljeno delo in se seznanili z nalogami v letošnjem letu. Pozitivno so ocenili izvajanje lanske taktične naloge, ki jo je odlično pripravil njihov član, rezervni major Edvard Bukovec. V taktično nalogo je bila namreč vtakna kriptografija, s čimer so rezervni starešine pridobili nova znanja. Ker je tudi sosednja organizacija ZRVS Savlje-Kleče številčno šibka, že vrsto let skupno organizirajo določene obveznosti, predvsem pa reševanje taktične vaje. Tudi sicer uspešno sodelujejo.

Na območju Ježice je podružnična osnovna šola Danile Kumar, s katero rezervni starešine dobro sodelujejo. V organizaciji krajevnih skupnosti in v družbenopolitičnih organizacijah so rezervni starešine nosilci vsega političnega življenja.

Dušan Rebolj

Iz dela ZRVS Iz dela ZRVS Iz dela ZRVS

Predsedstvo mestnega komiteja ZKS Maribor o akciji NNNP 82

Komunisti se morajo vključevati v ocenjevanje varnostnih razmer

Predsedstvo mestnega komiteja ZKS Maribor je razpravljalo o poročilu o uresničevanju akcije NNNP 82 pri njih.

Na področju civilne zaščite so poleg rednih oblik usposabljanja pripadnikov CZ in dopolnilnega usposabljanja v obliki tekmovanj organizirali veliko predavanj za delovne ljudi in občane s področja samozaščitnega delovanja in na področju priprav na obrambne dneve. Na območju Maribora je bilo v osnovnih šolah, DO in KS več kot 700 predavanj s praktičnimi preizkusi tehnike za gašenje požarov. Teh predavanj se je udeležilo več kot 30.000 ljudi. Mestni štab CZ, občinska gasilska zveza in občinski odbor Rdečega križa so uspešno orgaizirali tekmovanja enot za tehnično reševanje v Malečniku in enot prve medicinske pomoči v Razvanju. Obeh tekmovanj se je udeležilo okoli 1500 obveznikov, od tega več kot 700 žensk. Mestni štab je skupno s KS na Dravskem polju uspešno pripravil vajo za izvajanje ukrepov civilne zaščite ob zračnem napadu na letališče. V okviru NNNP so pripravili tudi vrsto drugih akcij in dejavnosti.

Ogromno dela je bilo opravljenega na področju požarne varnosti. Gasilska društva in štabi CZ v KS so med letom opravili 1139 preventivnih pregledov visokih stanovanjskih objektov, obrtnih delavnic in kmečkih gospodarstev. Poleg tega je bilo več kot sto pregledov, v katerih so sodelovali milica, požarna inšpekcija, člani občinskega oziroma mestnega štaba CZ, gasilska zveza in Zavod za gasilsko in reševalno službo. Ob koncu občinskega tekmovanja mladine s področja SLO in DS v Razvanju so organizirali razstavo gasilske tehnike, ki si jo je ogledalo

okoli 700 ljudi. Požarni inšpektorat je kritično ocenil stanje varstva pred požarom na območju mariborskih občin. Požarni inšpektorat je lani pregledal vse objekte združenega dela, nekatere objekte z večjo stopnjo nevarnosti pa tudi večkrat. Skupaj je bilo opravljenih 1014 pregledov in izdanih 91 ureditvenih odločb. Organizirali so tudi šest akcij nadzora cestnega prevoza nevarnih snovi. Kljub raznim akcijam in ukrepom pa s požarno varnostjo na mariborskem področju ne morejo biti zadovoljni. Na območju UNZ Maribor je lani gorelo 283-krat ter so požari povzročili za 127.268.300 dinarjev škode. V primerjavi z letom poprej se je število požarov povečalo za 12,3 odstotka, gmotna škoda pa je večja za 84,5 odstotka. Škoda je tako visoka predvsem zaradi velikega požara v DO Surovina tozdr regeneracija (80 milijonov dinarjev) in v MIT, tozdr predilnica (7 milijonov dinarjev).

Vrsta akcij je potekala tudi na področju prometne varnosti. Pripravili so vrsto akcij, pri katerih so ugotavljali varnost pešcev in kolesarjev, brezhibnost vozil, avtobusov, taksijev, varnost otrok v cestnem prometu in vrsto drugih akcij. Milica in krajevne skupnosti so dale mnogo pismenih sporočil in opozoril upravljalcem cest glede odprave nevarnih mest. Organizirali so tudi dve vaji, na katerih so preverjali usposobljenost in pripravljenost služb hitre intervencije ob prometnih neizrednih. Enote milice so pri nadzoru cestnega prometa prijavile sodniku za prekrške okoli 17.000 ljudi, na kraju prekrška pa je bilo kaznovanih okoli 44.000 kršiteljev. Okoli 300 voznikom so zaradi alkohola začasno odvzeli vozniško dovoljenje.

Predsedstvo je ugotovilo, da je bila akcija NNNP 82 množična, mobilizatorska in usmerjena v aktualno urejevanje varnostne in samozaščitne problematike. Komuniste v vseh okoljih so zadolžili, da se ob programiranju aktivnosti za leto 1983 vključijo prek komitejev za SLO in DS v ocenjevanje varnostnih razmer in spre-

jemanje ukrepov za njihovo izboljšanje. Tam, kjer so se lani poslabšale varnostne razmere, bodo osnovne organizacije ZK ocenile rezultate akcije NNNP, analizirale vzroke za poslabšanje varnostnega položaja in se zavzele za izboljšanje razmer kakor tudi za izdelavo ustreznih programov za akcijo NNNP 83.

M. K.

Slovenci smo lahko dobri starešine

Komisija za usmerjanje mladih v vojaške poklice pri predsedstvu OK SZDL Mozirje je v zadnjem času, predvsem pa letos zelo delavna. Na nedavni seji je obravnavala vrsto vprašanj iz svojega dela, predvsem pa je obravnavala dvojce vprašanj: delovanje obrambnih krožkov na osnovnih šolah in program dela komisije za letos.

Člani komisije so poročali o obiskih na osnovnih šolah, kjer so se dogovarjali o delovanju obrambnih krožkov, o njihovih programih ter vključevanju zunanjih sodelavcev v delo krožkov. Dogovorili so se, da se bodo kot zunanji sodelavci vključili rezervni vojaški starešine, teritorialna obramba, delavci oddelka za LO, mladina, Rdeči križ, borci in po potrebi še kdo drug. Ti naj bi tudi prevzeli pri usposabljanju tiste naloge, ki strokovno ustrezajo tem organom ali organizaciji. Tako naj bi starešine prevzeli teme iz topografije in orientacije, teritorialna obramba iz oborožitve, tehnike in ABH sredstev, Rdeči križ iz prve pomoči, borci iz NOB, delavci oddelka za LO predvajanje filmov o SLO, torej vsak po svoji stroki in sposobnostih. Komisija za usmerjanje mladih v vojaške poklice pa naj bi organizirala razne strokovne obiske v vojaških šolah, vojašnicah ter skupaj s strokovnimi organi šole in zavoda prikazala vse vrste vojaških poklicev v JLA. Tako strnjeni program usposabljanja mladih v osnovnih šolah bi bil trdna podlaga za uspeh in pridobivanje za vojaške poklice.

Dogovorili so se tudi, kako bodo sprejeli vrnjeni obisk gojencev in njihovih starešin iz srednje tehniške šole KOV JLA iz Zagreba, ki naj bi predvidoma obiskali osnovne šole v aprilu ali maju letos. Iz razprave in sklepov komisije je razvidno, da bodo obrambni vzgoji mladih na osnovnih šolah v prihodnje posvetili več pozornosti, s ciljem, da tudi v mozirski občini prispevajo več kot do sedaj k pridobivanju za te poklice. Zavedati se pa moramo, so poudarili na seji, da smo tudi Slovenci lahko dobri starešine, dokazali smo to v NOB, in da moramo prispevati svoj delež v skupnih naporih vseh narodov Jugoslavije na tem področju.

Franc Omladič

Likovna razstava španskega informela v KDIC v Ljubljani

Odziv in čas

Kakor so segle vezi in stiki s špansko umetnostjo na vseh področjih globlje, ko se je ta evropska dežela otresla dolgoletne fašistične vladavine trdoživga Franka, je tudi na likovnem področju pretok izmenjav razstav, razstavljalcev in nenazadnje vedenja o tem, kaj se dogaja tam in kaj pri nas, živahnejši.

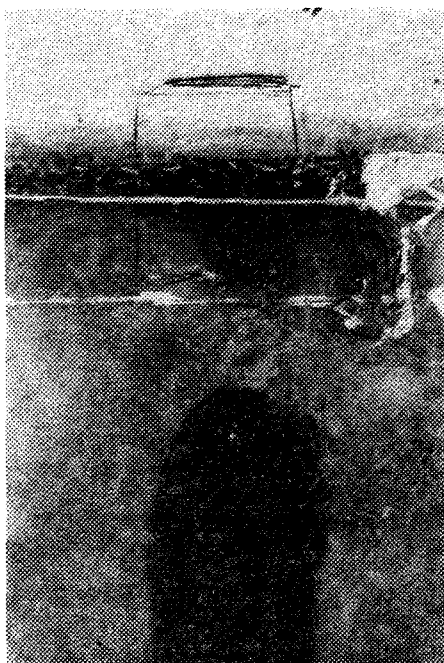
Ena manifestacij dobre volje in želja po obojestranskem kulturnem poznavanju je tudi razstava, ki si jo te dni lahko ogledamo v Kulturnem domu Ivana Cankarja v Ljubljani.

Informel je pravzaprav naziv, ki se je za določeno zvrst slikarstva pojavil po drugi svetovni vojni v likovni kritiki, označuje pa slikastvo, ki stopa v abstrakcijo in je usmerjeno k čutnemu in hkrati čustvenemu impulzu samogibnosti. To je slikarstvo svobodnega izražanja, ki se odziva tudi kritično na čas in okolje, vendar se giblje na robu imaginarnega in realnosti.

Razstava španskega informela v Cankarjevem domu je brez dvoma prijazen dokaz več, da se ne zapiramo v okvir lastne samozadostnosti, in da se sem ter tja tudi s kulturnimi in prijateljsko s kulturnimi in umetniško bogatimi deželami, kjer so rasli umetniški velikani Picassove in če hočete, tudi Dalijeve veličine.

Morda bi lahko ponovili besede španskega uvodničarja h katalogu razstave, Ceferina Morena, ki je zapisal, da je pravzaprav »zgodovina« španskega informela hkrati »zgodovina« španskega povojnega slikarstva, ki pa je svoje korenine poglavo med špansko državljansko vojno. Njen duh je imel na špansko umetnost velik vpliv.

Bojana Žokalj-Jesih

Z razstave španskega informela: Antoni Tàpies, slika z razstave

Žagarjeve nagrade

Minuli teden so v Cankarjevem domu v Ljubljani podelili vsakoletne Žagarjeve nagrade in priznanja pedagoškim delavcem ter kolektivom na področju vzgoje in izobraževanja. Prejeli so jih Vikica Kos, Drago Očepek, Janez Pešec, Emil Rojc, Marija Vogrič, Albin Završnik in Martin Zorič. Med kolektivi so to priznanje prejeli Zavod za varstvo in delovno usposabljanje mladine dr. Marijana Borštnarja v Dornavi, predšolski in šolski pedagogi, ki delajo z bolnimi otroki v univerzitetnem kliničnem centru v Ljubljani, ter naši stari znanci – Osnovna šola Karel Destovnik Kajuh v Šoštanju.

O nagrajencih je bilo te dni že več besedovanja, naj tokrat osvežimo bralcem spomin na OŠ Karla Destovnika Kajuha v Šoštanju: prejeli so nagrado zato, ker si poleg opravljanja rednega šolskega programa prizadevajo širiti dejavnosti šole in prevzemajo širšo pedagoško ter tudi družbeno funkcijo. Ena takšnih dejavnosti je že petnajstletna razstavna tradicija na področju likovnega ustvarjanja otrok. S pomočjo likovnih strokovnjakov iz vse Slovenije je dobila razstava poleg ožjega likovnega tudi didaktični pomen in pregled nad dosežki slovenske šolske likovne vzgoje. To potrjuje že podatek, da je lani na razstavi sodelovalo kar 113 slovenskih osnovnih šol.

Razstava o Štirinajsti na Štajerskem

V Slovenj Gradcu je od 7.–21. marca gostovala razstava »Štirinajsta na Štajerskem«. Pokroviteljce te razstave so bile skupščine občine Dravograd, Radlje ob Dravi, Ravne na Koroškem in Slovenj Gradec. Razstavo so odprli 7. marca.

V umetnostnem paviljonu Slovenj Gradec, in sicer v počastitev dneva žena. Ob otvoritvi je bilo okrog 100 udeležencev, med njimi so bili tudi borci, 14. divizije. Vse navzoče je najprej pozdravil predsednik sveta koroških občin tovariš Hrabo Sterdin. O akcijah in bojih 14. divizije na Štajerskem pa je spregovoril dr. Milan Ževart, ravnatelj Muzeja narodne osvoboditve Maribor. V kulturnem delu programa so sodelovali učenci srednje šole Edvarda Kardelja Slovenj Gradec in člani MPZ 14. divizije iz Doliča.

Razstavo »Štirinajsta na Štajerskem« so si ogledali predvsem učenci srednje šole Edvarda Kardelja iz Slovenj Gradca, osnovne šole Franjo Vrnč iz Slovenj Gradca, Koroških jeklarjev z Raven na Koroškem, delavci pokrajinskega štaba za TO Koroške, delavci posameznih delovnih organizacij iz Slovenj Gradca in drugi občani.

Adolf Ankon

Še ena likovna razstava v KDIC

Mala plastika Ivana Meštrovića

Tokrat je to razstava nekaj več kot tridesetih malih plastik in skic velikega hrvaškega in jugoslovanskega kiparja Ivana Meštrovića, ki je priromala v Ljubljano ob stoti obletnici mojstrovega rojstva.

Ivan Meštrović se je rodil v vasi Vrhoplje pri Drnišu 15. 8. 1883. leta. Od pastirja do kiparskega velikega mojstra in rektorja zagrebške umetnostne akademije je bila sicer dolga pot, vendar je bil njegov talent tako samobiten in očiten, da so ga »odkrili« že pri štirinajstih. Njegovo šolanje je potekalo od dunajske likovne akademije do Pariza,

od vplivov in idej dunajske secesije do iskanj svoje in »vidovdaske podobe« v kiparstvu.

Njegov kiparski opus je obsežen, in čeprav je ob svojih prvih pariških razstavah (1907–9) doživel nekaj pikrih besed kritike, je čas že dokazal, da sodi v vrsto najimenitnejših kiparjev svoje dobe, ter da ostaja slejkoprej eno največjih imen jugoslovanskega kiparstva. Spomnimo se le nekaterih njegovih imenitnih upodobitev, kot je figura Grgura Minskega ali pa celotna podoba spomenika neznanemu junaku na Avali...

B. Ž. J.

Nove knjige pri založbi Borec

Svetina in Louis Adamič

Minuli teden so nam uredniki založbe Borec predstavili na tiskovni konferenci pet novih knjig: roman v dveh delih »Med nebom in peklom« Toneta Svetine in tri dela slovenskega Američana Louisa Adamiča: »Dinamit«, »Moja rojstna dežela« ter »Smeh v džungli«.

Tone Svetina je v svojem obsežnem romanu zajel mnogo iz življenja slovenske brkinske družine Maslovih in njihovega petindvajsetletnega boja za svobodo. Gre torej za roman, ki mu je podlaga resnično življenje neke uporniške in junaške družine v Brkinih. Beseda je o ljudeh, ki so živeli na svojem in vendar ne na svojem, ker so se v tistih krajih tuji pokomnili njihove svobode in zemlje. Avtor romana z večšim peresom strne v življenjski opis in usodah Maslovih (po domače Bečanovih) vse bistveno, kar se je dogajalo tudi drugim zavednim brkinskim družinam in priorskemu ljudstvu in predvsem vse tisto, kar jih je družilo in krepilo v boju proti fašizmu. Knjiga je izšla v pet tisoč izvodih.

Tri knjige iz Adamičevega literarnega opusa so sicer del načrta, ki ga je bila založba Borec že pred časom pripravila in je predvideval izdajo sedmih knjig tega avtorja. Kasneje, ob pripravah na proslavljanje tridesetletnice pisateljeve smrti, je prišlo na pobudo pripravljalnega odbora do medzaložniškega

dogovora o izdajanju književnih del Louisa Adamiča. Tako so tri knjige založbe Borec že delež k temu programu. Roman »Smeh v džungli« so slovenski bralci že imeli priložnost spoznati v slovenskem prevodu (iz leta 1935), medtem ko prihajata prevoda »Dinamit« in »Moja rojstna dežela« prvič pred nas v slovenščini. Slednji se, kot že Adamičeva romana »Orel in korenine« ter »Vrnitev v rodni kraj«, ukvarja z vprašanji in dogajanjem v stari domovini ter zaokroža to domovinsko tematiko trilogije s pisanjem o narodnoosvobodilnem boju jugoslovanskih narodov med drugo svetovno vojno.

V vseh treh knjigah, ki so pravkar izšle, se kljub različnim temam zrcali boj za resnico, vedno na strani izkoriščenih in zatiranih. Zato bo bralcu brez dvoma nadvse zanimivo spoznati pogled na Jugoslavijo in Slovenijo z »izseljenjskimi očmi«, hkrati pa tudi pogledi in sodbe o dogajanjih v Ameriki Adamičevega veka.

Knjige so opremljene z izčrpnimi strokovnimi uvodi Ivana Bratka, Janeza Stanonika, Jože Vilfana in Mirka Juraka, prevedli pa so jih Bogdan Gradišnik (Dinamit), Branko Gradišnik (Moja rojstna dežela) ter Rapa Šukljeta (ponovno – Smeh v džungli). Izšle so v skupni nakladi trinajst tisoč izvodov.

B. Ž. J.

Kmalu pri Borec nova knjiga Janeza J. Švajncerja:

Čuden dan v Bukevci

Odlomek je delček povesti, ki bo te dni izšla pri založbi Borec in je prvenec Janeza J. Švajncerja. Vas v Slovenskih goricah nekega čudnega dne doseže bližina vojne in z mrtvimi zareže v ustaljeni ritem ter življenje ljudi.

V tisti pretekli megli so prišli žandarji (iz Ptuj, od drugod že ne) in našli mimo Bukevce, ne da bi jih kdo videl.

Nekdo jih je moral pripe-ljati.

Nekdo jim je moral povedati, kako in kje se pride mimo, kako se izmaknejo ljudem, vsem, tudi tistim, ki so za njih in mogoče enemu ali dvema (tudi taki so med ljudmi), ki so za komuniste, in tudi tistim (ti so bolj glasni), ki so za kralja in čakajo. Tako so se izognili vsem, tudi takim, ki bi mogoče v megli planili nazdol po mokri travi do gozda, med drevje, se spotikali in padali čez korenine v grozi pred samim seboj in onimi z jeklenimi čeladami, udarili v tesen pred bunkerjem in zasopli: Bežita, gredo! Sem gredo! Bolj kot svoj glas bi slišali prestrašeno srce v ušesih; razbijanje, ki bi jih spet dvignilo na noge in pognalo med temničnim drevjem... Mogoče tja, kjer bi zadeli na one, ki gredo...

Tako pa so se žandarji vsem izognili in zaman so ljudje potem vrteli jezike, obračali besede naravnost

ali bolj naokoli, se pridušali in pomenljivo obračali oči ob tem, kdo jih je pripeljal.

Ni bilo več dvainštirideseto, ko si se lahko s čim takim pohvalil... Ko so vsi vedeli: ta je bil, ta! Spoštljivo in s strahom so se ti prilizovali. Rdeči, banditski, so se izogibali. Nemci so te imeli za svojega.

Ne, ti časi so bili mimo.

Toda nekdo je moral biti. Kdo je lahko vedel, kje se pride v tisto grapo, ne da bi te kdo videl ali slišal?

Kdo je lahko vedel, da sta onadva natanko tam, kjer nimata več kam ubežati?

Je bil njihov? So se sprli? So jih poslali oni drugi, ki so tudi nočni, le da so za kralja?

So se zgrabili zaradi žensk in da se ne bi klali med seboj, si je eden pomagal drugače?

Ljudje so se bolj spogledovali, kot o tem govorili.

Če je bil, in bil je, je to storil lahko samo nekdo domačih. Kdo je vedel za tisto luknjo. Med nami je... Tudi zdaj mogoče poslušaj. Nesel bo dalje. Če ni od onih, je mogoče od gozdnih. Ti bodo zdaj vrtali, da bi ga dobili.

Tistemu se ne bo dobro pisalo! Če ni nor, bo tiho... Ali mu bo pomagalo? Naj se zagovori en sam žandar... Tudi oni imajo pri žandarjih svoje ljudi. Vse je tako čudno pomešano, da ne veš več, kdo je s kom in kdo ne. Hitler ni poklal vseh svojih komunistov. Na Nemškem jih je bilo veliko, vedo povedati ljudje. Mogoče bo ta, ki bo povedal, eden izmed tistih? Onemu ne bo lahko...

Nekdo je bil, nekdo že. Niso več časi za to.

Niso.

Toda nad bunker so šli in to drži.

Ljudje so vedeli povedati, da so bili že mimo (oni, ki jim je povedal, ni bil zraven, zato so šli čez), ko sta skočila za njimi izpod zemlje. Ne bi jima bilo treba, toda vedela sta, da bodo šli še enkrat nazaj in spet naprej. Vedo... Zato bodo tako dolgo iskali, da pridejo do njiju.

Tako sta skočila... Zemlja je udarila pod njunimi koraki, suhe veje so se lomile pod nogami in orožje je tolklo ob les.

Halt! Halt! so začeli kričati.

Prvi je sprožil nekdo zgoraj, ki ju sploh ni mogel videti. Rafal je vsekal navzdol med krošnje in vsul po tleh

drobne vejice in iglice z vrhov dreves.

– Bandiiti! je tulil močan glas.

Potem so začele pokati puške. Kakor je kateri pritisnil na petelina, tako je votlo udarilo med drevjem. Grda gosta megla je požirala tudi strele, toda morala bi biti še bolj črna, da ne bi videli dveh od strahu ponorelih teles, ki sta skočili vsako na svojo stran. Ali je katero izbralo pravo?

Druge poti ni bilo. Bili sta samo dve pobočji.

Tako je planil eden na to in drugi na ono stran.

Mogoče bo vsaj ena prava. Ta, na to stran, ni bila.

Drevje je bilo bolj gosto in smreke so bile še mlade in nizke. Segale so skoraj do zemlje. Pod njimi je bilo robidovje in zato je bilo vse še bolj temno in gosto. Tja jih je šlo več, da bi lažje pretaknili vso tisto trnovo in prepleteno zelenje ob tleh. Ze prejši so z bajoneti na puškah kar na slepo dregali proti zemlji. Zdaj so ti bajoneti z majhnimi hudobnimi luknjicami na uših cevi pričakali človeka, ki se je metal in trgal pod nizkimi vejami na to stran. Saj ni imel kam drugam...

tv-15 naš
TOVARIŠ

Ob štirideseti obletnici partizanske zmage v Jelenovem žlebu Spomin na bitko je še vedno živ

Sobotno srečanje borcev, mladine, pripadnikov JLA, TO, delovnih ljudi in občanov v prijazni loški vasi Hrib bo ostalo udeležencem še dolgo v spominu. Borci in mladina so obujali spomine na to veliko partizansko zmago. Mladi so pripovedovali, kaj si predstavljajo pod besedo Jelenov žleb, borci pa svoje spomine na to obdobje. Čeprav zaradi snega, ki je neusmiljeno padal, niso mogli skupaj oditi na prizorišče velike bitke, pa so mladi odšli iz Loškega potoka bogatejši za spoznanje, da pogum lahko premaga še tako sodobno orožje. Med srečanjem smo se pomešali med udeležence in zapisali nekaj pričevanj o Jelenovem žlebu.

Nada Zgonc, brigadna bolničarka v Gubčevi brigadi: »Naša brigada je imela v bitki sedem ranjencev. Še več pa smo jih nosili s seboj. Imeli smo skupno previjali-

o tej bitki, vendar Jelenovega žleba še nismo obiskali skupaj. Sam pa sem bil tam s starši. V našo šolo večkrat pridejo borci, ki so se udeležili boja in nam pripoveduje-

li v boj. Takrat je padel komisar naše čete. Borec Saša pa je bil hudo ranjen. Rada pridem na takšna srečanja. Pogosto vzamem s seboj tudi vnukinjo Suzano, ki potem piše spise na temo NOB v šoli. Letos sem želela obiskati prizorišče bitke, saj nisem bila tam od 1943. leta, to je polnih štirideset let, toda na žalost mi je sneg to preprečil.«

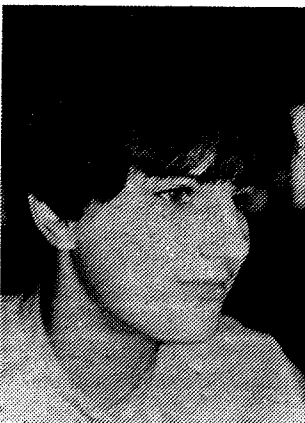
Miran Andolšek, pripadnik TO: »Jelenov žleb pomeni zame velik poraz fašistov in okupatorja. Mislim, da je tudi začetek dokončnega poraza fašistične Italije in

Franc Arko

smo uničili in z italijanskim orožjem odbijali njihove juriše. Vse so uničili, nekaj z orožjem, drugi pa so poskakali v brezno. Sami pa nismo imeli izgub.«

Teja Škornik, 8. razred OŠ dr. Antona Debeljaka - Loški potok: »Ob besedah Jelenov žleb se takoj spomnim na bitko, ki je potekala tam gori. Učitelji nam več povedo o njej, kot pa piše v šolskih učbenikih. Vsako leto tudi pišemo spis o tem. Preden sem se ga lotila letos,

Tea Škornik

sem pregledala stare šolske biltenne ter knjige in šele nato sem začela pisati. S šolo se nismo bili v Jelenovem žlebu, želim pa si, da bi šli letos.«

Simona Škrabec, učenka 8. razreda OŠ v Ribnici, pripadnica pohodne enote: »Petnajst učencev naše šole se nas je pridružilo pohodni enoti, ki nadaljuje tradicije Cankarjeve brigade. Sicer pa me ime Jelenov žleb spominja na veliko partizansko

Simona Škrabec

zmago. Mislim, da bomo šli peš na prizorišče bitke, vendar nam jo je zagodel sneg. Peš smo tako šli samo sedem kilometrov. Pot ni bila prehuda. Sicer pa bo pohodna enota nadaljevala pot na Travno goro, kjer bo prenočila. Mi pa se bomo po srečanju vrnili v Ribnico.«

Takšnih pogovorov je bilo veliko. Vsi udeleženci so si bili edini, da je bila zmaga v Jelenovem žlebu velika in največja zmaga slovenske partizanske vojske do 26. marca 1943. Zgodovina je to tudi potrdila.

Bojan Kuntarič

Na svidenje spet na Poreznu

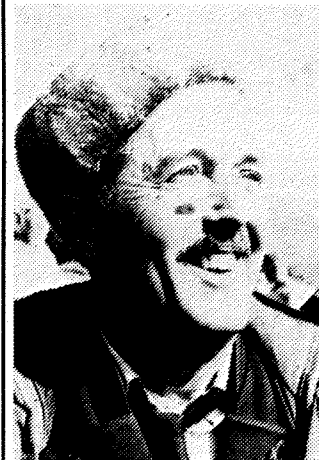
Nedelja, 27. marca, v zgodnjih jutranjih urah. Iz Cerknega, Selške doline, Podbrda in Otavnika so se proti Poreznu vile nepregledne kolone udeležencev pohoda, katerim je bil edini cilj, priti na vrh Porezna, da bi se poklonili spominu na žrtve tragedije, v kateri je 24. marca 1945. leta padlo 145 bork in borcev.

Letošnji že tradicionalni zimski pohod je bil enkrat. Na vseh dosedanjih pohodih so udeleženci pohoda nemalokrat dobesečno bili bitko z naravo. Letos pa je lep spomladanski dan pričaral pravo planinsko ozračje. Natančnega števila udeležencev ne moremo zapisati. Povsod jih je bilo veliko, pri spomeniku, pri koči in na pobočjih Porezna. Mnogo je bilo tudi takšnih, ki so se prvič spopadli s 1632 metrov visokim vršcem. Posebno ozračje je vladalo med miličniki kadeti iz Tacna pri Ljubljani, ki so s častno salvo počastili spomin na padle. Požrtvovalnim organizatorjem pohoda gre posebno priznanje, da je ta pohod postal množična politična manifestacija in zgled negovanja tradicij NOV.

Svoje vtise s pohoda pa so strnili.

Gabi Skvarča iz Ljubljane: »Rad planinarim, na Poreznu sem prvič. Najraje grem na Triglav, kjer se udeležujem Antenine očičevalne akcije. Pohod in organizacija sta mi bila zelo všeč, zato bom še prišel na Porezen. Tudi tu se srečujem s tovariši, najbolj pa mi je všeč, da je bilo ob spomeniku precej mladih!«

Tone Golja iz Davče: »Na Porezen se povzpnem večkrat, zimskih pohodov pa sem se udeležil petkrat. Kot nekdanji borec kurirske postaje G-11 posebno spoštujem in cenim te pohode, ki simbolizirajo ta-

kratne boje na vrhu Porezna. Všeč mi je, da se pohod udeležuje čedalje več mladih. Pohoda se bom še udeležil!«

Marija Mlakar iz Tolmina: »V planine rada zahajam z družino ali s prijatelji. To je moj peti pohod in prišla bom gotovo še.« Tudi Marija je članica ZZB Tolmin, med NOB pa je bila kurirka. Zadovoljna je z organizacijo, predvsem pa zadovoljivo udeležbo pohodnikov iz vseh krajev Slovenije, predvsem mladih.

Andrej Babič iz Kranja, član ZZB NOV in nekdanji šef obveščevalnega centra Gorenjskega vojnega področja: »Za seboj imam vse pohode, posnel sem tudi dva kratkometražna filma o pohodih. Vsekakor sem zadovoljen tako z organizacijo kot udeležbo, najbolj pri srcu pa mi je, ko vidim, da je na pohodih čedalje več mladih!«

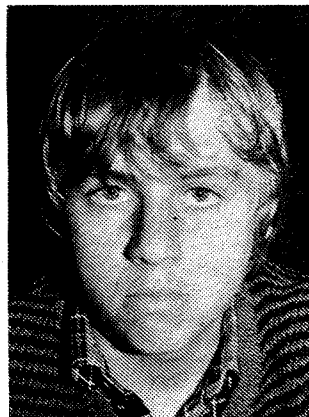
Zlatko Hasič, učitelj v šoli za miličnike-kadete iz Ljubljane: »Na Poreznu sem tretjič, in je zame velikega pomena. Z bodočimi miličniki se lahko drugače pogovorimo zunaj šolskih klopi. Zadovoljen sem s pohodom, fantje pa že sedaj sprašujejo, ali se bodo lahko udeležili prihodnjega pohoda.«

Jože Čurin

Nada Zgonc

šče s Cankarjevo, ki je imela v Jelenovem žlebu več ranjenih kot naša brigada. Na hitro smo jih previli, kaj drugega pa jim nismo mogli nuditi, ker ničesar nismo imeli. Po bitki smo se odpravili proti Podpreski, kjer smo se odpočili, najedli in uredili. Proti večeru smo se odpravili dalje. Pot nas je vodila skozi gozd. Neusmiljeno je deževalo. Imeli smo slabe vodni-

Franc Starc

ke in znova smo se znašli v Podpreski. Vsi borci Gubčeve brigade se ob tej priložnosti spominjamo tudi naše najstarejše partizanke Marije Sajetove. V tej bitki je bila v drugi četi in smo jo vsi klicali Mami. V partizanih je imela tudi hčerko in sina, zato je za vse nas vedno našla lepo besedo.«

Franc Starc, 7. razred dr. Antona Debeljaka, Loški Potok: »Jelenov žleb pomeni veliko zmago partizanov nad okupatorjem. To je tudi simbol junaštva in poguma. V šoli se večkrat pogovarjamo

Jože Kunej

Predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV Ribnica podeljuje v spomin na veliko zmago partizanskih enot plaketo Jelenov žleb udeležencem te bitke in drugim občanom ter društvom za delavnost na vseh področjih, posebej pa pri ohranjanju tradicij NOB.

Ob štirideseti obletnici velike zmage so jo prejeli: predsednik predsedstva SRS Viktor Avbelj-Rudi, Franc Kočevar, Vika Meršol, Jože Borštnar, Ivan Ferlež-Svejk, Viktor Herman, Božo Košir, Franc Arko, Dušan Švara, Jože Košir in Vinko Kersnič, vsi borci Cankarjeve brigade; Zofka Fain-Cofek, Nace Grandljič, Stane Krištof-Gankster, Mirko Klančar-Sandi, Vid Jerič, Stane Potočar-Lazar, Milan Podobnik-Gorazd, Alojz Rajer-Miško, Savo Vizjak in Nada Zgonc iz Gubčeve brigade. Iz Tomšičeve so plakete prejeli Ivan Lokošek-Jan, Stane Semič-Daki, Rudi Videgar-Brane, Vladimir Badovinac in Anton Dremelj-Ante; Vinko Šumrada-Radoš, Tone Jarc, Franc Strah, Dušan Perme-Svarun in Stane Kamnikar iz brigade Ljube Šercerja ter Vinko Robek iz 9. SNOUB. Iz 8. SNOUB Frana Levstika pa sta priznanji prejela Franc Sotlar-Pavijan in Jože Švigelj.

Plakete Jelenov žleb pa so prejeli tudi KS Ivan Omerza Livold, občinski štab TO Ribnica, planinsko društvo Inles Ribnica, OK ZSMS Ribnica in godba na pihala Ribnica.

jo o takratnih dogodkih. Zelo smo veseli, da je proslava v naši šoli. Veseli smo tudi zato, ker v naši sredini lahko pozdravimo toliko junakov.«

Jože Kunej, pripadnik enote JLA, ki nadaljuje tradicije Gubčeve brigade: »Ime Jelenov žleb mi veliko pomeni. Partizani so tukaj zadali Italijanom boleč poraz. O Gubčevi brigadi sem nekaj že vedel pred prihodom v JLA. O njeni bojni poti sem prebral v knjigah, nekaj pa sem izvedel tudi v šoli. Ko pa sem prišel v JLA, so nam starešine povedali o tej slavni partizanski enoti. Vsak vojak pozna njeno pot in vse večje bitke, v katerih je sodelovala. Sicer pa si po-

Marija Belcijan

datke o Gubčevi brigadi lahko osvežimo tudi v spomin-ski sobi, ki jo imamo v naši vojašnici. Velikokrat se srečamo tudi z njenimi borci, ki nam pripovedujejo o doživljajih med vojno.«

Marija Belcijan, bolničarka v drugi četi drugega bataljona Gubčeve brigade: »Bila sem malo stran od položaja, ko je prišlo obvestilo, da imamo ranjence. Odšla sem na položaj in jim nudila prvo pomoč. Seveda nisem šla na samo bojno črto, ampak so od tam ranjence prinašali borci sami in se znova vrača-

fašizma v Evropi. Udeležba na proslavi pa je tudi del rednega usposabljanja naše

Miran Andolšek

enote. Del poti smo prehodili peš. Če ne bi bilo snega, bi prišli peš iz Ribnice in se peš tja tudi vrnili. Tako pa smo pešali samo od Malega loga pa do Hriba. V bistvu smo bili spremljevalci godbe na pihala in drugih udeležencev proslave, ki so šli peš.«

Franc Arko, politični delegat prvega voda prve čete, drugega bataljona Cankarjeve brigade: »Rad prihajam na srečanja borcev. Srečujem stare tovariše in znova oživljamo stike, saj se nismo videli z nekaterimi tudi že trideset let. Zelo sem vesel mladine na takšnih srečanjih. Borci želimo, da mladina nadaljuje našo pot. Želimo tudi, da je varčna, poštena in delovna, kot smo bili mi. Mora se dobro učiti in zavedati se mora, da le z znanjem in delom lahko doseže boljši kos kruha. Danes imamo gospodarske težave in nam je vsem skupaj težko. Takrat pa nam je bilo težko, ker smo imeli malo streliva. Imel sem samo tri nabojke, puškomitraljez pa šestdeset. Naš vod je dobil odgovorno nalogo, naj zasede položaj pod cesto nasproti brezna. Na cesti pa je bil bunker z dvema strojnicama in šestimi puškami. Bunker

Resnica o ljubeljskem predoru

Janko Tišler-Žaromil je zbral veliko izvirnih dokumentov o koncentracijskem taborišču na Ljubelju. Meni, da je v francoski uspešnici Andréa Lacaza Predor precej neresnic, ki žalijo preživele taboriščnike, aktiviste OF in borce NOV.

Resnica je sicer sredstvo, da potešimo vsa druga prizadevanja. Resnica je koristna, saj nam le pravilna spoznanja omogočijo, da se ohranimo in tudi, da si olajšamo in olepšamo življenje. Toda resnica je tudi samostojni smoter, samostojna vrednota. Še posebej pomembno je njeno iskanje iz časa prelomnih, trenutkov med NOV, ki so zarisali sedanost in prihodnost.

Nekako takole sem premišljal po srečanju s tržiškim Zagrebčanom inž. Jankom Tišlerjem-Žaromilom, ko mi je za potrditev vseh svojih izjav pokazal izvirne dokumente o delovanju koncentracijskega taborišča na Ljubelju. Trije vzroki so izzvali ta pogovor: prvič, ocena verodostojnosti francoskega romana o ljubeljskem koncentracijskem taborišču in graditvi ljubeljskega predora, ki ga je spisal nekdanji interniranec André Lacaze in ga je v prevodu Jožeta Šmita izdala založba Borec 1979 leta; drugič, napoved snemanja filma v režiji Julesa Dassina po vsebini Lacazove knjige in tretjič, zbiranje gradiva, izvirnih dokumentov o koncentracijskem taborišču na Ljubelju, za kar se Janko Tišler-Žaromil razdaja od upokojitve pred poldrugim letom.

V pristavku romana Andréa Lacaza Predor je dobessedno zapisano: »**vsa dejstva, vsi prizori so strogo resnični**«. Pravzaprav je prav ta ocena izzvala protest Janka Tišlerja, nekdanjih francoskih in slovenskih taboriščnikov, aktivistov OF in borcev NOV, v katerem opozarjajo na neresnične zgodbe, zapisane v knjigi. Žaromil pa tudi dokazuje, da je slovenski prevod knjige slab in ponekod smiselno popolnoma drugačen od besedila v francoskem izvirniku.

Zaradi omejenega prostora je praktično nemogoče naštetati vse bistvene pripombe inž. Janka Tišlerja-Žaromila in njegovih tovarišev na neresnične zgodbe iz Lacazove knjige. Ustavili se bomo le pri nekaterih. Na straneh 584-585 knjige Predor, v slovenskem prevodu, je zapisano:

»... Druga zgodba, ki je vlekla, je bila pripoved o tem, kako so aretirali lepo Slovenko Janko in kako se je rešila (v francoskem izvirniku je »kako jo je rešila« – op. p.) skupina partizanov pod vodstvom navideznega esesovca Zimmermanna (v originalu je: »navideznega slovenskega esesovca – op. p.), ki je postal v Titovi vojski stotnik. Toda najbolj hlastno zanimanje je veljalo kretničarju Janku. Zaradi njegove pomoči pri pobegu Francozov, kakor tudi sijajnega podviga konec zime 1944. Malo po Paolovem odhodu je prišel k partizanom in je za cel teden omrtvil predor, ko je prestregel dva tovornjaka civilnih delavcev, točno sto trije so bili, ki jih je kratko in malo odvelkel v hosto...«

Vse to je popolnoma narobe, poudarja tov. Žaromil. Navidezni esesovec Zimmermann ni bil navidezni, ampak pravi, in zategadelj nikoli ni postal kapetan partizanske, Titove vojske. Dokumenti dokazujejo, da je bil SS-Hauptcharführer Zimmermann še dne 30. aprila 1945 vodja taborišča kaznjencev, ki so bili od 17. aprila 1945 nastanjeni v tržiški meščanski šoli in delali pri utrjevanju mesta Tržica.

Tudi zgodba o lepi Slovenki Janki (imenovala se je Jelena) je lažna. Jelena je bila po Žaromilovem odhodu v partizane, od 1. julija do 2. oktobra 1944, ko so jo na Ljubelju aretirali in čez Kranj in Begunje, dne 18. oktobra 1944, poslali na prisilno delo v Salzburg, poleg inž. Čerina, Žaromilova glavna obveščevalka na Ljubelju, kjer je delala pri šefu civilnega taborišča.

Jelena je sodelovala pri organiziranju pobege Paola (in še dveh Francozov) k partizanom, kar se je zgodilo 17. septembra 1944. Sodelovala je tudi pri pripravah za mobilizacijo ljubeljskih civilnih delavcev. Torej dokumenti popolnoma zavračajo trditve, da bi Jeleno osvobodil »navidezni esesovec Zimmermann«. Kretničar Janko, torej Janko Tišler-Žaromil, pa nikoli ni bil kretničar, marveč od vsega začetka gradnje predora do odhoda k partizanom, 1. julija 1944, pomožni tehnik. Tega dne so ga gestapovci nameravali aretirati, vendar ga je rešil inž. Vinko Čerin, ki je prav tako

delal pri gradnji predora. Šest aktivistov OF iz Tržica in 16. borcev 2. bataljona Kokrškega odreda so 30. septembra 1944. 70 civilnih delavcev predora odpeljali k partizanom. Se pravi, da se to ni zgodilo konec zime 1944, kot piše v knjigi, hkrati pa tudi ni res, da sta bila dva tovorna avtomobila in da bi točno 103 civiliste »odvlekli v hosto«, kot pripoveduje Lacaz, ampak en tovorni avtomobil in 70 civilnih delavcev.

André Lacaz, v knjigi »Predor«, na 587. strani, tudi pripoveduje:

»... Toda junak praznika je François Burgundec, čigar nesporni ugled in rekord, po prejetih udarcih sta ganila Tržič že precej pred osvoboditvijo. Vsi se še vedno spominjajo, da so takrat, ko so esesovci prisilili Frančisa, da si na bluzo prišije črni križ (pravilno: rdečo piko) obsojencev za prehod čez črto, partizani posvarili Winklerja, da s svojo glavo odgovarja za Françoisovo življenje. Ker je bila Nemčija že pečena, je Lepa pogačica prizanesel Frančisu, vendar pa ta gotovo nenavadna poteza s strani titovcev daje misliti, da so Jugoslovani cenili Françoisa, celo preden se je proslavil v njihovih vrstah...«

Če bi glavni komandant obeh ljubeljskih taborišč Winkler, se pravi na koroški in gorenjski strani, res rešil vsaj enega kaznjence, potlej ga prav gotovo ne bi obsodili na smrt z obešenjem, kot so to storili na sodišču v Celovcu 10. novembra 1947, ko so ga po obsodbi sodišča angleških okupacijskih sil tudi usmrtili.

Partizani in Tržičani o kaznovanju François Burgundca, v resnici gre za François Chaffina, sploh niso vedeli, ker je bil tedaj na koroški strani. Prav tako pa se omenjeni interniranec ni utegnil proslaviti v partizanskih vrstah, kajti šele 8. maja 1945 so partizani osvobodili internirance v Rožni dolini na Koroškem, in tedaj je bila iz vrst francoskih taboriščnikov oblikovana brigada »Liberté«. Verjetno je pisec knjige »Predor« nasedel Chaffinovi zgodbi, ki jo je literarni Burgundec opisal v pogovoru za »Glas Gorenjske«, ki ga je ta list priobčil 5. avgusta 1964, na 4. strani:

»... Partizani so ujeli »lager-firerja« in postavili pogoji, da če umori še kakšnega ujetnika, bo obglavljen. Na dan, ko je bila predvidena moja usmritev, sem se skušal obraniti s tem, da sem zbral vse moči, dvignil ogromno skalo z namenom, da umorim vsaj še enega SS-ovca pred mojo usmrтитvijo. V tem trenutku so partizani vrnili »lager-firerja«, ki je dal znak, naj ne streljajo. Od tistega dne sem bil vsak dan bičan. Brazgotine so še danes vidne na mojem hrbtu...«

Takšna je Chaffinova zgodba, ki je v knjigo prenesena v nekolikanj blažji obliki, vendar pa je njen zlagan smisel ostal enak.

Po doslej zbranem gradivu za knjigo »Koncentracijsko taborišče Mauthausen – podružnica Ljubelj«, ki jo pripravlja inž. Janko Tišler-Žaromil, je znano, da so prvi interniranci, tedaj predvsem Francozi, prišli na Ljubelj že 3. junija 1943, druga skupina pa 17. julija 1943 itn.

Civilni delavci so začeli predor na Ljubelju graditi v marcu 1943, najprej z gorenjske strani, v juniju pa še s Koroške, pozneje so predor gradili predvsem interniranci. Spodnji rov je bil prebit 29. novembra 1943 in uradno odprt 4. decembra 1943 ob navzočnosti SS-general Rösenerja in gauleiterja dr. Rainerja. Skozi predor pa nikdar niso vozili tanki 3. britanske armade, kot to omenja Lacaze.

To je le nekaj ploščic iz mozaika o koncentracijskem taborišču na Ljubelju, ki je tudi po zaslugi Lacazove knjige »Predor« pritegnilo evropsko občinstvo – in to je treba priznati. Toda tudi zato je treba zvedeti za resnico, kajti lažne zgodbe nikomur ne koristijo, predvsem pa uprvičeno vznemirjajo ljudi – aktivne udeležence »ljubeljskega« boja človeka z naravo (predor) in nacistično soldatesko.

PETER POTOČNIK

Sedmo srečanje nekdanjih zapornic iz kaznilnic v Italiji

Od zadnjega srečanja nekdanjih zapornic v italijanskih zaporih, ki je bilo lani na Bledu, je poteklo slabo leto. Letos smo se od 6. do 9.

marca sestale že na 7. tradicionalnem srečanju v Beogradu.

Beograd je bil v drugi svetovni vojni pod nemško okupacijo, zato v kaznilnicah po Italiji ni bilo Srbov in pripadnikov narodnosti, ki so bili pod nemško okupacijo. Vendar v Beogradu danes živi petindvajset nekdanjih obsojenk pred italijanskimi vojaškimi sodišči, ki so prestajale kazni v ženskih kaznilnicah v Benetkah, Firencah, Peruggi, Fossombroneju in Traniju.

Te tovarišice so na pobudo Črnogork, ki živijo v Beogradu, sestavljale odbor za organizacijo 7. srečanja pod predsedstvom Milice Stojanović-Abović in članicami: Andjelije Mrkić-Stanišić, Ankice Kronj in Ljubinke Milošević. V tem odboru so bili aktivni še tile člani: Budimir Isailović, sekretar občinskega komiteja SZDL Voždovac, Dragica Zec, predsednica občinske konference za družbeno aktivnost žensk občine Voždovac, Dušanka Djordjević in Biserka Rakitovac.

Na srečanju je bilo 135 udeleženk. Stroške potovanja in hotelskih storitev smo krile same ter zbrale večino sredstev za nakup vencev.

Zaradi stabilizacije ni na voljo veliko denarja, zato so odbornicam za organizacijo srečanja priskočile na pomoč še mnoge družbene organizacije. Športno društvo in občinski odbor socialistične zveze Voždovac je organiziral avtobuse za ogled Beograda, Mestni odbor SZDL Beograd je omogočil prevoz z avtobusom v Kragujevac, Občinski odbor zveze borcev je oskrbel lovorjeve vence za polaganje na grobove in spominska obeležja, Občinska konferenca za pogozdovanje Voždovac je poklonila cvetje za 8. marec – dan žena, Marksistični center občinskega komiteja ZK Voždovac je poklonil knjige, Kulturno-umetniško društvo »Dušan Petrović-Šane« iz Voždovca je prispevalo glasbo s svojim orkestrom za tovariško srečanje, Aktivistke iz 11., 14., 22. in 10 rajona so izdelale darila.

Že na postaji sta Vida Kreščakova in Darja Manojlović sprejeli tovarišice, ki so pripotovale iz Slovenije, Dalmacije in Črne gore ter jih spremile do hotela »Srbija«, ker jih je pozdravila Milica Stojanović-Abović in vsaki izročila knjigo Jovana Marjanovića »Narodnoosvobodilni boj in socialistična revolucija 1941–1945«.

Zvečer sta s pozdravnim govorom odprla srečanje predsednik SZDL Milorad Leković-Mića in Dragica Zec. Naslednji dan je bil turistični ogled Beograda in polaganje vencev na grobove Cane Babović in Bose Cvetić v Aleji velikanov.

Navdušilo nas je povabilo v Dom pionirjev Voždovac, kjer smo si ogledale razstavo čudovitih pletenih, kvačkanih in vezanih ročnih izdelkov. Po predstavi folklore, zborovskega petja, recitacij, baleta in guslarja, ki je odpel pesem, posvečeno tovarišu Titu kot organizatorju neuvrščenih dežel, smo od učencev šol in aktivistk iz Voždovca prejele darila v obliki risb in napisanih pesmi. Na pobudo Nade Popović, ki je celo prispevala svojo nagrado, prejeto za razstavljeno ročno delo, so aktivistke mestnih terenov darovale svojim gostjam kvačkane prtičke in robčke v ličnih zavitkih. Ta darila smo ponesle vse udeleženske 7. srečanja širom po naši domovini od Črne gore, prek Dalmacije in Slovenije pa tja do Trsta.

Na praznik dneva žena so nam pionirji že jutraj voščili praznik in nam podarili nageljčke. Potem smo se odpeljale v spominski center Josipa Broza-Tita v Hišo cvetja. Delegacija iz vrst nekdanjih zapornic je položila venec na grob vrhovnega komandanta. Po mimohodu smo vstopile v rezidenco maršala Tita, ki je preurejena v muzej in je bila prav tega dne odprta za obiskovalce. Potem smo si ogledale še biljardno sobo, z delavnicami in lovsko hišico s trofejami in odlikovanji, ki jih je prejel tovariš Tito.

Po obisku muzeja 25. maj smo se odpeljale v nekdanje taborišče Banjica, kjer je nemški okupator uničil na tisoče predvojnih komunistov, skojevcev, Židov in drugih domoljubov mesta Beograda in drugih krajev. Taboriščna stavba je danes preurejena v muzej. Poleg sob, kjer so razstavljeni razni letaki, slike in ročna dela pripornikov, je tudi prikazana soba, takšna, kot je bila med vojno, kjer se je stiskalo tudi po dvesto ljudi. Ležali so na golih tleh, bila je umazanija, neurejene higijenske razmere so povzročile epidemijo tifusa. Kako so se nemški zaporji razlikovali od italijanskih! Marsikatera od obiskovalk je vzdihnila: »Zapori v Italijo so bili hoteli glede na to, kar vidimo!«

Nadaljevale smo pot proti Avali. Z obiskom groba neznanega junaka smo počastile spomin junakom iz prve svetovne vojne.

Na poti proti Avali leži Spominski park Jajinci. Leseni koli in okoli njih bodeča žica pričajo, kako je nemški okupator potrdil svojo civilizacijo.

Iz banjiških zaporov je okupator prignal na ta kraj 833.000 komunistov in drugih domoljubov ter jih streljal, nakar jih je zasipal v ogromne skupinske jame. Na tem kraju je na tisoče

brezimnih grobov. Z minuto molka smo se poklonile spominu padlih in položile lovorjev venec s trobojnico ob lesen kol. Zaradi močnega vetra smo ga pritrdile z bodečo žico, ki je bila ob kolu. Zvečer po večerji je bil delovni sestanek. Tema razpravljanja je bila izdaja knjige o ženskih fašističnih zaporih v Italiji.

Četrti dan smo obiskale spominski park Šumarice v Kragujevcu. Na poti smo se ustavile v Oplencu, kjer smo si ogledale cerkev svetega Djordja. V grobnici je zadnje bivališče članov družine Karadjordjevićev. Cerkev je zanimiva, ker je notranjost obložena z dva tisoč petsto kvadratnimi metri zlatih mozaikov. Izdelani so na poseben način, ki jih pozna japonska tehnika. Med vojno je nemški okupator brez uspeha poskušal odstranjevati zlate ploščice.

V spominskem parku Šumarici smo se spominjale novih grozot, ki jih je zapustil nemški okupator. Pripovedovali so nam, da so Nemci pozvali vse moške, da pridejo v okupatorske urade, kjer jim bodo pregledali osebne dokumente. Vse so zadržali z namenom, da jih postrelijo. Poleg tega so pozaprli tudi tristoštirideset srednješolskih dijakov s profesorji in direktorjem. Tisti dan je 2.300 vojakov ustrelilo v času od osme ure zjutraj do pete ure popoldne 7.500 ljudi, v skupinah po 200 do 600 ljudi.

V spominskem parku Šumarici bodo napravili umetniško spominsko obeležje. Vsaka republika bo prispevala svoj delež, tudi Slovenija.

Petnajst tovarišic je odpotovalo z vlakom proti Ivangradu v Črni gori, kjer so obiskale grob Radmile Nedić, ki je bila zapornica v ženski kaznilnici v Peruggi. Po vrnitvi iz zapora je s partizani šla proti Črni gori in je padla pri Foči. Njen spomin so počastile z enominutnim molkom in položile lovorjev venec na njen grob.

Tako se je končalo 7. srečanje nekdanjih zapornic iz ženskih kaznilnic po Italiji, ki je bilo srečanje bratstva in enotnosti.

VERA HUTAR

Zmanjšati število nezaposlenih

Predsedstvo republiške konference SZDL je na svoji zadnji seji sprejelo sklep o ustanovitvi problemske konference, ki naj bi celotno spregovorila o vprašanjih zaposlovanja. Problemska konferenca bo predstavljala kulminacijo javne razprave o uresničevanju priporočil skupščine SR Slovenije o zaposlovanju. Problem nezaposlenosti že dlje časa pesti našo družbo, še zlasti kritično gledajo na te probleme mladi. Zato bomo morali na skupščini predlagati takšne sistemske ali drugačne rešitve, ki bodo prispevale k uspešnejšemu razreševanju te problematike.

Na problemski konferenci bi morali na osnovi ocene stanja in usmeritev poiskati rešitve za razširjanje možnosti produktivnega zaposlovanja, zmanjšanje števila nezaposlenih, konkretneje opredeliti naloge in njihove nosilce za njihovo razreševanje, hkrati pa si zastaviti realnejšo kratkoročno in dolgoročno politiko zaposlovanja.

Socialistična zveza je že na svoji programski konferenci opozorila na frontno odgovornost, zlasti republiške konference Zveze socialistične mladine, republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije in Gospodarske zbornice.

Že 7. aprila bodo o teh vprašanjih spregovorili na tematski konferenci Zveze socialistične mladine, kjer bodo pretresli najnovejše predloge in možnosti za odpiranje novih delovnih mest, hkrati pa spregovorili tudi o vlogi in nalogah skupnosti za zaposlovanje.

Predsedstvo republiškega sveta zveze sindikatov je sprejelo sklep, da bodo že tudi v aprilu podrobneje razdelali naloge in osvetlili vlogo organizacij združenega dela pri ustvarjanju možnosti za produktivno zaposlovanje in razreševanje problemov. Ti nastajajo v organizacijah združenega dela, zlasti pri prekvalifikacijah, dokvalifikacijah in pri zaposlovanju delovnih invalidov kot vseh tistih strokovnjakov, ki jih očitno v preveliki meri usposabljaajo nekatere naše šole.

V razpravo se bodo morale ustrezno vključiti tudi znanstvene in strokovne institucije, ki bodo morale pospešiti svoje raziskave in z iskanjem prispevati k ustreznemu in popolnemu opredeljevanju problemske konference.

LEON MOKOTAR

KRIZE NAŠIH DNI

JOŽE PLEŠNAR 15

O dvajsetem stoletju govorijo kot o stoletju vojaških, političnih, gospodarskih in družbenih kriz. Katere so krize preteklosti, sedanjosti in prihodnosti? Kakšni so njihovi vzroki in kakšne posledice?

Stric Sam in Srednja Amerika

Niti zadnje ofenzive kontrarevolucionarjev v Nikaragvi vodijo v Washington; kakšna je politika Bele hiše in kje so njeni interesi?

Ze tri tedne nas vznemirja-
jo občasne novice o hudih
bojih v Nikaragvi, ki so jo
napadle kontrarevolucionar-
ne sile iz sosednega Hondur-
asa ter vse bolj obtožujoči
glasovi iz Washingtona, da
gverilsko gibanje v Salva-
dorju, ki mu naj bi pomagala
Nikaragva, ogroža nacional-
no varnost Združenih držav
Amerike.

Ofenziva kontrarevolucio-
narjev v Nikaragvi je po ob-
segu presegla vsa pričakova-
nja in mnogi so jo označili
kot »začetek oboroženega
obračuna s sandinistično re-
volucijo«, katere padeč naj
bi domnevno prinesel mir
Srednji Ameriki in mirne sa-
nje stricu Samu.

Se vedno ni mogoče dobiti
natančnejše predstave o ši-
rini napada na Nikaragvo, niti
o njegovem poteku. V Mana-
gvi trdijo, da je v notranjost
dezele prodrlo kakih 1200
kontrarevolucionarjev, pred-
vsem pripadnikov garde
nekdanjega diktatorja So-
mose, medtem v Varnost-
nem svetu Združenih naro-
dov omenjajo številko 2.500.
Ameriški tisk, ki zadnje te-
dne znova govori o »vietna-
mizaciji« Srednje Amerike,
pa ocenjuje, da je v Nikara-
gvo vdrl od 5 do 10.000 kon-
trarevolucionarjev.

Sandinistični revolutio-
narni svet trdi, da ima voja-
ški položaj trdno v rokah in
da je glavnina napadalcev
odrezana in obkoljena. O raz-
sežnostih bojov je mogoče
slutiti le ob podatku, da je od
začetka spopadov na obeh
straneh padlo skoraj tisoč
mož.

Obračun vodi Washington

Po besedah veleposlanika
Nikaragve v Mehiki »naj bi
napad na Nikaragvo pome-
nil začetek internacionaliza-
cije vojne v Srednji Ameri-
ki«. Deželo naj bi zapletel v
neposreden spopad s Hondur-
asom in tako ZDA dal izgo-
vor za neposreden poseg.
»Washington bi tako hkrati
obračunal s sandinistično re-
volucijo, vstajo v Salvadorju
in s gvatemalskim gveril-
skim gibanjem.«

Besede nikaragovskega di-
plomata je pred dnevi posre-
dno potrdil sam ameriški
predsednik Reagan na kon-
gresu združenja ameriških
industrialcev: »Srednjeame-
riške države so med našimi
najbližjimi sosedami. Salva-
dor je na primer bližji Teksa-
su, kot je Teksas Massachu-
setsu. Srednja Amerika je
preprosto preveč blizu in
strateška vlaganja so za nas
previsoka, da bi dopustili ne-
varnost, da se na tem območ-
ju polastijo oblasti vlade z
ideološkimi in vojaškimi
zvezami s Sovjetsko zvezo.«
V govoru o nacionalni var-

nosti 23. marca pa je pred-
sednik Reagan na televiziji
te svoje trditve poskušal
podkrepiti s satelitskimi fo-
tografijami, ki naj bi dokazo-
vale, kako raste sovjetska
vojaška navzočnost v Sred-
nji Ameriki in na območju
Karibov. Tako je pokazal sli-
ko oporišča Lurdes na Kubi,
kjer naj bi bilo 1.500 sovjets-
skih tehnikov zaposlenih z
zbiranjem vohunskih podat-
kov, nato sliko nikaragov-
skih letališč, kjer naj bi po
njegovih besedah »kar mr-
golelo težke sovjetske opre-
me in orožja«, pa sliko letali-
šča na otočku Grenada, ki
naj bi ga gradili Sovjeti. Vse
te obveščevalne podatke je
podkrepil z besedami, kako
življenjskega pomena je ce-
lotno območje Srednje Ame-
rike in Karibov za ameriško
gospodarstvo, če da samo
skozi karibsko morje uvažajo
ZDA polovico potrebnih
količin nafte.

Do danes pa ameriški
predsednik ni mogel pokaza-
ti čvrstega dokaza o tem, da
Sovjetska zveza prek Kube
in Nikaragve pošilja orožje
salvadorskim upornikom.
Ta argument je namreč te-
melj vsega političnega in vo-
jaškega delovanja ZDA proti
Nikaragvi.

Reaganova opsesija

Retorika, ki jo uporabljajo
Reagan in njegovi sodelavci,
spominja na prve dni propa-
gandne kampanje za vstop
Amerike v vietnamsko vojno.
Podobno kot je z grožnjo
»ameriški nacionalni varno-
sti« mahal predsednik John-
son, danes o ogroženosti
ZDA pred »strašnim poho-
dom rdeče komunistične
barve« govori Reagan.

Salvador ni Vietnam, ven-
dar ga je Washington izbral
za boj proti levičarskim
upornikom in proti tistemu,
čemur pravi »sovjetsko-ku-
banski ekspanzionizem«. Ne
gre samo zato, da je Srednja
Amerike dvorišče ZDA, kjer
lahko lajajo le psi, cepljeni v
amerškem State Depart-
mentu, temveč po prepriča-
nju Reagana, za strateški cilj
Sovjetske zveze, da z infiltra-
cijo v srednjo Ameriko »veže
oborožene sile ZDA na južne
meje; da na ta način prepreči
možnost, da bi ob izbruhu
krize v Evropi ZDA ponovno
opremile svoje evropske za-
veznike ter da sploh onemo-
goči Washingtonu delovanje
v drugih delih sveta – od
Arabsko-perzijskega zaliva
do Japonske.«

Reaganova opsesija rdeče
nevarnosti je ameriško ad-
ministracijo po dolgem okle-
vanju pripravila do tega, da
je tudi javno izbrala med
dvema možnostma: odločila
se je, da je bolje z vsemi regi-
stri podpirati desničarske

proameriške vlade, ki malo
ali nič spoštujejo človekove
pravice, kakor demokratični
proces, ki lahko pripelje do
»napačnih rezultatov«.

Bela hiša zdaj zahteva do-
datnih 110 milijonov dolar-
jev pomoči za salvadorsko
hunto, da bi lahko opravila z
gverilo; podobno zahteva, da
bi tudi desničarskemu reži-
mu v Gvatemali za prihodnje
leto povečali pomoč na 50
milijonov dolarjev; Hondur-

»Ameriški svetovalci« vadijo oborožene čete Hondurasa, Salvadora in Gvatemale. Po pravilih se ne bi smeli udeleževati bojov. »Toda slej ko prej se to zgodi, saj drugače ni mogoče obdržati ugleda med vojaki.« je ob priložnosti izjavil eden od ameriških svetovalcev v Salvadorju. Sicer so Američani izurili 3.500 elitnih vojakov in oficirjev salvadorske vojske, ki pa so se v nedavni ofenzivi kaj slabo odrezali. Na sliki: ameriški vojaški inštruktor med salvadorskimi vojaki.

rasu pa je letos namenila
okrog 100 milijonov dolar-
jev; v to vsoto niso vračuna-
na sredstva, namenjena za
urjenje in opremo protisan-
dinističnih skupin. Celo Ko-
starika, ki je bila minula leta
kolikor toliko stabilna, brez
večjih notranjih pretresov, je
bila prisiljena sprejeti ameri-
ško vojaško pomoč, čeprav
doslej »ni čutila potrebe po
rednih vojaških enotah«. To-
da Washington je treba po-
slušati.

»Človekove pravice«

»Mi bomo še naprej delo-
vali na področju človekovih
pravice,« je sredi meseca de-
jal Ronald Reagan. »Na tem
področju je bil napredek (v
Srednji Ameriki) slab, pone-
kod je celo razočaral... Da bi
zagotovili večji napredek,
moramo še naprej podpirati
in dajati nasvete in pomoč
salvadorskemu ljudstvu in
demokratičnim voditeljem.
Ključ za ustavitev nasilja in
krsitve človekovih pravice je
vgrajen v stabilno, delovno
demokracijo.«

To stabilno in delovno de-
mokracijo gradi Washington
v Srednji Ameriki tako, da
podpira vojaške hunte in de-
sničarske režime, ki dobesed-
no gazijo v krvi narode, ki
jim vladajo. Salvadorski vo-
jaški režim, ki kljub 22.000
sodobno oboroženih voja-
skov in pomoči ameriških

svetovalcev ne more zausta-
viti uspešnega boja osvobo-
ditelne fronte, je v državljans-
ki vojni doslej pobil nad
35.000 civilistov.

Ko so časnikarji predsed-
nika Reagana med njegovim
potovanjem po Srednji Ameri-
ki v Kostariki povprašali,
če je »Salvador upravičen,
da dobi ameriško pomoč«, je
odgovoril z besedami: »Na
temelju vsega, kar vemo, mi-
slim da je, seveda«. Podatki
o nasilju salvadorske vojske
nad civilisti pa so Reaganu
znani: pred očile so mu jih raz-
lične mednarodne in ameri-
ške agencije, pa tudi obve-
ščevalna agencija CIA, ki
ima danes v Srednji Ameriki
največje število svojih agen-
tov (Samo v Hondurasa jih
je 150).

Podobno je Reagan dejal,
da »se je tudi Guatemala
kvalificirala za obnovev
ameriške pomoči«, češ da je
vlada generala Montta poka-
zala veliko obetavnih zna-
kov. Kar zadeva »obetavne
znake«, jih osvetljuje podat-
ki o genocidu nad Indijanci.
General Mott je spomladi la-
ni ob prevzemu oblasti izja-

V Washingtonu pravijo, da ima Nikaragva premočno ar-
mado za potrebne samooobrambe (40.000 rednih vojakov,
okrog 60.000 pripadnikov milice in 30.000 rezervistov) ter
obtožujejo Managvo, da ogroža sosedni Honduras. Toda
prav zaradi močne armade je sandinistično vodstvo te dni
lahko objavilo, »da ima položaj v rokah in da agresija
kontrarevolucionarjev za zdaj sandinistični vojski ne dela
prevelikih preglavic«. Na sliki: oddelek nikaragovske vojske.

več tudi srednjeameriškega
žandarja. V zelo kratkem ča-
su so ZDA podvojile pomoč
honduraški armadi ter jo na
novo oborožile (tudi s po-
močjo Izraela!). Privrženci
nekdanjega nikaragovskega
diktatorja Samose so tu našli

roči Negroponte: »Oba vodi-
ta armado, čeprav ima samo
eden od njiju ustrezen čin za
to. Alvarezovi vojaški in ob-
veščevalni častniki delujejo
kot povezova s skupinami
»contras« (kontrarevolucio-
narne skupine, ki delujejo
proti Nikaragvi) in Alvarez
redno poroča amerškemu
veleposlaniku...

Nova ameriška taktika?

Ob napadu kontrarevolu-
cionarnih sil na Nikaragvo in
retoričnem grmenju pred-
sednika Reagana o »ogrože-
ni nacionalni varnosti ZDA«,
ki naj bi jo širila Nikaragva v
Salvador, ter ob opozarjanju
ameriških javnih občil, da se
Amerika zapleta v novi Viet-
nam, je ameriška admini-
stracija nenadoma dala ve-
deti, da se ogreva za »bolj
zmerno rešitev salvadorske
vojne«. Dvžavni sekretar
Schultz je namreč v pred-
stavniskem domu izjavil, da
je administracija pripravlje-
na podpreti pogovore med
salvadorsko hunto in »manj
radikalnimi člani marksistič-
nega uporniškega gibanja«.

V Washingtonu so se že ne-
kaj tednov širile govorice, da
je edina rešitev iz salvador-
skega močvirja le v pogaja-
njih med obema stranema.
Ob tem so izrekli iz preda-
lov francosko-mehiško idejo
iz leta 1981, ki je predložila
takšen dialog, ter opozarjali
na nedavne papeževe pozive,
ki je med svojim osemndnev-
nim obiskom Srednje Ame-
rike prav tako govoril o »dia-
logu«.

Toda kaj hitro se je poka-
zalo, da ne gre za morebitno
spremembo ameriške politi-
ke, temveč za taktično mane-
vriranje Reaganove admini-
stracije, da pridobi podporo
kongresa za povečanje voja-
ške pomoči Salvadorju.
Ameriška politika do te de-
žele je nespremenjena že ob
letal 1981, ko je takratni dr-
žavni sekretar Haig prvič oz-
načil boj v Salvadorju kot
»spopad med vzhodom in za-
hodom« in ko se je začelo
okrepljeno dotekanje ameri-
ške vojaške in gospodarske
pomoči ter vojaških sveto-
valcev.

Geslo o spopadu med
vzhodom in zahodom, oziro-
ma ideološki vojni je pravza-
prav tudi danes v ospredju
tistega, kar v Washingtonu
pravijo »ameriška politika
do Srednje Amerike«. Žrtev
te vojne, oziroma opsesije
ameriške vlade, da je sred-
njeameriško dvorišče rezer-
virano za interese Združenih
držav Amerike, pa je te dni
na najbolj odkrit in agresiv-
ven način postala Nikaragva.

vil, da ga je »poslal sam bog,
da reši deželo.« Rešuje jo ta-
ko, da je v letu dni njegove
oblasti brez sledu izginilo
10.000 ljudi (podatek visoke-
ga komisarja ZN za be-
gunce).

»Sanitarni kordon«

V vrtincu nemirne Srednje
Amerike je Honduras še naj-
bolj mirna in stabilna država
in prav zaradi tega so je ZDA
izbrale za svoje glavno opori-
šče. Ne brez razloga, če upo-
števamo stališče Washing-
tona, da »srednjeameriška
kriza ni rezultat neznosnih
družbenopolitičnih in social-
nih razmer v tamkajšnjih dr-
žavah, temveč neposredna
posledica dogodkov v Nikar-
agvi in pomoči, ki jo salva-
dorski gverilci dobivajo iz
Nikaragve in Kube. V okviru
takšnega premišljanja je bila
izbira Hondurasa povsem
logična, toliko bolj ker rela-
tivna politična stabilnost
Washingtonu omogoča boljše
izkoriščanje njegovih izrazi-
tih geostrateških prednosti.
Honduras namreč leži v sa-
mem središču Srednje Ame-
rike, ima izhod na Tih ocean
in Atlantsko morje ter meji
na Nikaragvo, ki jo tudi deli
od »najbolj ogroženih držav
območja« – Salvadora in
Gvatemale.

Toda Hondurasu ameriški
strategi niso dodelili le vloge
»sanitarnega kordona«, tem-

Ob potoku Avščku je bilo sedem mlinov

Dom so zažgali, dekleta odgnali

Družina Jakopič, po domače Mirtova iz Avščke, je bila vsa partizanska. Trije fantje so bili v NOV, dekleta pa obveščevalke, kurirke, aktivistke. Oče, že star, je mlet za vaščane in partizane, dokler niso spomladi 1944. Nemci domačijo požgali in štiri hčere odgnali. Mati je umrla že leta 1942. Po končani vojni so dom nekako obnovili. Vrnili so se Mirtovi fantje in dekleta, razen Gabrijele, ki je ostala v Auschwitzu. A kmalu so se razkropili za delom in si drugje ustvarili družine in dom. Na domačiji je ostal le najstarejši, Tinc, se oženil z domačinko, aktivistko in partizanko Ivanko, imata dve hčeri in sedaj že pet vnukov.

Za vasjo Avče je prijazna dolinica, ki se na koncu, pod Viškovcem, ostro zaje v Banjsko planoto. Tam izvira potok Avšček, teče mimo posameznih domačij in se pod vasjo zlija v Sočo. Je le kakih 5 kilometrov dolg hudournik, ki ima ob nalih ali daljšem deževju precej vode; presahne na nikdar, ker se steka vanj nekaj stalnih izvirov. Zato so se ob njem že oddavna nanizali mlini. Včasih jih je bilo kar sedem, sedaj pa nobeden ne melje več škoda!

Levo pobočje Avščke zajema v glavnem gozdu Osojini-

mnoge partizanske enote so potovale skozi in vsaj občasno taborile v Osojnicah. Pa tudi mnogi aktivisti, politični in vojaški funkcionarji jo poznajo s svojih potovanj med Vipavsko dolino in Tolminskim Lomom, kjer je bil sedež alpske cone in pokrajinskih političnih organov.

Pri Mirtovih je gorelo

Domačija, ki jo predstavljamo, je bila ena od mlinov ob potoku Avščku in vzhodno Osojnice. Odmaknjena od vasi in stalnih sovražnikovih postojank je bila za partizane

funkcionarji-ilegalci. Spomladi 1943 je bila tu ustanovljena vaška organizacija AFŽ, in domača hči Marija ter sedanja gospodinja Ivanka sta bili med prvimi odbornicami; najmlajša Evalda pa med prvimi skojevkami, ki so se tudi večkrat sestajale pri njih. Skratka, tu je bilo zbirališče aktivistov in partizanov. Celo ranjence so imeli nekajkrat v oskrbi. Predvsem pa so se tu stalno shajali kurirji in obveščevalci, za katere so domača dekleta zbirala podatke in tudi opravljala tvegane poti med sovražnikovimi postojankami.

Pa je prišla izdaja in usodni dan – 28. marec 1944. Evalda se ga spominja takole: »Pri nas sta prenočevala dva partizana, brata, kurir Pepi in obveščevalec Franc Škodnik, doma iz vasi. Ob zori, ko je oče hotel v mlin, je ugotovil, da je hiša obkoljena. Partizana sta skušala

ščanov. Poleg tega grozodejstva so Nemci v zadnjih dneh marca 1944. aretirali v Avčah 20 terencev.

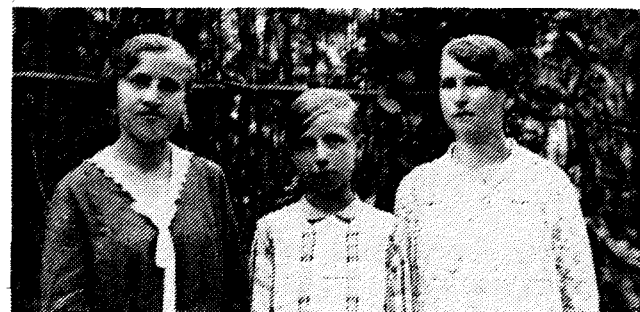
Ukaz je ukaz

Mirtova družina je že v prvi svetovni vojni doživela svojo kalvarijo. Na Soči je bila fronta, in Avče na neposredni bojni črti, pri hiši pa sedem majhnih otrok. Z onkraj Soče je preletela granata in enega materi v naročju ubila, drugega ranila in tretjega zasula, da so ga komaj rešili. Ni kazalo drugega kot umakniti se v zaledje, čimdalj od fronte. In prav Mirtov oče Drejc je bil kot »feldžanda« zadolžen za evakuacijo civilistov iz Avč. Ni imel lahkega dela. Soča je namreč zadrževala napredovanje Italijanov dobri dve leti in medtem so se Avčeni občasno vračali na svoje domove, kaj postorili ter v odmorih med eno in drugo ofenzivo še del-

di noči oditi pred njim. Toda spet se je vrnila po hrano; in tokrat res ob nepravem času. Italijani so medtem zaobšli dolino Soče na tem sektorju, V Avčah vse zajeli in civiliste odgnali v begunstvo v Itali-

je odšla v Milan najstarejša Angela in velemesto jo je za vedno pogoltnilo. Tudi Marija in Dana sta okusili grenak kruh služkinj.

Leta 1935, ko je Mussolini mobiliziral v vojsko za po-

Gabriella, Dana in Angela, fotografirane okoli 1930. leta

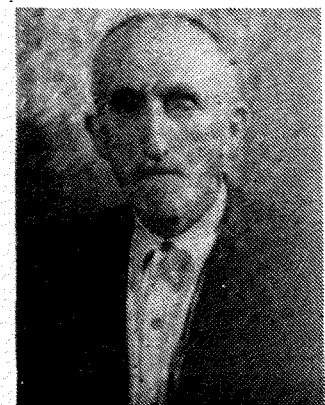
jo. Med njimi tudi mamo Tončka, že spet nosečo, in tam je rodila hčerko Dano. Drugih šest otrok, najstarejša je imela komaj enajst let, pa so preživljali begunstvo nekje na Cerkljanskem brez nje, sami s teto Tino.

Po prvi svetovni vojni so te kraje zasedli Italijani. Primorske Slovence so skušali zbrisati z obličja zemlje. Mirtu je medtem družina še narasla: štirje fantje in pet de-

hod v Abesinijo, so se mnogi primorski fantje temu izognili s pobegom v Jugoslavijo. Tudi Tinc Mirtov je bil med njimi. Vrnil se je čez poldrugo leto in si prislužil tri mesece zapora in še denarno globo.

Vsak ima svojo zgodbo

Med drugo svetovno vojno so Italijani vse tri Mirtove fante pobrali v svoje delav-

Mirtov oče – Drejc

Tinc

Ivanka, Tinc's žena

Pepi

Karlo

Evalda

ca. Ta je že spomladi 1942 nudil zavetje prvim partizanom v teh krajih, ko so se sem zatekli po bitki na Nanosu in se utaborili v nekdanji oglarni. Kmalu zatem je bila v bližini ustanovljena karavla P-9. V jeseni 1942 se je tod skozi prebijal Loški oziroma Soški odred in tu, ob potoku Avščku, sta kmalu zatem v novembrski hajki padla brata Maslova. Še

in ilegalce dostopna in kolikor toliko varna. Pri njih je bilo zbirališče obveščevalnih podatkov in hrane, zlasti žita in koruze, ki so ju tu zmleli in moko odpravljali naprej. Poleg mlina je včasih sodil k domačiji tudi čebelnjak. In prav v njem je bilo sprva dogovorjeno mesto za sporočila obveščevalcem in kurirjem. Pri Mirtovih so bili tudi sestanki terencev iz Avč s

ubežati, a Pepi je takoj obležal hudo ranjen. Franca pa so ujeli. Peteren obroč so jim pripravili Nemci. Odgnali so tudi nas in hišo zažgali. Nikdar ne bom pozabila žalostnega sprevoda do vasi, k sta morali moji sestri – Marija in Dana, na ročnem vozičku peljati ranjenega Pepija do njegove rojstne hiše, kjer so ga Nemci nato obesili v pričo matere in drugih va-

no obdelovali polja. Treba je bilo pač jesti! Tako se je tudi Mirtova mama Tončka vračala domov, da priskrbi hrano za svojih šest drobljenov. A Drejc, njen mož, ki je priganjal k odhodu druge, je bil dosleden tudi doma. Najstarejši vaščani se še spominjajo, kako je uradno evakuiral tudi svojo ženo. »Ukaz je ukaz, Tončka v Kraje!« je zahrnel in žena je morala sre-

klet je bilo pri hiši. Čeprav je poleg mlina še nekaj kmetije, za toliko ust ni bilo kruha, zato so morali eden za drugim zdoma. Redne zaposlitve Slovincem niso dali, zato so si morali fantje iskati služka na dninah in priložnostih delih. Najstarejši Mirko je 1930. leta emigriral v Francijo in se ni več vrnil. Dekletom pa ni kazalo drugega, kot služiti h gospodi. Najprej

ske bataljone, a vsi trije so našli pot v partizane. Pepi je pobegnil iz italijanske vojske še pred njeno kapitulacijo in tri tedne naskrivoma pešal po vsej Italiji do partizanov v Goriških Brdih. Tinc in Karlo sta se priključila prekomorskim brigadam. Tinc bi vedel povedati, kako je sodeloval v NOB že leta 1942, preden so ga odpeljali v delavski bataljon, pa tudi

FRANJO BAVEC-BRANKO

5

Pohod 30. divizije v Brda in Beneško Slovenijo

K sreči je zapihal močan hladen veter, ki je odnesel dimno zaveso čez partizanske položaje hitreje, kot mu je mogla slediti sovražnikova pehota. Tako se je namesto zaščite, nenadoma znašla pred partizanskimi položaji popolnoma nezaščiten pred hudim mitralješkim in strelskim ognjem. Tega ognja ni mogla vzdržati. Ko se je začela umikati, so za njo skočili v protinapad še posamezne skupine borcev z ročnimi bombami. Med njimi je bil tudi komandant brigade narodni heroj Ivan Turšič-Iztok.

Tudi ta močan napad je bil krvavo odbit. Sovražnik je še do večera nekajkrat poizkusil z raznih strani razbiti brigado, toda ni mu uspelo.

Štab brigade pa je izdal povelje, da se z mrakom vse enote počasi umaknejo v smeri Pušno-Vogriči. Na primernem kraju naj bi prešle reko Sočo v smeri Banjske planote. Tako se je bojni dan začel in končal v mraku, ki je bil predolg za oba nasprotnika. Kolikšne so bile izgube na obeh straneh že ni več mogoče ugotoviti. Po dosegljivih podatkih je bilo 50 padlih in 30 ranjenih borcev in bork iz 19. brigade.

Po poročilu štaba 9. korpusa z dne 29. februarja 1944 je imel sovražnik v tem boju

najmanj 150 padlih in okoli 200 ranjenih.

Sedemnajsta brigada je samoiniciativno krenila porboči 18/19. 2. 1944. ko je slišala boje okoli Kambreškega, proti Kobalarju in Ligu. Kurir štaba 30. divizije je brigado srečal že na maršu. Vročil je povelje, da naj brigada zasede položaje Gornji Tarbilj-Doge in naj po boju krene čez Sočo med Kanalom in Desklami in se zbere na Banjski planoti.

Toda za izvršitev tega povelja brigada ni imela več časa, sovražnik je bil hitrejši s svojimi kolonami, ki so z vseh strani predirale proti Benečiji. Brigada se je na poti iz Brd ob 9. uri srečala z močno sovražno kolono, ki je prodirala iz smeri Plavi proti S. Jakobu – Debenje. Štab brigade je takoj ukazal zasesti položaje okoli Sv. Jakoba-Debenje-Lig. Sovražnik je napadel 17. brigado tako močno, da je uspel na nekaj krajih prebiti obrambo. Brigada se je obdržala v obrambi okoli Lige vse do mraka. Tako se ji brigada bojevala povsem ločeno od drugih brigad, vendar pa je bila med njim taktična zveza, ker so vezale vsaka po nekaj sovražnikovih kolon na zelo široki fronti in sovražnik kljub močnim silam ni nikjer imel možnosti popolnoma obkoliti divizije.

Brigada je imela hude boje, kar pričajo tudi hude izgube na obeh straneh, saj je imela 32 mrtvih in 19 ranjenih, medtem ko se jih je 56 razbežalo. Sovražnik pa je imel 76 mrtvih in 40 ranjenih.

Enote 17. brigade so se potem ponoči po večjih in manjših skupinah prebile čez reko Sočo in se naslednje dni zbirale na območju Banjske planote.

Devetnajsta brigada se je zvečer zbrala pri vasi Vogriči. Iskali so zvezo z 18. brigado in štabom 30. divizije na Kolovratu, toda oni so tedaj že odšli do zaselka Foni, pa niso dobili nobene zveze z divizijo. Štab brigade se je odločil za prehod z brigado čez Sočo. Odločili so se, da bodo šli čez Sočo med Podselom in Gomilami. Breg Soče je bil prestrm za prehod konj in mul. Poskrili so težko opremo in minomete, ko nje in mule pa so pustili pri kmetih, da bi lažje prišli čez Sočo. Da je bila taka odločitev pravilna, se je pokazalo potem, ko so borci in borce z veliko težavo komaj sami premagovali podivjane valove Soče. Sovražnik je slutil, da bodo partizani poskušali iti čez Sočo, pa je tega večera ukazal spustiti vodo iz akumulacijskega jezera pri Mostu na Soči. Zaradi tega je nekaj borcev odnesla deroča Soča in so utonili. Z velikimi težavami je brigada le prišla čez in se zjutraj 20. februarja vsa premočena in premrzla povzpela v vasi Tolminski Lom in Kal pri Kanalu, kjer jih je sprejelo gostoljubno domače prebivalstvo. Borci so se lahko posušili in ogreli ob toplem mleku in čaju. Naslednje dni so prepeljali še živali in prenesli vso opremo in orožje, tako da se je brigada urejala in odpočila po hudih bojih in naporih po pohodu v Benečijo.

Sovražnik je v teku dneva 19. 2. 1944 za časa bojev na Kolovratu začel z blokado reke Soče v želji, da zadrži enote divizije na

Kolovratu in jih naslednji dan z močnimi silami razbije.

Štab divizije je še med bojem na Kolovratu, ko je že bil jasen izid boja, poslal v dolino Soče izvidniško patroljo z nalogo, da pregleda možnosti prehoda čez Sočo med vasi Kamno-Volarji, kakor tudi sovražnikove premike po dolini Soče in ob njej. Prav tedaj so Nemci že začeli blokado ob Soči, in sicer tako, da so postavljali zasede ob močnih prehodih čez reko in ob mostovih. Patrolja je tako natančno videla, kje se razvrščajo zasede. Del patrolje je opazoval še naprej, drugi del pa se je vrnil do Fonov, kjer je bilo zborna mesto brigade in štaba divizije.

Po boju na Kolovratu sta štab divizije in 18. brigada krenila proti zaselku Foni. V Benečiji je ostal 2. bataljon z dvema četama z nalogo, da odnese 9 hudo ranjenih borcev v partizansko bolnišnico v dolini Idrijce. O pomembnosti te naloge lahko sklepamo po tem, da je s tem delom borcev ostal politični komisar 18. brigade Franc Zorko-Črnugelj.

Na osnovi poročil izvidniške patrolje je štab divizije odločil, da se prebijejo čez Sočo približno 500 metrov niže od mostu pri vasi Kamno, ob 2. uri 20. februarja 1944. Prostovoljci in člani izvidniške patrolje so imeli nalogo, da potihoma uničijo sovražno zasedo in osvobodijo prehod čez reko.

Brigada se je s štabom divizije ob določeni uri približala strugi reke v največji tišini na nekaj sto metrov. Borci so polegali, jurišna skupina pa se je bosa počasi plazila do senika ob Soči, kjer je bila sovražna zaseda. Iznemaj so planili na dremajočo zasedo, v tihi boju so dva ubili, enega ujeli, drugi pa so brezglavo pobegnili v noč brez vsakega strela. Prehod je bil prost. Odslej je šlo vse po načrtu, čete so gazile mrzlo Sočo do

kako težko je ob upokojitvi uveljavil status borca.

Tudi dekleta bi imela kaj povedati. Marija je služila v Trstu. Leta 1941 se je vrnila domov, se že 1942. povežala v narodnoosvobodilno gibanje, bila dvakrat aretirana, a k sreči obakrat izpuščena. Svobodo je dočkala v ilegali, kjer je v jeseni 1944 rodila sina, ki je bil že pred rojstvom ob očeta. Tisti pri Mirtovih zajet in obešen partizanski kurir Pepi je bil njen zaročenec. Ravno sta se nameravala na skrivaj poročiti, ko so ju prehiteli Nemci. Izdala je domačinka na prigravarjanje sosedu. Le kaj jo je privedlo k temu podlemu dejanju? Morda obup ali maščevanje, ker so malo prej partizani ubili njenega zaročenca. Tudi njo so po izdaji partizani odpeljali in obsodili na smrt, a je zaradi nosečnosti niso usmrtili. Še danes živi. Marija ji je po vojni izdajstvo pooditala, preganjala pa je ni. Zakaj? Materinstvo in humanost sta bili tokrat verjetno močnejši od sovraštva in maščevanja. Saj sta bili obe skoraj hkrati nezakonski materi, obe ob moža in

Marija

njuna otroka še pred rojstvom siroti...

Najmlajša Evalda, drzna petnajstletna skojevka, bi nam lahko povedala, kako je novembra 1943, pred partizanskim napadom na železniško postajo v Avčah, sama pripeljala na zvezo tamkajšnjega nemškega komandanta, da so se dogovorili o predaji posadke. Kako jim je aprila 1944. ušla iz Tolmina,

ko so jo hoteli odpeljati v Nemčijo, in še marsikaj.

Dana je bila povezana zlasti z obveščevalci. Prišli so ji na sled že Italijani in poleti 1943 odgnali v tržaške zapore, kjer je ostala do kapitulacije Italije. V letih 1944 in 1945 pa je okusila še nemško koncentracijsko taborišče Rawensbrück, od koder se je po vojni vrnila komaj živa. Gabriela je v Auschwitzu podlegla.

»Komisarka« pestuje vnuke

Duša sedanjega življenja pri Mirtovih je Tincova žena Ivanka. Stalno se ji mota pod nogami pet vnukov in vsem je »mama«, vsem se do skrajnosti razdaja, čeprav jo zadnje čase zdravje zapušča. Zlasti srce in živci pešajo pod težo bremen življenja, ki ji ni bilo nikdar prizanesljivo. Še najlepše bi ji bilo sedaj, če bi bila zdrava. Celotno priznavalnino prejema, da ima lahko kak dinar samo zase. Pa saj jo je tudi pošteno zaslužila. Že leta 1942 jo je v narodnoosvobodilno gibanje vključil brat Stanko, član prvega odbora OF v Avčah. Postala je njegova vneta sodelavka, najsi bo pri zbiranju hrane in oblek za partizane, kot obveščevalka in zlasti pri organiziranju žena in mladine v OF.

»Komisarka« so jo imenovali okupatorji, ko so zvedeli za njeno delovanje. Večkrat so jo iskali, a se je vedno spretno izmaknila. Tako tudi marca 1944, ko je postalo znano, da je zares prevročila in je odšla k partizanom. Zato pa je morala njena mati v Auschwitz. Da, tudi družina Križnič (Geltava) je bila vsa »naša«. Poleg Ivanke in Stanka je bil v NOV še brat Andrej kot prekomorec.

Ivanka bi imela še dosti povedati o svojem delu med NOB na terenu in v partizanih, zlasti pa o številnih dolžnostih in funkcijah v prvih povojnih letih, dokler je ni družina priklenila na dom.

Cvetka Mrak

Krajevni praznik v trajen spomin na 11. april 1944

Ledinska nemška ofenziva

Nemška ofenziva na partizanske enote 9. korpusa NOV 11. aprila 1944 leta je bila že tretja ofenziva po goriški fronti meseca septembra 1943. leta, ko je ljudstvo Primorske z orožjem v roki dvignilo vstajo in se uprlo okupatorju. V naslednjih mesecih je bila organizacija enot, ustanovljene so bile brigade, divizije in korpusi. Borci so se uvajali v partizansko življenje, usposabljali za bojne naloge in razširjali med prebivalstvom ideje in naloge za osvoboditev domovine. Od 18. do 23. marca 1944. leta je 30. divizija napadla Hotedršico, 31. divizija pa Godovič. V teh vaseh se je namreč naselila belagarda. Po bojih je 30. divizija odšla na Ledine pri Zireh, 31. divizija pa na Cekljansko.

V načrtu 9. korpusa je bila skupna akcija na postojanko v Spodnji Idriji. Trideseta divizija bi napadla, 31. divizija pa bi zavarovala teren. Napad se je začel v noči iz 1. na 2. april 1944. leta. Ker začetni rezultati niso bili zadovoljivi, so se boji nadaljevali še 2. in 3. aprila, potem pa so brigade odstopile. Vseeno pa je bil rezultat bojev zadovoljiv. Naše enote so vdrele v postojanko v Spodnji Idriji, zajele 2 topa, precej municije in drugega materiala. Topov niso mogli odpeljati, ker je sovražna mina padla ravno v skupino borcev, ki se je umikala s plenom. Divizija se je vrnila zopet na ledinsko območje, kjer je bila že pred napadom. Štab divizije in njeni pomožni deli so bili v vasi Ledinske Krnice in na Srnjaku, 17. brigada Simona Gregorčiča na Brezniku, 18. bazoviška brigada na Ledinah in 19. brigada Srečka Kosovela v Zgornjem in Spodnjem Vrsniku. Brigade so se urejevale in dopolnjevale z novimi borci, ki so prišli z Gorenjske.

Krajevna skupnost Ledine spada v občino Idrija in zajema vasi Ledine, Mrzli vrh, Korita, Ledinske Krnice, Veliki in Mali Srnjak, Pečnik, Razpotje, Govejek, Zgornji in Spodnji Vrsnik ter dolino Žirovnice. Po kapitulaciji Avstro-Ogrske, ustanovitvi nove države Jugoslavije (ali SHS) in končnih dohodnih rapalske pogodbe je vsa KS Ledine prišla pod Italijo. Meja z Jugoslavijo je tekla od vrha hriba Sivka, mimo Brez-

nice, vzhodno od Vrsnika do izliva reke Žirovnice v reko Soro. Italijani so svojo mejo dobro zavarovali z žico in minami. Ta meja je delala težave tudi našim enotam, ki so morale najprej odstraniti mine. Po kapitulaciji Jugoslavije aprila 1941. leta je meja med Italijo in Nemčijo prav tako potekala prek terena krajevne skupnosti Ledine.

Enote 30. divizije, ki so počivale na terenu KS Ledine, niso bile v zavajljivem položaju. Ti kraji so pasivni, hrane ni bilo dovolj za naše borce, pa so zato morale odhajati brigade v prehranjevalne akcije tudi v zelo oddaljene kraje na Žirovskem vrhu. Tako je 18. bazoviška brigada ravno na večer pred nemškim napadom na Ledine odšla v akcijo v okolico Črnege vrha nad Polhovim Gradcem. Do cilja je prišla šele ob polnoči. Naša patrolja je po naključju naletela na obhodno belogardistično patroljo iz postojanke Trije kralji ali okolice in prišlo je do medsebojnega spopada. Naša brigada se je hitro z vsem zbranim življenjem in živno vrnila proti Zirem. Za zavarovanje kolone je bila razvrstitev takšna, da je kolona s hrano šla v sredini, dva bataljona pa sta jo varovala bočno. Gosta nizka megla je to noč ovirala vsako orientacijo. Po pobočju Brebrovice je prispela do Zadolbrga šele ob štirih zjutraj. Tu naj bi se borci odpočili in dobili večerjo oziroma zajtrk. Toda nenadoma so jih napadli belogardisti. Vnel se je nejasen boj. Borci in sovražniki se med seboj sploh niso mogli videti zaradi goste teme. Prve žrtve so bile krave, privezane k vozovni. Teren so osvetljevale le svetilne rakete. V akcijo so stopili borci iz bočnih zavarovanj in sovražnik se je hitro umaknil. Imeli smo 4 mrtve tovariške in nekaj ranjenih. Kolona je nadaljevala pot proti Zirem. Proti sedmi uri zjutraj pa so zaslišali streljanje iz žirovske smeri. Bilo je jasno: naše enote so napadene, nujno je treba na pomoč. Za zavarovanje poti je šla močna patrolja. Ta je v bližini Žirov skoraj naletela na nemške vojaške, ki so prišli iz Idrije. Hitro so obvestili komandanta brigade, nakar je kolona spremenila smer poti z desne strani Žirov, prekoračila

cesto Žiri-Gorenja vas, pri Lednici prekoračila reko Soro in nadaljevala pot k Ledinam. Nemci niso opazili naše brigade. Šele na Ledinah so utrjeni borci lahko počivali in dobili zajtrk. Patrolja se je povežala z borci 30. divizije, od katerih so dobili prve stike. Brigada je nato prišla na Ledine okrog 13. ure popoldne. S komandantom divizije so se dogovorili za skupen napad na Nemce, ki so medtem pobirali po hišah hrano in živino.

Nesrečno naključje je bilo krivo da je bila ravno ob napadu odsotna cela 18. brigada, kar je olajšalo Nemcem zavzetje terena na celotnem območju Ledin. Sedemnajsta brigada je imela hude boje na terenu Breznika in grebena proti Ledinam, 19. brigada pa je bila na območju Zgornjega in Spodnjega Vrsnika v zelo hudem položaju. Kolona, ki je zavzela ti dve vasi, je bila skrajno neusmiljena, požigala je vse po vrsti.

Napadli so pripadniki bataljona Heine iz Idrije, ki je imel po njihovem poročilu za napad 725 ljudi. Oboroženi so bili s 5 topovi, 11 minometi, 54 mitraljezi in z vso drugo osebno oborožitvijo vojakov. Po načrtu bi morali obkrožiti vse območje Žirov-Ledin-Vrsnika ob 6. uri zjutraj, nakar bi hkrati napadli. Nemci so prišli na teren v petih kolonah. Zaradi goste megle so nemoteno obkrožili teren. Uspešno obkrožitev so vsekarikor omogočili izdajalci, ki so vodili posamezne kolone. Od 6. ure zjutraj do 14. ure popoldne, ko je napadla v smeri Ledine-Razpotje in v smeri Korita-Srnjak-Govejek tudi 18. brigada, so se bojevali neprenehoma. Šele okrog 16. ure so se Nemci umaknili proti Razpotju in odšli proti Idriji. Kolona, ki je najprej prišla v Žiri, je na poti prek Srnjaka, Govejke naletela na borce prištabnih delov divizije. Ujeli so več borcev, zaplenili tudi dva topa iz divizijske artilerije, ki sta bila zakrita v gostem smrekovem gozdičku. Dobili so tudi voz paketov, ki so jih za veliko noč poslala dekleta iz Vipavske doline ali s Krasa. Hkrati so Nemci zajeli še en voz paketov na drugem kraju, ki jih je peljal divizijski intendant iz Cerknega prek Planine na Ledine. Ob

prihodu na križišče cest pri Fužinah so zaradi goste megle morali vprašati za cesto proti Zirem. Pokazali pa so jim cesto proti Hotavljam, kjer so prišli v roke Nemcem. Z vozom je bilo tudi pet borcev spremljevalcev.

V teh bojih je padlo 88 borcev. Ranjenih je bilo okrog 40 borcev, ujetih pa približno 30. To število potrjuje naš borec, ki se je vrnil iz nemškega taborišča in povedal podrobnosti.

V KS Ledine so padli borci iz tega boja in drugih bojov pokopani na več krajih, in sicer na Ledinah pri cerkvi je pokopanih 37 poznanih, 9 nepoznanih borcev, na Ledinah nad vasjo je 17 poznanih, 19 nepoznanih, na Vrsniku pri cerkvi je 12 poznanih, 29 nepoznanih. Med vso okupacijo je padlo na Ledinah 144 borcev. KS Ledine je postavila tri spominske plošče z napisi. V ofenzivi sta padli tudi dve ženski - domačinki.

Krajani KS Ledine so pretrpeli hude izgube v tej ofenzivi. Požgano je bilo 40 hiš (Vrsnik, Zg. Vrsnik, Krnice), 17 gospodarskih poslopij, odpeljano 113 govedi, 82 prašičev in 3 konji. V Spodnjem Vrsniku so Nemci napadli zgradbo, v kateri je spalo približno 20 borcev. Uspehi so se rešili s skokom skozi zadnjo leseno steno. Nemci so v svojem poročilu napisali, da so borci zgoreli, kar pa ne drži. Najprej so zažgali Lazarju, kjer je zgorelo 5 poslopij, zadušilo se je 13 govedi, pozneje so zaklali še 4 goveda. Kar je bilo užitnega mesa, so odnesli partizani ali kmetje. Drugo meso pa so naslednji dan po vrnitvi na ta teren Nemci skupaj z belogardisti zastrupili.

Krajani so postavili spominske plošče na vseh teh pokopališčih. Grobove redno obiskujejo. V trajen spomin na ta dan pa so sklenili, da bo njihov krajevni praznik vedno 11. aprila, kot spomin na to ofenzivo in hude posledice. Borcem enot 30. divizije, ki so bili udeleženi v tej ofenzivi, bi priporočali, da si ogledajo oziroma obiščejo te kraje in grobove svojih sotovarišev, ki so tukaj pustili svoja življenja. Tudi 30. divizija bi lahko postavila skupinsko obeležje na primernem kraju.

Franč Bačnik

pasu in se hitro vzpenjale proti vasem pod Krnom. Sovražnik je verjetno slišal ropot mnogoštevilnega prateža s konji in mulami, pa se je oglasil iz sosednjih zased z dolgimi mitralješkimi rafali. Streljali so na slepo in niso prizadejali nobenih izgub, pa so po kratkem streljanju prenehali, ker jim ni nihče odgovarjal na njihov ogenj. Prehod je kljub sovražni blokadi reke Soče popolnoma uspel. To je bil hkrati največji prehod enot 30. divizije, organiziran s celotnimi enotami čez zastraženo reko Sočo. S tem prehodom pa je bila 30. divizija, razen 2. bataljona 18. brigade, spet na levem bregu Soče, kljub velikim sovražnim silam, ki so hotele za vsako ceno preprečiti prehod in partizansko divizijo uničiti na področju Benečije.

Tudi 2. bataljon 18. brigade je uspešno prenesel ranjence do partizanske bolnišnice in se čez dva dni tudi vrnil čez Sočo v sestav brigade.

Enote divizije so, razen 18. brigade, prišle precej razdrobljeno čez Sočo. Sedemnajsta brigada se je zbirala okoli Kanalskega vrha in Bajnsčice, devetnajsta okoli Tolminskega Loma in Kala pri Kanalu, osemnajsta in štab 30. divizije pa sta bili na območju Krna, Vrsna in Čadrga. Vse enote so bile močno utrujene, še vedno pa so v naslednjih dneh prihajali posamezni borci in skupinice iz 17. in 19. brigade, ki so med boji ostali odcepljeni od enot.

Nemci so še nekaj dni križarili po Benečiji in iskali enote 30. divizije. Morali so ugotoviti, da je kljub njihovi veliki premoči in hudim bojem 19. februarja na ozemlju obronkov Beneške Slovenije, pa čeprav s hudimi izgubami, tudi tokrat zmagala 30. divizija.

Kljub velikim zmagam in uspehom je 30. divizija imela na tem pohodu precej izgub.

Po sedaj dosegljivih dokumentih in podatkih še živih borcev in bork so bili vojni rezultati pohoda tile:

17. SNOUB S. Gregorčiča

Njene izgube: 32 mrtvih, 19 ranjenih, 56 razhajkanih.

Sovražnikove izgube: 76 mrtvih, 40 ranjenih, 6 ujetih.

Uničeno sovražniku: 2 postojanki, 1 most čez Nadižo, 20 metrov železniške proge.

Zaplenjeno sovražniku: 1 MB-81 mm, 3 mitraljezi, 3 puškomitraljezi, 15 pušk, 2 brzostrelki, 3 pištole, 40 ročnih bomb, 4 zaboji streliva in mnogo druge vojne opreme.

18. SNOUB Bazoviška:

Njene izgube: 8 mrtvih, 17 ranjenih, 1 ujet.

Sovražne izgube: 148 mrtvih, 100 ranjenih, 11 ujetih.

Uničeno sovražniku: 2 tovorna avtomobila, 200 metrov ceste.

Zaplenjeno sovražniku: 1 MB-81 mm, 3 mitraljezi, 2 puškomitraljeza, 36 pušk, 7 brzostrelk, 10 pištol, 160 ročnih bomb, 26 zabojev streliva, 35 konj in mul, precej hrane, obleke in druge vojne opreme.

19. SNOUB S. Kosovela:

Njene izgube: 62 mrtvih, 81 ranjenih, 330 razhajkanih.

Sovražne izgube: 334 mrtvih, 152 ranjenih.

Uničeno sovražniku: 3 tovrni avtomobili, 2 cestna mosta in 250 metrov ceste.

Zaplenjeno sovražniku: 1 puškomitraljez, 3 brzostrelke, 3 puške, 1 pištola, 5 zabojev streliva in druge vojne opreme.

Skupaj v 30. diviziji:

Njene izgube: 104 mrtvih, 117 ranjenih, 386 razhajkanih, 7 ujetih

Sovražne izgube: 558 mrtvih, 292 ranjenih, 17 ujetih.

Uničeno sovražniku: 2 postojanki, 5 to-

vornih avtomobilov, 5 mostov, 20 metrov železniške proge, 450 metrov porušene ceste.

Zaplenjeno sovražniku: 2 MB-81 mm, 6 težkih strojnic, 6 lahkih strojnic, 12 brzostrelk, 54 pušk, 14 pištol, 220 ročnih bomb, 35 zabojev streliva, 35 konj in mul, precej hrane, obleke in druge vojne opreme.

Pohod 30. divizije v Beneški Sloveniji je bil del splošne rasti narodnoosvobodilnega gibanja v Sloveniji. Ujema se s pohodom 14. divizije na Štajersko, 18. divizije v Goriški Kotar in širjenjem dejavnosti koroških partizanskih odredov na Koroškem.

S svojimi vojaškimi uspehi so enote 30. divizije opravile tudi ogromno propagandno delo. Skoraj po vseh vaseh so organizirale mitinge s kulturno-politično vsebino.

Razen tega, da so vse brigade zelo dobro opravile svojo nalogo, so zlasti uspešno sodelovale med seboj. Natančno so izpolnjevale načrte štaba divizije in pokazale izredno disciplino štabov in poveljstev. Štab 30. divizije pa je pokazal odlično sposobnost vodenja divizije na partizanski način.

Sovražnik ni bil kos tej taktiki, bil je počasen in ni sledil spremenjenim okoliščinam. Vojaški uspehi, politično delovanje, zlasti pa obnašanje borcev in bork ter starešin je visoko vgnilo ugled partizanske vojske, kar je ugodno vplivalo kasneje v razvoju narodnoosvobodilnega gibanja v Benečiji.

Posebno je pomembno, da je 30. divizija operirala tako rekoč v zaledju italijanske fronte, v bližini velikih sovražnih garnizij, na skoraj golem ozemlju z mrežo dobrih cest, kar je omogočalo sovražniku uporabo vseh vrst motorizacije in oklepnih vozil za prevoz večjih bojnih enot.

Konec

Mirko Klančar-Sandi, udeleženec bitke v Jelenovem žlebu, politični komisar 3. čete 3. bataljona Gubčeve brigade

Popravek

Hkrati ko se bralcem opravičujemo za številne napake v sestavku Veličastna partizanska zmaga v Jelenovem žlebu (12. šte. TV-15) s fotografijo predstavljamo avtorja sestavka Mirka Klančarja-Sandija.

V uvodu je pravilno ime vasi, proti kateri sta krenili Tomšičeva in Serčerjeva brigada, Podpreška in ne Podstenice. Prvi bataljon Cankarjeve brigade je zasedel položaje nad potjo in ne pod potjo. V stavku Italijanski poveljnik Genovesi je tudi želel zavzeti koto 1086, vendar so ga gubčevci prehiteli... je izpadlo ime. Gubčeva brigada je imela dva ranjena, in ne kot piše v sestavku, da so imele brigade po dva ranjena. Komisar čete drugega bataljona Gubčeve brigade je bil Stane Škrlič in ne Škrl. Ranjeni so bili borci Gubčeve in ne Cankarjeve brigade Lado Kocijan in ne Kocijan... Skupino borcev, ki so zaplenili težki italijanski mitraljez, je vodil Franc Kresc-Coban in ne Franc Krse-Coban. V predzadnjem odstavku pa se mora stavek glasiti... Boj v Jelenovem žlebu je bil vrhunec ofenzive in končnih bojov v ribniški dolini... Pomotoma se je vrnil drug stavek. Iz tretjega stavka besedila v okviru pa sta izpadli imeni Gubčeve in Cankarjeve brigade.

MILAN GUČEK 8

S pohoda Štirinajste divizije na Štajersko

Šercerjeva poruši rudnik

Ko je kar naprej usipajoči se sneg že zamedel sledi za odhajajočo divizijo, so borci Kozjanske četice začeli poravnati po plečih nahrbtnike in orožje. Globoko so zajeli sapo, se sklonili po dva na vsak konec nosil, zagrabili vsak svoj kolec, potem ko so ga dotipali v že kar globokem snegu, in si, loveč ravnotežje, nadeli na rame kot svinec težko breme. Ko so tako imeli nosači vse, kar je ležalo živega v snegu, sedaj na plečih, se je kolona z vodnikom Matevžkom-Milanom Aličem, začela premikati in zastavlja stopinjo za pot v goro. Skraja je še nekako šlo. Ko pa se je morala gaz umakniti s svoje smeri in se počasi stapljati s strugo potoka proti toku, je začelo na oblih in spolzkih kamnih drseti. Nosači so ob tem, ko so lovili trden korak, opletali in neuglašeno višali in nižali ter nagibali nosila, kar je stiskalo v nekakšna koritja med kolci razpetih šotork ranjena in že tako razbolela telesa, da rēveži niso mogli več zdržati bolečin zase. Stokali so, stokali vse bolj glasno. Na srečo pa sta človeške glasove gohtala debela, vse debelejša snežna odeja in vse gostejša in nepredirna zavesa padajočih snežink. Te so zasipavale nosače. Prsche sneg se je nabiral za zavihki plašcev in silil za vrat, očem je jemal vid in bil do neznosnosti nadležen, ko je ščegetal po licih in okoli ustin.

Struga potoka je silila vedno bolj navkreber in nosačem je bil vdih vse bolj kratek, sunkovit in pogost. Stoj. Počitek. Pa ne za noge in roke, ker ranjencev ni bilo kam odložiti z ramen. Počitek le za srce in pljuča. Menjave pri kolih ni bilo in je ni moglo biti, saj je razen vodnika in bolnikov, ki so hodili, že vsak nosil. Nato spet poskusi, kako zastaviti korak v snežno strmino. Vsem nosačem pa ni ostajalo enako moči. Nekateri so se laže prestapljali v novo stopinjo, drugi že komaj. Kolona se je trgala in spet približevala le s klicanjem. Tišine ni bilo več mogoče ohranjati.

Stoj! – Počitek! – Sredina kolone se je ustavila. Nosači so postavili nosila na tla. Nekam nenavadno težak je že nekaj časa ranjenec. Po koloni je šel glas, naj pride bolničar. Napol glasno govorjenje ob nosilih v snegu in bolničar Janez Šiško je odgrnil pri vzglavju odejo in otipal obraz. Potem pa je šel še po roki do zapestja. Utripa ni bilo več. Mrliča so zvrnili v sneg. Kam, le kam ga zagrebsti?

Tesnoba je rasla v vseh. Bohor je poln sovražnika. Bodo trčili nanj tudi v tem brezpotju? Tipalk, ne izvidnikov ne predhodnice pa kolona ranjencev nima. Kolona se je prerinila že visoko, ko je bilo skozi ozračje zaznati oster pok prak blizu. Streli!

V trenutku je bilo vse v snegu. Nihče na nosilih ni nagnosko ne zastokal ne zakričal. Kdor je bil blizu čela kolone, je zaslišal šklijoc zaklepa na puški.

Nenadoma je vsa grapa zasijala v soju oranžnorumenene luči svetlobne rakete. Nosači in borci v spremstvu so glave stisnili še nižje in postrani pogledovali, kaj se bo zgodilo. Raketa je visela kot pripeta na zrak in počasi ugašala ter se zatem utrnula.

Kolone, ki se je v snegu ležeč stopila v eno z zemljiščem, sovražnik ni mogel opaziti. Ti, ki niso bili pri nosilih, so morali pomagati nosačem, da so se lahko izkopali iz nadležnih ledenomrzlih in vlažnih okopov in se postavili pokonci. Oboji so združili moči, da so zvlekli še nosila in jih naložili na skaleka ramena.

Občutek za čas je bil že zdavnaj zgubljen v tej belini. Pripehali so se do kraja, kjer je bilo iz struge potoka zaviti pod skalno strmino, jo prečiti in na drugem koncu globače poiskati v kamnitih skladih duplino. Tam je zemljanka, kamor so namenjeni.

Za vodnikom Matevžkom so krenili vstran prvi nosači. Gazi se ni dalo utreti več kot za kozjo stezo. K nosilom so se morale preriniti okrepiteve, tako da je polovica kolone odložila varovance v sneg in so sproščeni nosači pohiteli na pomoč prednjim. Sprednja sta se morala spustiti v strmino pred seboj na kolena in zadnja sta stojé zravnavala nosila, da se niso ranjenci z njih zvrnili v globel. Zatem sta prva s prosto roko grabila predse v sneg za oprijem po šibju, debelcih ali čemerkolji že, da sta se lahko zagrebila in povlekla višje sebe, nosila in za seboj še zadnja dva. In to hlastanje pa spet drsenje navzdol in pehanje kvišku so se vrstili, dokler niso prednji začutili pod koleni položnejši svet, da so se počasi lahko dvignili in se odvlekli za vodnikom.

Bilo je že tisto najbolj rano jutro s še medlečo svetlobo in velika luknja v navpični steni zbite zemlje in skalovja je požirala kolono na smrt utrujenih in izčrpanih, ki so komaj še vedeli zase. Pred vremenskimi navsečnostmi zavarovana duplina je imela v svojih nedrjih le nekaj golih programov iz okroglic, s kamenoprščenega stropa pa so visele ledene sveče. Zaudarjalo je po zemeljski vlagi in gnilobi. Že skoraj leto dni je ni grela toplota človeških bitij. Komaj da je bilo razpoznavno po kupu strohnelega in zgnitega oglja, kje je ognjišče. Nekje blizu nad strmo globačo je bilo čutiti sovražnikov ognjeni obroč, zato – popolna tišina. Šele ko bo konec nevarnosti, bo mogoče zakuriti in priklicati življenje v ta brlog, ki bo lep čas zatočišče ranjenim borcem Štirinajste. Za sedaj pa ni prav ničesar, za kar bi se oprijela misel in vzbudila up, da je mogoče pogubo odmakniti še za kakšen stečaj roke proč od sebe.

Nihče ni preganjal brigad Štirinajste ne 11. ne 12. februarja, ko so počivale – Šercerjeva na Okroglicah, Tomšičeva na Radežu in Poljanah, kjer se je nastanila tudi Bratičeva. To je hribovit svet nad Savo med Lisco in Zidanim mostom. Predvsem pa si je lahko oddahnilo poveljstvo divizije, da se je tako spretno in skorajda neopazno izmuznila sovražniku z oči.

Učinek napada na Senovo in njegove rudniške naprave v okolici je bil proti pričakovanju velik ne samo na divizijo, ampak in predvsem tudi za prebivalstvo trga in njegove bližnje sosesčine. Senovo je drugo dopoldne sovražnik zapustil – odšli so orožniki, odšla je policija in z njimi vred tudi tujerodni nameščenci in okupatorjevi privrženci in somišljeniki. Domačini in domoljubi so hodili ponosni in zravnanih glav, češ ste videli, kakšno vojsko imamo!

Vse drugačno pa je bilo razporeženje in ozračje v štabu poveljstva akcije proti 14. diviziji. Temu ni zadnje dni uspevalo prav nič, česar koli se je že lotil proti nasprotniku. Vse moštvo, ki je bilo dodeljeno poveljniku 18. polka deželnih strelcev podpolkovniku Pallua-Gallu za enoten nastop, je bilo tako pestrih vrst ali rodov vojske, in zato tudi neenotno.

V vse te pomanjkljivosti je poseglo odločilno še vreme, ki se je tako močno poslabšalo. Pretrgan so bile zveze med samimi akcijskimi enotami, pa tudi med njimi in poveljstvom enotnega štaba, ki je bilo predstavljeno že 9. februarja iz Slivnice pri Sentjurju v Planino. Radijske zveze so bile v takšnem vremenu nezanesljive, kurirji na motornih kolesih so ostajali v snežnih zametih, čeznje se niso mogli prebiti niti tovorni avtomobili in tako ni moglo moštvo pravi čas zasesti določenih položajev. Zaradi slabe vidljivosti ni bilo mogoče dobro razbrati markacij in označb na smernikih, tako da so transporti zgrešili pravo cesto in zašli. Pred snežno ujmo so se sovražnikovi vojaki zatekali v zavetja, namesto da bi bili na položaju.

In kar je delalo sovražnikovemu poveljstvu še največje preglavice – nasprotnikov namen?! Ko je tako premišljal in preučeval vse mogoče različice, kam bo banditska divizija usekala v prihodnje, je Pallua-Galloval uspeval ugotoviti, da bo to prav gotovo – Zidani most! Zato je bilo vse usmerjeno za obrambo tega, za okupatorja življenjsko pomembno železniško vozlišče.

Ker pa naj bi bil vsem dosedanjim neuspehom v pogonu proti tej močni banditski enoti kriv neučinkovit poveljni podpolkovnik Pallua-Gall, so ga odstavili in za komandanta operativnega štaba za uničenje 14. banditske divizije – toliko so jo medtem že dešifrirali, postavili polkovnika Evgena dr. von Treecka, sicer poveljnika podoficirske šole v Mariboru.

Polkovnik Treeck je bil že nekaj dni v Pallua-Gallovem štabu, kjer se je seznanil z vsem spletom perečih vprašanj okoli učinkovitosti ali neučinkovitosti dela operativnega štaba. Ker je ugotovil, da gre predvsem za neenotnost sodelujočih enot, je postavil novo bojno skupino samo iz gojencev podoficirske šole kot bataljon gorskih lovecev. Štel je 580 mož in starešin in naj bi postal udarna pest cele operativne skupine za uničenje 14. banditske divizije. Bataljonu je kot samostojni bojni skupini poveljeval stotnik Maunz in mu je bila največkrat dodeljena še kakšna četa za posebno uporabo.

Ko je polkovnik Treeck dne 11. februarja še dejansko prevzel poveljstvo operativne skupine za uničenje 14. divizije, je razpolagal za akcijo z 2.594 vojaki in podoficirji ter 49 oficirji. Vse, kar je storil tega dne, pa je bilo, da je pošiljal na ogleda za Štirinajsto. Bohor je bil prazen, vse morebitne sledi za njo pa zamedene. Šele popoldne tega dne je prišlo v operativni štab nekaj nedoločnih in nejasnih poročil s terena, češ da so bili partizani na premiku proti zahodu. Največ je vedel povedati še eden pobežlih šoferjev zažganih avtobusov. Ko bi ne bilo njih, ne bi bilo nobene priče, ki bi lahko dala poveljstvu akcije proti 14. diviziji kakšne koristne in uporabne podatke o njej.

Tako sta dne 12. februarja obe nasprotni si strani v glavnem počivali in pripravljali načrte, kaj ukreniti v prihodnje.

Konec

IVAN MALNAR

5

V taborišču na Rabu

Križ me je zaprosil, naj, če preživim to taborišče in vojno, obvestim o njegovem koncu vse njegove prijatelje in znance v Čabru. Surovi fašisti so poskrbeli, da je tudi ta človek ob vsem svojem bogastvu umrl v največji bedi nekaj mesecev po najinem srečanju.

V nekaj dneh sem bil rešen zoprne bolezni. Marija me je odpeljala na balkon, da si vzamem svoje stvari. Obleko sem še našel, čevljev pa ni bilo nikjer. Bilo pa je na kupu vsaj 200 parov drugih, vseh vrst, bolj ali manj uporabnih.

Marija mi je dejala, naj nič ne iščem in naj vzamem tiste, ki mi ustrezajo. Lastniki jih ne bodo nikoli več obuli. Ali naj nosim obuvalo sotrpina, ki je umrl? Še sem iskal svoje čevlje, toda zastoj. Bil sem prisiljen, da s kupa vzamem dobro ohranjene in kvalitetne delovne čevlje. Z nekim strahom sem jih pred Marijo obul in odšel na cesto, kjer me je že čakal tovorni avtomobil z vojaki in ozdravljenimi taboriščniki. Čevlje sem zvečer med spanjem spravil poleg glave, ker sem imel občutek, da bom ostal brez njih. Tako se je tudi zgodilo. Neki večer je bil na obisku naš znanec, član trojke, ki je delovala po taborišču. Videl je, kje stoje čevlji. Ponoči je z zunanje strani dvignil šotorsko krilo in izginil z mojim zakladom. Pritožiti se nisem imel kam. Da bi šel čevlje zahtevati k bandi, si nisem upal. Vedel sem, kaj bi me doletelo. Naš kapo je prek poveljskega sektorja nekako izposloval, da sem dobil cikle, ki jih tudi med spanjem nisem več sezuval.

Nove nadloge v taborišču

Mraz je poleg lakote prinašal nove težave, ki se jih še sami nismo zavedali. Prek sektorjskega kapoja smo vsak dan zahtevali slamo, da ne bi ležali na golih tleh. Nismo je dobili, mule v hlevih pa so jo imele dovolj.

V teh kot večnost dolgih nočeh in v dotrajnih letnih oblekah smo vse več morali tičati v šotorih. To pa je imelo hude posledice. Že v oktobru so bili ljudje polni revmatizma, oteklini in bolečini. V hladnih in deževnih dneh nas je hodila po toplo vodo samo polovica. Vsak je nosil dve porciji in tako smo se menjali, dokler sem bil na Rabu. Z vsakim dnem so postajali ljudje ravnodušnejši do vsega, kar se je dogajalo. Vse bolj smo zanemarjali umivanje na dežju, pranje posode in tisto malo perila, ki smo ga še imeli. Tako pa smo pritegnili nase še eno nadlogo: uši in bolhe.

Ta mrčes se je bliskovito razmnoževal in širil po taborišču. V začetku smo nadležnice pobijali, in to je bila dolžnost vsakega. Čim bolj pa se je bližala zima, bolj smo popuščali in nazadnje popolnoma obupali. V vsakem šotoru je bilo na milijone uši in bolh. Gospodarile so z nami kot mrhovinarji v afriških pustinjah.

Po trije smo spali na eni strani šotora. Ležali smo na eni odeji, z dvema pa smo se pokrivali. Če smo ti dve odeji ločili, je bilo med njimi toliko vrveža kot v mravljišču. Povsod so bile bolhe. Ko je nekoč padel dež, sva z bratom sklenila malo iztrresti obe odeji. Po tleh so bile luže in bolhe so padale na zemljo, skakale so na vse strani. Največ na nas, toda tiste, ki so padle v luže, so bile nemočne. Bilo jih je toliko, da so prekrile vodo.

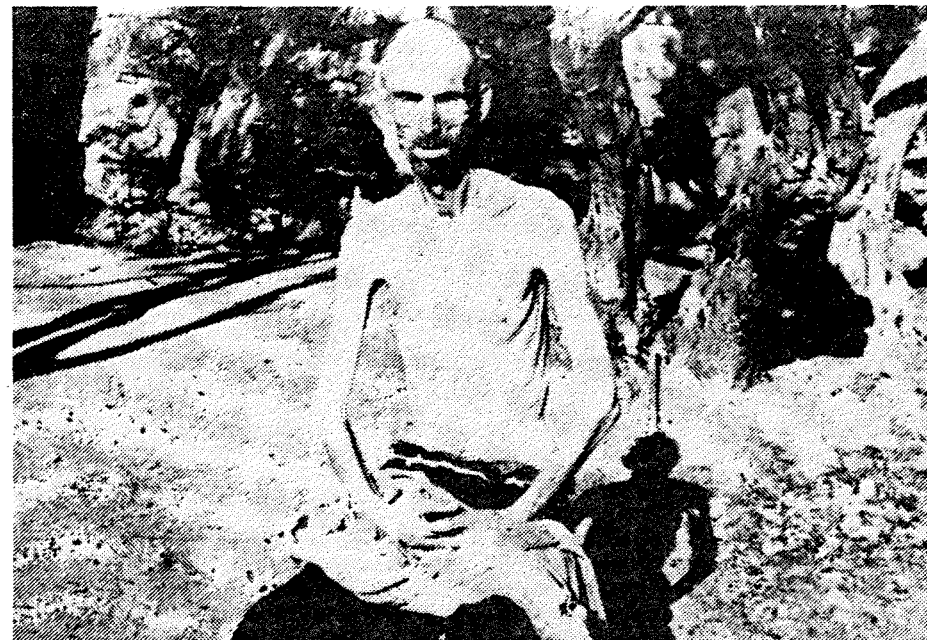
Po vojni sem večkrat bral, kako so ustaši mučili ljudi v taborišču Jasenovac. Jetnika so zvezanega položili na hrbet in mu na gol trebuh postavili lačno podgano, pokrito z loncem. Podgana se je zagrizla v živo telo in žrtev je umirala v največjih mukah. Ta primer sem često primerjal z bolhami in ušmi, ki so nas na Rabu požirale žive.

Zahtevali smo, da naši oblastniki kaj naredijo, toda to je bil glas vpijočega v puščavi. Barake za pranje in kopanje so bile prazne in brez vode. Gospod komandant je smatral, da bi bilo to za nas preveliko razkošje.

Prve žrtve

Šotori so bili majhni in vanje so stlačili po 6 odraslih ljudi. V njih smo lahko samo sedeli, čepeli, klečali ali ležali, in to trojica na istem boku, stisnjeni kot sardine v konzervi. V deževnih jesenskih dneh smo ždeli tudi po 10 dni v šotoru. Notri je bilo polno vlage. Mokra šotorska krila so nas v vetru udarjala po glavi, ramah in hrbtih in drobne vodne kapljice so navlažile obleko in odeje. Napol mokri smo morali cele dneve ležati ali sedeti v premočenih šotorih. Tresli smo se od mraza, toda pomoči ni bilo. Preprosto: živi smo trohneli.

Postopoma so se nam na bokih in ramenih začele odpirati rane. Nanje so navalile uši, da bi

Interniranec na Rabu, 1942/43

se brez težav napile krvi. Ranjena mesta smo izpirali z urinom in prevažovali z raznimi krpami, da bi preprečili dostop ušem. Rane so bolele in ležanje je bilo še težje.

»Ko je posijalo skopo jesensko sonce, smo se splazili na prosto kot kuščarji, da se malo ogrejemo in posušimo. Takrat smo si lahko bolje ogledali sebe in sosedje. Opaziti je bilo, da se naši obrazi hitro spreminjajo. Glave so nam začele otekati, koža je postajala rumenkasta in noge nas niso hotele več ubogati. To so bili prvi znaki konca.

Prve žrtve so bili otroci in starci. Fašistični rablji niso imeli usmiljenja z nobenim in so v taborišče privlekli tudi ženske v visoki nosečnosti in starce iz bolniške postelje. Po nekaterih podatkih je bilo v taborišču rojenih 11 otrok, vendar ni nihče ostal živ. Z njimi so odšli tudi otroci, ki so jih matere prinesle s seboj v internacijo. Vsi ti otroci so bili takoj po rojstvu obsojeni na smrt. Kako tudi ne! Materam so se v dveh, treh dneh posušile prsi. Njihov organizem ob slabi hrani ni mogel proizvajati mleka. Taboriščne oblasti niso dajale za otroke nobene hrane ali obleke. Matere so jih lahko oskrbovale le z nekaj kapljicami gnusne tekočine, ki so jo prejemale za kosilo in večerjo.

Pomanjkanje vode, visoke letne temperature in zimski mraz – vse to je samo pospešilo umiranje teh šibkih bitij. Matere so bile popolnoma brez moči, da karkoli ukrenejo za njihovo rešitev.

V vseh vojnah, odkar živi človek, so umirali otroci. Sovražnik je bil vedno neusmiljen. Matere so grabile po nožih, puškinih in strojničnih cevih in nastavlale svoja telesa, da bi rešile otroke. Takrat je bil sovražnik fizično navzoč. Toda v taborišču ni jurišal z ognjem in mečem. Bil je kot neviden duh, ki nesrečno materi trga otroka iz rok. Ta sovražnik je sedel nekje v globokem naslonjaču in odločil, da naj slovenske in hrvaške matere živijo v šotorih, da rojevajo pod šotorom in da dnevno dobe po 70 gramov kruha in 30 gramov sira.

Se nadaljuje

Uspešna akcija mladincev s Slapa pri Vipavi Vsa Primorska je zvedela!

Kljub temu da so bili stoletja pod tujcem, tako pod Avstrijo kot Italijo, so naši Primorci ostali zvesti svojemu narodu. Najhujši pritisk pa so doživeli s prihodom fašizma. Primorci so postali žrtev neusmiljenega pritiska, tako gospodarskega, asimilacijskega kot političnega. Če jih oblast ni mogla drugače zlomiti, je uporabila davke. Toda to Primorcev ni zlomilo. Še več. Vedno bolj so postajali uporni, odločni, da vzdržijo vsakršne pritiske. Svojo visoko narodno zavest so kazali ob vsaki priložnosti.

Lep primer trdne narodnozavedne sredine je vas Slap pri Vipavi. Že kmalu po prihodu fašizma na oblast so bile volitve. Na Slapu je daleč največ glasov dobila komunistična partija Italije. Nekaj dni po volitvah so prišli v vas fašisti in začeli neusmiljeno pretepati domačine. Vaščani so se jim uprli in prišlo je do splošnega pretepa. Oblast je zaradi zmage komunistov razpustila županstvo in na njegovo mesto imenovala fašističnega komisarja. Leta 1925 so fantje, ki so šli na nabor, nosili rdečo zastavo in prepevali pesem Avanti popolo. Slapovci pa so svojo upornost ohranili vsa okupacijska leta. Zato so se brez premišljanja priključili narodnoosvobodilnemu boju.

Na Slapu so na pobudo podilo po glavi. Počasi so Jožeta Lemuta-Saše in se bližali Vipavi. Mrak je Vojana Rekarja desetega že počasi padal na zemljo, oktobra 1941 ustanovili burja pa je neusmiljeno

Jože Rešeta, Karlo Trošt in Slavka Malik-Hočevar pred Troštovo domačijo, kjer je bil ustanovljen odbor OF za Slap in kjer je potekal del priprav za akcijo v Vipavi.

odbor OF. Ustanovili so ga v hiši Karla Trošta, ki je postal tudi odborov tajnik. Odbor je deloval zelo dobro in zbirali so hrano, sanitetni material, orožje, obleko in drugo za partizane. Nekako februarja 1942 je Saša Lemut prinesel idejo, da bi začeli trošiti letake in pisati parole. Nekateri v odboru OF so se ustrašili morebitnih posledic. Mladinci so začeli priprave v katerih je sodelovala tudi Jožica Židanik. Sestavili so dvojki. V prvi sta bila Slavka Malik in Jože Rešeta, v drugi pa Nataša Trošt in Alfonz Vouk, ki je sicer služil italijansko vojsko in je bil doma na dopustu. Karlo Trošt je priskrbel rdečo barvo in kreda, ki jo je dobil v drogeriji Marije Jamškove, kjer je delal njegov sovaščan Karlo Ambrožič. Mladinci s Slapa so se odločili, da bodo akcijo izvedli v bližnji Vipavi. Bilo je 14. marca in proti večeru se je skupinica mladih napotila čez polja proti Vipavi. Čeprav so se že prej vse dogovorili, kod bodo pisali in kaj, so med potjo vse še enkrat ponovili.

Ko se danes spominja poti od Slapa do Vipave, pravi Slavka Malik, poročena Hočevar, da je bila zelo kratka. Kljub temu pa je vsak od njih premišljal, ali bo akcija uspešna, ali bodo lahko opravili nalogo, bodo morali bežati, kaj narediti, če jih odkrijejo. Vse to se jim je

šibala mlade obraze in primorsko zemljo.

Prišli so do prvih hiš. Nato se je začelo. Pisali so

Stalin in drugo, prav tako so risali zvezde ter srpe in kladiva.

Dogovorili so se, da bodo popisali tudi južno vojašnico. Pohiteti so morali, ker se je bližala policijska ura. Prišli so do vojašnice, vendar je bil stražar na svojem mestu. Slavka in Jože sta zaigrala parček in se umaknila v zavetje. Stražar se je samo nasmehnil in se obrnil. Izkoristili so priložnost in na vsak stebriček narisali srp in kladivo. Počasi so se oddaljevali in stražar ni opazil napisov za seboj. Nekoliko stran od vojašnice pa so naredili napako, ki bi jih lahko drago stala. V potok Gacko so odvrgli pločevinko, v kateri je bila barva.

Jože Rešeta pravi, da so se vračali na Slap veseli

vih in cestah. Ko se je vračal domov, je pri južni vojašnici videl občinskega slugo Žorža, kako odstranjuje napis in narisane srpe in kladiva. Vprašal ga je kaj dela. Žorž pa mu je odgovoril, da so pred nekaj minutami šli Italijani na Slap. Vendar to ni bilo res. Kot je dejal Karlo Ambrožič, je bil Žorž poseben, bil je Slovenec in verjetno tudi »tihi« simpatizer osvobodilnega gibanja. Karlo je vedno nosil v žepu rdečo zvezdo. Nekega dne je hodil po Vipavi in iz žepa je potegnil robček, hkrati pa je padla na tla tudi zvezda, in to ravno pred Žorževe noge. Če bi ga prijavil, verjetno Karl ne bi bil več med živimi.

Italijani so tudi v ponedeljek še vedno tekali naokrog in pleskali napise in druge narisane simbole. Vsake toliko časa so prišli v drogerijo iskat barvo in kreda. Okoli enih popoldan je vstopil policist in Karlu z roko pokazal, naj mu sledi. Peljal ga je v grad. Zasliševal ga je poročnik Fanelli. Pokazal mu je pločevinko z barvo, ki sta jo Slavka Malik in Jože Rešeta odvrгла v potok. Na vse načine ga je hotel prisiliti,

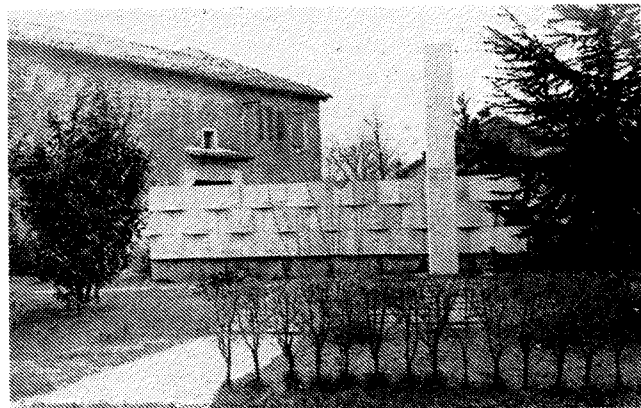
»nežni«. Zasliševali so ga do enih zjutraj. Ker je bil mladoleten, je Marija Jamšek zahtevala, naj gre z njo, vendar Italijani niso pustili. Spal je kar v njihovi spalnici. Vedno pa je bil poleg njega kvesturin, če bi morda kaj povedal v spanju. Ko se je zjutraj zbudil, ga je vprašal, če se je česa spomnil. Odgovoril mu je, da ni. Nato pa so

Nataša Trošt-Podgornik, borka in aktivistka s Slapa

ga odpeljali v zapor. Še trikrat so ga prišli vprašati. Zvečer so ga izpustili domov.

Karlo Trošt pa se spominja, da so Italijani preiskali vse okoliške vasi. Celo vipavski pleskar Ivan Seljak je moral na policijo prinesiti vse svoje čopiče in barve. Gospodar Gašperjeve domačije s Slapa je kupil barvo v Vipavi in kvesturini ter karabinjerji so obkolili hišo in jo temeljito preiskali, vendar je kupil zeleno barvo. Če bi se pa samo obrnili proti Troštovi domačiji, bi na vodnjaku opazili narisano rdečo zvezdo. Karlo se je tega zavedal in je nemudoma

Sredi vasi so postavili velik spomenik vsem tistim svojim sovaščanom, ki so darovali življenja za našo svobodo. Spomenik pa je hkrati tudi opomin vsem mladim in novim generacijam, da morajo z vsemi sredstvi braniti našo neodvisnost.

povedal, so vsi skupaj odšli v drogerijo, da bi preverili, ali je barva od tam ali ne. Karla je stisnilo pri srcu, saj je imela vsaka pločevinka svojo številko in po njej se je lahko ugotovilo, ali je iz te trgovine. Na veliko srečo se številke niso ujemale. Policisti so postali bolj

prekril vodnjak z belo rjuho. Italijanom niti na kraj pameti ni prišlo, da bi pogledali, kaj je pod njo.

Fašisti so še nekaj dni divjali naokrog, nato pa so se počasi unesli, Italijani niso našli organizatorjev.

Slavka Malik-Kočevar jeva meni, da je imela akcija velik odmev po Primorskem. Mladi na Slapu in drugod so bili zelo veseli in navdušeni nad uspehom akcije. Posebej pa so bili presenečeni ilegalci in aktivisti v sami Vipavi, ki za priprave in izvedbo sploh niso vedeli. Jože Lemut-Saša je vse štiri mladince pohvalil in zelo je bil zadovoljen z uspešno akcijo. Za nagrado sta Slavka in Nataša odšli na Nanos v partizanski tabor. Seveda niso šli k partizanom praznih rok, ampak so nesli polne nahrbtnike hrane in drugih potrebščin. Martin Greif je postavil v vrsto četi in čestital za uspešno akcijo. Slavka pravi, da je bila neizmerno ponosna na pohvalo partizanskega komandirja. Najraje bi vsakomur povedala, da je bila pri akciji in da je pisala gesla in risala simbole. Tudi Nataša je prav gotovo imela takšne občutke. Toda nesreča je skalila njuno veselje in ponos. Z njimi je na Nanos prišel tudi organizator vstaje na Primorskem Peter Tekáč in prinesel s seboj pištolo, ki jo je hotel izročiti bratu pri partizanih. Pištola se je sprožila in ranila brata v trebuh. Slavka in Nataša sta se vrnila na Slap in delali naprej za osvobodilno gibanje. Poleti 1942. leta so se začele aretacije, saj je izdajalec prodal precej naših ljudi. Jožeta Rešeto so aretirali 9. avgusta. Karlo in Nataša Trošt pa sta že 14. maja odšla k partizanom v Drugo vipavsko četo. Vouk se je vrnil v italijansko vojsko.

Danes živita Karlo Trošt in Jože Rešeta na Slapu, Slavka Malikova-Hočevarjeva v Ljubljani, Nataša Trošt-Podgornik je umrla po vojni, Alfonz Vouk pa živi nekje v Ameriki. Karlo Ambrožič je v Vipavi. Jože Lemut-Saša je padel kot komandant Gregorčičevega bataljona samo dva dni po njegovi ustanovitvi avgusta 1942. leta.

★ ★ ★

Od tega dogodka je minilo že polnih enainštirideset let, vendar pa je spomin še vedno živ. Pogosto ga oživijo tudi nekateri udeleženci. O njem so nam pripovedovali sredi marca Slavka Malik-Hočevarjeva, Karlo Trošt, Ivan Rešeta in Karlo Ambrožič v Troštovi domačiji na Slapu.

Bojan Kuntarič

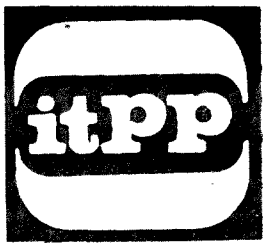

Karla Ambrožiča so fašisti večkrat spraševali, ali se je že česa spomnil.

so jih trikrat zmotili mimoidoči. Pisali so gesla »Smrt fašizmu, Živela OF, Živeli partizani, Živel

in zadovoljni, ker so akcijo uspešno izvedli. Ko so prišli v domačo vas, se je vsak odpravil domov. Jože je doma opazil, da ima suknjič popačen z barvo. Hotel ga je očistiti, vendar ni šlo drugače, kot da ga je opral v bencinu. Ker tudi bencin ni odstranil vseh ostankov barve, ga je skril, da ga Italijani pri morebitni preiskavi ne bi našli.

Kako so se odzvali Italijani, je pripovedoval Karlo Ambrožič. Naslednji dan je moral že zgodaj v Vipavo, ker so morali vajenci obvezno hoditi k mašam. Šel je mimo cerkve in je videl mežnarja, kako je z zidu s ščetko odstranjeval napis. Drukih napisov ni videl, ker je bila še tema. Čeprav je bila nedelja, so imeli dopoldan odprto in v drogeriji so se ljudje pogovarjali o napisih. Vsake toliko časa so prišli Italijani in vzeli barvo ali kreda, s katero so prepleškavali napise po zgradbah, mosto-

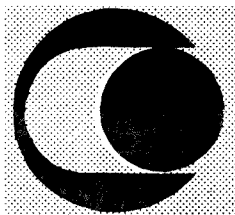
Industrija termičnih aparatorov, žičnih tkanin in plastike p. o.

61310 Ribnica, Šeškova 17

telefon: direktor (061)
861-269
h. c.: (061) 861-038,
861-010
telegram: ITPP Ribnica
telex: 31-624 YU ITPP

proizvodni program:

- trajnožarni štedilniki Küppersbusch
- toplovodni kotli
- baterijske cisterne za kurilno olje
- žične in plastične tkanine
- konfekcioniranje žičnih tkanin

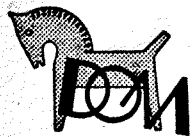
donit

DONIT TOZD »Pletilnica« Sodražica je specializiran proizvajalec finih žičnih, plastičnih in žično-azbestnih mrež. Žične mreže izdelujemo po principu tkanja iz najrazličnejših materialov kot na primer: jeklene žice, železne-pocinkane, aluminijaste, nerjaveče žice, bakrene, mesing in tombak žice ter niti iz poliestra, polipropilena ter azbesta. Iz navedenih žic izdelujemo prek 500 različnih izdelkov oziroma mrež, kar je odvisno od gostote in načina tkanja ter uporabe že naštetih vrst materialov.

Naše mreže uporabljajo za najrazličnejše namene, najpogostejše pa za filtracijo, separacijo, za armature, za različno zaščito in dekoracijo. Pomembni potrošniki naših mrež so avtomobilska industrija, gumarska, kemična in keramična industrija ter industrija cementa, sladkorja in mlinska industrija. Mreže uporablja tudi gradbeništvo za armiranje toplotno-izolacijskih fasad in za zamreženje oken proti insektom.

V naši vrsti smo največji in najkvalitetnejši jugoslovanski proizvajalec, pomembni pa smo zlasti pri proizvodnji mrež, armature pri izdelavi posebnih tesnilnih plošč in avtotesnil, kar je tudi naš izvozni program. Pomembna je tudi naša proizvodnja mrež iz nerjavnih žic, ki jih uvažamo, in tako oskrbujejo pretežen del potreb jugoslovanskega trga po nerjavečih mrežah, razen za papirno industrijo, ki jo v celoti oskrbuje naš tekmec iz Sevojna. Uvoz nerjavnih žic in proizvodnjo nerjavnih mrež nam omogoča precejšen izvoz, saj izvozimo na leto prek 30 odstotkov celotne produkcije, od tega 70 odstotkov na zahodno tržišče. Tako velik izvoz na zahtevna zahodna tržišča nam omogoča kvaliteta naših izdelkov, na katero smo upravičeno ponosni. Dosežen nivo kvalitete naših izdelkov smo dosegli z doslednim izvajanjem vhodne, procesne in končne kontrole, pomemben delež pri tem pa ima tudi tradicija, saj v Sodražici proizvodimo žična sita že prek 85 let, lesena pa več stoletij.

Naša osnovna skrb v 1983 letu bo povečati izvoz od 20–30 odstotkov ter zagotoviti potrebni repromaterial.

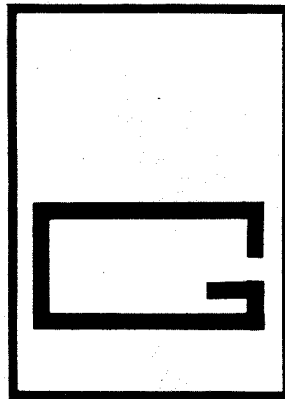
TRGOVSKO IZVOZNO PODJETJE ZA DOMAČO
IN UMETNO OBRT

DOM – EXPORT

Ljubljana, Mestni trg 24, JUGOSLAVIJA

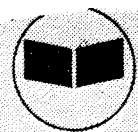
*Poslovna enota Sodražica
čestita za praznik občine Ribnica*

IMOS

sgp
gradišče
cerknica

- Izvajamo visoke in nizke gradnje
- Gradnja stanovanj za prodajo v Borovnici, na Rakeku in Cerknici.
- Trgovina z gradbenim materialom. Nudimo vse vrste materiala.

RIKO

Ribniška kovinska industrija
61310 Ribnica na Dolenjskem

TOZD »RIKOSTROJ«
TOZD »RICOMAG« z obratom Loški potok
TOZD »KOMUNALNA OPREMA«
Ljubljana, Litijška c. 261
DS skupnih služb, Ribnica

Proizvodni program:

- oprema vzdrževanje cest
- hidravlične stiskalnice za embaliranje kovin in nekovin
- hidravlični traktorski in kamionski nakladalci
- dvojno vibracijski valjarji
- oprema za letališča
- komunalna oprema

ZPS LJUBLJANA

SUKNO

INDUSTRIJA VOLNENIH
IZDELKOV ZAPUŽE

TOZD tekst. tovarna
SUKNO Jurjevica

Izdeluje blago iz domače volne za ženske plašče in kostime, odeje, blago za moške obleke, šetland prejo, prejo iz domače volne različnih tex.

SKUPŠČINA OBČINE RIBNICA

OBČINSKA KONFERENCA SZDL

OBČINSKA KONFERENCA ZKS

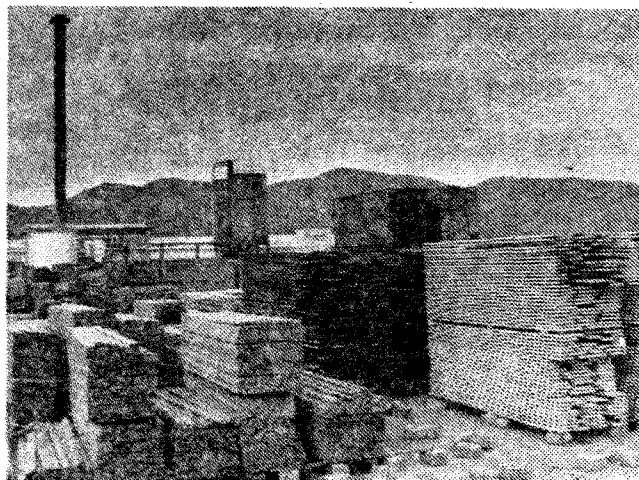
ZVEZA SINDIKATOV

OBČINSKI ODBOR ZZB NOV

čestitajo za praznik občine Ribnica

industrija
stavbnega pohištva
ribnica

Skladišče lesa

Žagalnica

Montaža oken

Pogled v skladišče

Vse delovne organizacije se trudijo, da bi s svojimi izdelki pridobili zaupanje kupcev. Kajti to je ključ za uspeh doma in v tujini, za boljše delovne rezultate in splošno zadovoljstvo vseh, ki so vpeti v proces proizvodnje in porabe. Med proizvajalci stavbnega pohištva si je pridobil s svojimi okni in vrati ter okovjem za stavbno pohištvo zaupanje številnih kupcev INLES – industrija stavbnega pohištva Ribnica. Posebno še, ko so se na tržišču pojavila kot prva jugoslovanska toplotna in zvočno izolacijska okna z vakuumsko impregnacijo leta INLESOVA okna KOMBIVAK. Prednosti teh oken so številne. KOMBIVAK okna imajo izredne izolacijske lastnosti in so za zrak in vodo nepropustne. Novo izvedbo tesnilne ravnine smo zato prijavili tudi Zavodu za patente, kar samo dokazuje odlično tesnenje. INLES pa je tudi pobudnik za to, da dobe okna KOMBIVAK status toplotno izolacijskih elementov. Predlog smo že oddali republikemu komiteju za energetiko. Resnica namreč je, da so okna in vrata najbolj kritičen izolacijski element fasade oziroma zgradbe, kjer izgubljamo v povprečju 30 do 40 odstotkov toplotne energije. Raziskave in izračuni pa so pokazali, da v slovenskih razmerah pri upoštevanju minimalno predpisanih zahtev odpade pri vseh izgubah zgradbe na okna pri individualnih enodstropnih hišah 47 odstotkov toplotnih izgub, pri stanovanjskih blokih s 4 nadstropji pa kar 61 odstotkov toplotnih izgub. Možnosti za izboljšanje toplotno izolacijskih lastnosti fasade, oken seveda so, in te smo skušali izgraditi. Novi INLESOV proizvodni program KOMBIVAK oken predstavljajo okna v povsem novi konstrukcijski izvedbi z originalnimi tehničnimi rešitvami, ki so rezultat večletne razvojno-inovacijske obdelave. To pa ima za rezultat dobre lastnosti KOMBIVAK oken. Od tod tudi trditev, da je KOMBIVAK okno, v obojih izvedbah, s trojno in dvojno zasteklitvijo, učinkovit izolacijski element fasade.

Posebna zaščita lesa

Poleg dobre toplotne in zvočne izolacije pa velja pri KOMBIVAK oknih omeniti posebej vakuumsko impregnacijo lesa. KOMBIVAK okno je prvo okno pri nas, ki dosegaja srednje evropske in ostre skandinavske zahteve po trajnejši zaščiti lesa. Zaščita lesa je lahko različna. V INLESU dosežemo globinsko zaščito lesa s posebno napravo, uvoženo iz Skandinavije, ki omogoča, da predrejo zaščitna sredstva 5 do 10 milimetrov globoko v les. Pri navadnem premazu se to ne zgodi, tu pa zaščitno sredstvo pod pritiskom predre v globino, medtem ko je pri drugih načinih zaščite sredstvo nanešeno le površinsko. Globinska za-

Posebna zaščita lesa

ščita daje lesu večjo obstojnost in trajnost, pa tudi cenejše vzdrževanje. Pri nas uporabljamo zaščitno sredstvo sadovov, ki ga proizvaja Belinka po licenci Sadolina. Zaščitno sredstvo omogoča tudi lepše premaze. Vsa naša okna so v prodaji v naravni barvi lesa, vsak kupec pa se lahko odloči za barvo oken. Vakuumsko impregnacija je namreč odlična podlaga za kakršnokoli barvo. Pri gradnji stanovanj je čisto omenjena fleksibilnost gradnje. Tudi pri oknih lahko govorimo o tem, posebno pri

KAKŠNA OKNA SO NAJBOLJŠA?

ne sestavne dele za ta okna, in sicer tesnila, zasteklitve, trak in dele okovja v sodelovanju z Drvoplastom iz Buzeta, Savo Protektor Ljubljana in Kovinoplastiko iz Loža. Nova rešitev tesnila in okovja omogoča dodatno regulacijo tesnenja. Vsako okno se po vgraditvi nekoliko povesi in zvije, pri KOMBIVAK oknih pa lahko tesnenje vsak sam regulira brez posebnih težav.

Zlepljeni les

Pri KOMBIVAK oknih je zanimivo tudi to, da je lesen del

so zanimiva vse bolj tudi stalna, masivna in podeželska vrata, ki jih delajo pri INLESU.

Uveljavljanje novih izdelkov so začrtali v INLESU tudi v razvojne programe, in sicer vhodnih vrat in oken, kjer so predvidene nove vrste odpiranja. V razvojno tehnični službi se ukvarjajo s specialnimi stekli in izolacijskimi materiali, ki naj bi prispevali še k izboljšanju toplotne in zvočne izolacije. Bistvena pridobitev INLESA v tej energetske krizi pa je nova kotlovnica. To je kotlovnica, ki golta lesene odpadke, zlasti

industrija
stavbnega
pohištva

61310 Ribnica, Partizanska 3, Jugoslavija

telefon: direktor (061) 861-050 h. c. (061) 861-411 • telegram: Inles Ribnica • telex: 31262 yu Inles

KOMBIVAK oknih, ki omogočajo namestitve različnih senčil – polken ali medstenskih žaluzij ali rolet. Če kupec ne kupi tega hkrati z oknom, lahko polkna ali žaluzije dokupi in namesti kasneje. Lahko pa se odloči tudi za to, da najprej nabavi dvojno okno KOMBIVAK nato pa vgradi vanj še izolacijsko steklo in dobi s tem kombinirano izvedbo okna KOMBIVAK 3. S to fleksibilnostjo pri zasteklitvi in senčilih je kupcu omogočeno, da pride postopno do odličnega toplotno izolacijskega elementa.

Ima pa KOMBIVAK še nekatere pomembne lastnosti, ki so rezultat uspehov razvojno-tehnične službe INLESA. Te namreč uspehi niso uspavali. V razvojno-tehnični službi snujejo naprej, za cilj pa so si postavili: zadovoljiti individualnega kupca in izboljšati kvaliteto izdelkov do maksimuma. Hkrati z okni INOVAK in KOMBIVAK smo razvili tudi določene

okna izdelan iz lameliranih ali zlepljenih delov lesa zaradi boljše stabilnosti. To ima za rezultat tudi boljše tesnenje in lepše zunanje površine. Zdaj, ko je uvoz omejen, so v INLES zabeležili še eno delovno zmago. Razvili so visoko frekvenčno prešo za lepljenje lesa okenskih in podobnih elementov in s tem prišli do domačega izdelka, ki je nadomestil druge uvožene naprave.

V INLES toz JAVOR Jušiči so izdelali že nekaj visokofrekvenčnih stiskalnic za prešanje lesa in dosegli na ta način lep prihranek. Te naprave odpirajo možnost nadaljnje širitve lameliranja lesa, ki se že kaže.

Tehnologijo lameliranja razvija INLES še naprej, prišel pa je do pol in finalno lameliranih izdelkov, ki so zanimivi tudi za tuja tržišča. Take so mizne in delovne lamelirane plošče. To je INLES že izvozil na Švedsko in v zahodno Evropo. Za izvoz

lubje, ki ostane pri lupljenju hlobovine. To je do nedavno predstavljalo ekološki problem, zdaj pa nadomešča dragoceni uvoženi mazut. S kurjenjem lubja in lesenih odpadkov smo občutno zmanjšali porabo mazuta.

INLES, ki naredi letno 230.000 kosov oken, vsega stavbnega pohištva pa okrog pol milijona kosov, sodi med naše največje proizvajalce stavbnega pohištva. Med proizvajalce, ki so si znali pridobiti zaupanje kupcev s kvaliteto izdelkov (in konkurenčnimi cenami, če upoštevamo trajnost in stopnjo izboljšane toplotne izolacije). Kajti kupci lahko z dobro izbranimi okni oziroma z vgraditvijo takšnih oken, ki jim zagotavlja prihranek pri izgubi toplote in vzdrževanju, marsikaj pridobijo. Znano je namreč, da je mogoče prav pri oknih – pri dobro izoliranih in tesnjenih oknih prihraniti znaten del toplote.

vakuumsko impregnacija lesa

kombivak[®] 3

Odlična toplotna izolacija
Trojna zasteklitev: k 1,8–1,86 W/mK
Dvojna zasteklitev: k 2,2 WOMK
odlična vodotesnost
odlična zrakotesnost
a 0,1 m/hm

odlična zvočna izolacija 31,5–34,0 dB
vakuumsko impregniran in lameliran les
stabilnost in trajnost enostavna in funkcionalna uporaba
možnost vgradnje vseh vrst senčil sodobna zasnova

POSTOJNA

Zbor skupnosti borcev
30. divizije

Dne 26. marca je imela skupnost borcev 30. divizije četrti zbor in srečanje borcev in bork. Na zboru so bile delegacije iz vseh brigad in drugi borci iz enot 30. divizije. Prišla je tudi delegacija 31. divizije, saj tesno sodelujejo tudi sedaj kakor med vojno.

Zbor in srečanje sta bila v lepem hotelu Jama, kjer so se hotelški delavci kakor tudi občinska skupščina in OO ZZB NOV Postojna zelo potrudili, da nam je bilo lepo. Lepo je bila pripravljena velika restavracija in vseh 200 borcev in bork se je nadvse prijetno počutilo v dvorani, okrašeni s Titovim likom, zastavami in cvetjem.

Zbor je odprl predsednik skupnosti borcev 30. divizije tovariš Franjo Rustja-Čančič, ki je najprej pozdravil vse borce in borce ter goste, se zahvalil prirediteljem in gostiteljem srečanja. Nato je predlagal minuto molka za borce divizije, ki so umrli med obema srečanjema. Med umrlimi je bil tudi Raco Gliša – Titov oficir, ki je bil komandant 18. SNOUB Bazoviške in tudi 30. divizije. Nato je delegacija borcev 30. divizije in OO ZZB NOV Postojna odnesla šopek rož na spomenik padlim v Postojni.

Prvi je zbor pozdravil podpredsednik občinske skupščine Postojna, ki je v nekaj besedah orisal zasluge 30. divizije v boju za osvoboditev Primorske. V njej se je bojevalo tudi več občanov občine Postojne. Še danes jih je živih čez sto, še več pa jih je dalo življenja za svobodo. Vsi živi so tudi danes aktivni v vseh DPO občine in KS.

Nato je predsednik odbora 30. divizije kratko orisal razmere v svetu in še posebej težave pri nas ter potrebo, da so borci vedno na straži revolucije za samoupravni socializem kakor tudi za ekonomsko in politično stabilizacijo. Opozoril je še na nekatere naloge domičinskih enot in odbora divizije in pohvalil veliko aktivnost v zadnjih dveh letih in strnjeno in organizirano delo vseh enot divizije.

Celotna dejavnost je letos namenjena praznovanju 40-letnic. Vsi domičinski odbori enot in divizije se pripravljajo, da bi prišlo čim več borcev in bork organizirano na osrednjo slovesnost, ki bo v Novi Gorici 11. septembra letos. Za 30. divizijo in druge enote, ki so bile ustanovljene na območju tolminske občine pred 40 leti, pa bo organizirana skupna slovesnost 17. septembra v Kobaridu, kjer praznujejo krajani praznik in tudi 40-letnico »Kobariške republike«, ki so jo tedaj branile enote 30. divizije. Tam so bile ustanovljene Severnoprimorski odred in 3. in 5. brigada S. Gregorčiča in I. Gradnika, 18. SNOUB Bazoviška, Tolminska brigada, Kobariško vojno področje in 30. divizija. V pestri razpravi so sprejeli dokumente in dopolnila k že dosedanjemu Pravilniku skupnosti 30. divizije, načrt dela za leto in drugo leto, kakor tudi dopolnilno odbora skupnosti borcev 30. divizije. Na koncu so se še odločili, da obišče Hišo cvetja v Beogradu delegacija 30. divizije, sestavljena iz vseh enot v sklopu 9. korpusa ali pa samostojno. Po delovnem delu zbora je bilo kosilo in srečanje, pri katerem kot vedno ne manjka prisrčnih srečanj borcev in bork, ki se niso videli že dolgo.

FRANJO BAVEC-BRANKO

PLANICA

V spomin žrtvam

Dne 26. marca 1942 leta, ko je zima že izgubljala svojo moč in so bile kopne zaplate proti dolini vse večje, se je prvi vod Selške čete Cankarjevega bataljona na bojnem pohodu proti

Jelovici ustavil na 711 metrov visokem Rovtu nad Crngrobom.

Z njim sta bila Stane Žagar, član glavnega poveljstva narodnoosvobodilnih partizanskih čet in CK KPS, ter Jože Gregorčič-Gorenjc, komandant Cankarjevega bataljona, španski borec. Zaradi izdajstva pa je bila skupina 27 borcev drugo jutro 27. marca nenadoma obkoljena in silovito napadena. V neenakem boju so padli preizkušeni in nenadomestljivi borci.

V spomin padlim pred 41 leti je bila minulo soboto kljub slabemu vremenu v Planici nad Crngrobom slovesnost, na kateri je zbranim spregovoril slavnostni govornik, sekretar medobčinskega sveta ZKS za Gorenjsko Štefan Nemeč.

Množično zborovanje nekdanjih borcev in aktivistov NOV, mladine, krajanov kranjske in škofjeloške občine je bilo tudi združeno s praznovanjem krajevnega praznika krajevnih skupnosti Bitnje, Jošt, Sveti duh in Zabcin.

LJUBLJANA

Proslava ob
krajevnem prazniku

V spomin na žrtve narodnoosvobodilnega boja, 40-letnice ustanovitve Koroškega bataljona in 30-letnice ZRVS Jugoslavije krajani bežigradske krajevnne skupnosti Koroški partizani praznujejo te dni krajevni praznik.

V okviru prvega krajevnega praznika je bila že minuli petek proslava, na kateri so podelili priznanja OF ter razvili prapora ZRVS in KO ZZB NOV. Slavnostni govornik je bil podpredsednik skupščine krajevnne skupnosti Koroški partizani Karel Pohleven, s pestrim kulturnim programom pa so se predstavili mladina OO ZSMS ter tamburaški orkester ZZB iz KS Stadion, Triglav in Koroški partizani.

JOŽE ČURIN

Obvestila

Odbor skupnosti borcev Prešernove brigade ponovno naproša vse borce, ki so iz kakršnega koli vzroka spremenili svoja bivališča in imajo sedaj druge naslove, kot so bili že pred leti posredovani odboru, da nove naslove posredujejo odboru na naslov: OO ZZB NOV, Kranj, Trg revolucije 1.

Na drugi sestanek prešernovcev, živečih v Ljubljani, ki bo 13. aprila ob 17. uri v restavraciji SLAVIJA (bivši Slamič), pa so vabljeni tudi prešernovci iz širše ljubljanske regije Vrhnika, Logatec, Kočevje in Domžale. Na tem sestanku bomo izvolili organe aktiva, predsednik skupnosti pa bo poročal o sklepih zadnje 14. seje odbora o proslavi 40-letnice ustanovitve brigade, ki bo 26. junija 1983 v Žireh.

Pred kratkim se je v Novi Gorici osnoval pripravljalni odbor skupnosti borcev odreda JLA, ki je kot posebna enota deloval od konca vojne pa do priključitve Primorske k Jugoslaviji v tedanji coni A pod zavezniško vojaško upravo. Odboru je za začetek potrebna evidenca pripadnikov te enote. Zato prosi vse, ki so ji pripadali, naj pošljejo čimprej svoje podatke z navedbo enote položaja ali čina ter sedanjí naslov na Občinsko združenje borcev NOV Nova Gorica.

Omenjene podatke potrebuje pripravljalni odbor vsaj do 10. aprila, ker organizira 1. maja prvo srečanje odredovcev v Novi vasi pri Opatjem selu, da bi tako lahko pravočasno poslal vabila in podrobnejše informacije o srečanju.

Poizvedbi

Pododbor skupnosti borcev 13. SNOUB Mirka Bračiča v Mariboru prosi vse borce brigade in še posebej tiste, ki so se bojevali 29. 6. 1944 na Šumiku na Pohorju (takrat smo ta kraj imenovali Klančnikova vila), če se kdo spominja, kateri borci so padli poleg komandanta 1. bataljona Dušana Remiha-Duška, narodnega heroja in namestnika komisarja bataljona Ferdinanda Sedaja-Nandeta. V tem boju so padli še štirje do sedaj neznani borci, le za enega vemo ime in sicer Reuf.

Od neznanih borcev imena zato niso vklesana na obeležju na Šumniku in tudi ne na skupni grobnici spomenika na vasi v Rušah. Skupno grobnico sedaj obnavljamo, zato vas prosimo, da nas obvestite s kakršnimi koli podatki za padle borce v tem boju, s pomočjo katerih bi se lahko iskali druge podatke od krajevnih organizacij ZB NOV, kjer so živeli pred vstopom v NOV. Prosimo tudi vse muzeje NOB, da pogledajo v arhivu ali spiskih brigad 14. divizije, če so vpisana imena padlih borcev v tem boju.

Vse podatke pošljite na gornji naslov ali na OO ZZB NOV Maribor – Ruše, Ruše, Trg vstaje 11.

Emil Devetak, rojen 22. avgusta 1924 v Jamljah pri Doberdobu, je kot interniranec pobegnil iz delovnega taborišča v Logatcu v začetku oktobra 1944 in pobegnil v NOV. Dne 8. 10. 1944 je bil s prijateljem Coradom Funisem v Črnomlju. Cordo Funis (Furlan) je bil dodeljen v brigado Fontanot, Devetak pa v neko slovensko brigado. Od takrat o njemu ni več sledu. Na spomeniku v Žužemberku je vpisan Milan Devetak. Morebiti je to on?

Kdo kaj ve o njegovi smrti, prosimo, da sporoči na naslov: Občinski odbor ZZB NOV, 65000 Nova Gorica ali ANPI Pokrajinski odbor za Gorico – Monfalcone.

Pododbor partizanskih kurirjev za severno Primorsko poziva kurirje, ki so bili na karavli P-25 a v Srednjem pri Kambreškem, da čimprej pošljejo svoje naslove tajniku tega odbora Jožetu Likanu, Bazoviška 5, Nova Gorica. Naslove potrebujemo za odkritje spominskega obeležja tej karavli.

Pododbor kurirjev
za severno Primorsko

Vabila

Dne 9. aprila 1983 bo v domičilni občini Izola redna skupščina Skupnosti borcev italijanskih enot v NOV in PO Slovenije. Začetek bo ob 10. uri na ZZB Izola. Ob 11.30 bo okrogla miza, posvečena obletnici sporazuma o oblikovanju udarne garibaldinske brigade Triestina, in predstavitve knjige o 24. brigadi Fontanot.

Vabljeni so vsi borci teh enot!

Borce Istrskega odreda, Brkinske čete, člane VOS in aktiviste Južnoprimskega okrožja, krajane Košane in okoliških KS vabimo na žalno slovesnost za padlimi borci Istrskega odreda v Stari Sušici leta 1944. Slovesnost bo v nedeljo, 3. aprila 1983, ob 11. uri ob spomeniku v Stari Sušici. Vse vabimo tudi na praznovanje krajevnega praznika KS Košana, ki bo istega dne ob 13. uri v Košani.

Odbor skupnosti borcev Istrskega odreda

Odbor skupnosti borcev 4. brigade VDV – partizanskih kurirjev Slovenije sklicuje brigadno skupščino, ki bo dne 18. 4. 1983 ob 10. uri v Klubu delegatov v Ljubljani, Puharjeva 7.

DNEVNI RED: poročilo o delu odbora v mandatsnem obdobju, sprememba in dopolnitev pravilnika, blagajniško poročilo, poročilo nadzornega odbora, razprava o poročilih, razrešnica dosedanjega odbora, volitve novega odbora, razno.

Goriške sekcije 3. SNOUB I. Gradnika, 17. SNOB S. Gregorčiča in Briškobeneškega odreda ter odbor skupnosti borcev 2. brigade VDV vabijo na tovariško srečanje v hotelu Sabotin v Novi Gorici v soboto, 9. aprila, z začetkom ob 19. uri (poletni čas). Partizanske in domače melodije za razvedrilo in ples bo igrala domača godba. Spomnili se bomo 40-letnice ustanovitve naših brigad in 9. korpusa ter se dogovorili o nalogah domičinskih odborov v zvezi s tem jubilejem.

Vabljeni so tudi borci drugih partizanskih enot kakor tudi borci iz zamejstva, od Benečije do Doberdoba. Zaželeno je, da se tega srečanja udeležijo tudi naši družinski člani.

Vstopnine ni, za hrano in pijačo bo poskrbelje po zmernih cenah.

Pripravljalni odbor

Popravek

V prejšnji številki našega lista (24. tm.) je prišlo v zapisu V spomin komunistu Vikiju Kokolu do tiskarske napake. V besedilu omenjeni župnik bežigradske fare ni bil Peter Zakrajšek, ampak bi moralo pisati **pater** Zakrajšek, ime pa mu je menda bilo Kazimir.

OBRETNOSTNE MERE

V zadnji številki TV-15 Naš tovariš se nam je pri oglašju Ljubljanske banke pojavila neprijetna napaka pri novih obrestnih merah, zato danes objavljamo pravilne številke.

Nove obrestne mere za nenamenske dinarske hranilne vloge so:

7,5% za vloge na vpogled
18% za vloge, vezane nad eno leto
23% za vloge, vezane nad 2 leti
28% za vloge, vezane nad 3 leta

Nove obrestne mere za nenamenske devizne hranilne vloge so:

7,5% za vloge na vpogled
9% za vloge, vezane nad 1 leto
11% za vloge, vezane nad 2 leti
12,5% za vloge, vezane nad 3 leta

Naročnikom TV-15 Naš tovariš ☆ Naročnikom TV-15 Naš

»Star naročnik – novega«

Še vedno ne moremo objaviti prvih rezultatov akcije »Star naročnik – novega«, saj nekateri na terenu še vedno zbirate naslove.

V anketi, ki smo jo objavili v 11. številki, so nekateri naši bralci pokazali pripravljenost, da bodo pridobili kot stari nove naročnike.

To so bili: MARIJA ŠILC, Grosuplje; CIRIL ROZMAN, Podnart, IVAN ŠTIFTAR, Maribor; LJUBODRAG MOKRANJAC, Ljubljana; CIRIL

LAURIČ, Jesenice; ALEŠ STANOVNIK-IZTOK, Ljubljana; MARJAN MIHELJ, Knežak; TONE GOŠNIK, Novo mesto in FRANC BIZJAK, Ljubljana.

Vsem tem bomo v naslednjih dneh poslali nekaj izvodov naročilnic, da jih bodo izpolnili. Več o tem, ko bomo prejeli prve.

Vsem drugim znova predlagamo, da se v čimvečjem številu vključite v akcijo.

Krajevne organizacije in OO ZZB NOV sporočajo

Vodi KO Bohinjska Bistrica

Akcija širjenja časnika TV-15 Naš tovariš dobiva vse večji razmah, saj je vse več občinskih odborov in krajevnih organizacij, ki so odgovorile na naše pismo. Žal pa so v večini tistih občinskih odborov, ki nam do zaključka današnje številke še niso sporočili ničesar.

Imamo tudi prve med najbolj prizadevnimi pri zbiranju novih naročnikov. Tako nam je Milan PIVK iz krajevne organizacije Bohinjska Bistrica sporočil naslove kar **sedemnajstih novih naročnikov**.

Tudi v Dobu pri Domžalah so se resno vključili v akcijo, Anton PETERKA nam je poslal naslove **šestih**, Rafka OROŽEN iz KO Brestanica **petih** in Franc ZAJDELA iz KO Zgornja Ščavnica **treh** novih naročnikov. Vsekakor si vsi zaslužijo priznanje za svojo prizadevnost, mi pa pričakujemo, kdo bo prevzel prvo mesto Bohinjski Bistrici.

M. S.

Naročam tednik

tv-15 naš
TOVARIŠ

Ime in priimek _____

Ulica, hišna št. _____

Kraj _____ Pošta _____

podpis _____

S TV-15 NAŠ TOVARIŠ IN SLAVNIKOM NA IZLET S TV-15 NAŠ

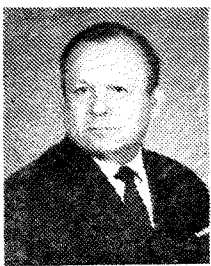
Še se lahko prigrate

Malo manj kot mesec dni nas loči od prijetnega izleta za prvomajske praznike, ki ga je pripravil Slavnik skupaj z našim uredništvom.

Naj vas spomnimo: v šestih dneh po štirih republikah. Slavnik objavlja svoj izlet pod naslovom »Domovina je ena«, glavne točke potovanja pa so SARAJEVO–TJENTIŠTE–DUBROVNIK–CETINJE–LOVČEN–ZADAR. Podrobneje, kako bo v vseh šestih dneh, si lahko ponovno preberete v TV-15 Naš tovariš 11 štev. na strani 14.

Tistim, ki se še niso odločili, kam za letošnji praznik dela, priporočamo, da se prigrasijo za izlet po naši domovini od 27. aprila do 2. maja. V ceno 8.300 dinarjev so vključene gostinske storitve po programu, prevoz, ogledi, vstopnine, vodstvo, cestnine, trajekt, organizacija in stroški potovanja.

Na voljo je še nekaj prostih mest v Slavnikovih avtobusih.

Roman Tomsič

Na pokopališču v Mariboru smo se januarja poslovili od Romana Tomsiča, rojenega leta 1909 v Savodnju pri Gorici. Leta 1931 je pobegnil v Jugoslavijo in prišel v Maribor. Od leta 1943 je kot aktivist organizirano delal pri pripravi in razpečevanju propagandnega materiala za potrebe NOV. Za zasluge je prejel priznanje OF in več drugih priznanj in pohval.

Frančiška Golja

Na pokopališču v Selcah nad Skofjo Loko smo se oktobra lani poslovili od partizanske mame Frančiške Golja, rojene 1896 v Zgornjih Danjah. Skupno z možem, partizanskim aktivistom in družbenopolitičnim delavcem sta žele v prvih letih okupacije na svojem domu v Davci pomagala partizanom in podpirala NOG. V partizanih je imela tri sinove.

Ludvik Klančar

Februarja smo se na pokopališču v Kapelu poslovili od Ludvika Klančarja, ki se je rodil leta 1923 v Šentruptu na Dolenjskem. Leta 1942 je navezal stike z aktivisti OF in pomagal pri zbiranju materiala za NOG. Januarja 1943 je stopil v 1. bataljon Gubčeve brigade, pozneje pa v 12. brigado. Bil je ranjen in se je zdravil v Kočevskem Rogu in Barju. Po zdravljenju se je priključil 5. prekomorski brigadi. Bil je ves čas aktiven družbenopolitični delavec, kapetan JLA in nosilec več vojaških odlikovanj.

Lojzka Javornik

Na pokopališču v Vojniku smo se februarja poslovili od Lojzke Javornik, rojene leta 1911 v Frankolovu. Že spomladi leta 1942 so partizani našli pri njih varno zavetišče. Partizanom je dajala hrano in skrbelo za mnoge ranjence. Bila je odlikovana z ordenom zaslug za narod.

Franc Vidmar

Novembra lani je družina Vidmar na Resniku izgubila dva člana. To je znana partizanska hiša, ki je sprejemala prve partizane že v letu 1942. Na hiši je tudi spominska plošča, ki pove, da je bil 1944 v njej štab 4. operativne cone. Franc Vidmar se je rodil leta 1902. Partizanom je veliko pomagal s prehrano in prevozi. Njegov sin Franc, ki je umrl le nekaj dni za očetom, je bil ranjen v boju z Nemci na Resniku.

Lojze Peče

V 89. letu je umrl Lojze Peče, Maistrov bорец in sodelavec NOB s Prevalj. Leta 1941 je bil zaprt v Celovcu, kasneje pa je bil z vso družino izseljen v Srbijo. Leta 1942 je z družino po zvezah odšel v Beograd in od tam domov v Ivančno gorico. Vsa njegova družina se je povezala z OF. Italijani so ga internirali v Gonars in Renicci, od koder se je vrnil domov še pred kapitulacijo Italije. Z ženo in drugimi sodelavci OF je pripravil pakete za internirane v italijanskih taboriščih. Po osvoboditvi se je vrnil na Prevalje. Bil je aktiven družbenopolitični delavec. Od njegovega smrti se poslovili decembra lani.

Franc Prevodnik

Februarja smo se v Lipici pri Skofji Loki poslovili od Franca Prevodnika, rojenega leta 1922. V NOB se je vključil leta 1943 in bil bорец Gorenjskega odreda. Za delo med NOV je bil večkrat odlikovan.

Albin Butara

Februarja smo se svojci, občani in borce NOV občine Brežice ter soborci 2. grupe odredov poslovili od proborca, nosilca partizanske spomenice 1941, tovariša in prijatelja Albina Butara. Trama iz Cerkelj ob Krki. Rodil se je leta 1922 v Cerkljah. Zelo mlad je ostal brez očeta in moral je v Ljubljano za vajenca. Postal je delavec proletarcev. Ob napadu na Jugoslavijo se je aprila 1941. leta na pobudo KPJ odzval kot prostovoljec. Kot skojec je izpolnjeval naloge KPS, zlasti je bil aktivno vključen v akcije VOS v Ljubljani. Po nalogu KPS se je vključil v 2. grupo odredov na Kremnjaku. Po vojni je bil družbenopolitično aktiven v življenju domačega kraja. Rad se je odzival mlademu rodu s pripovedmi o partizanskih doživetjih. Za velik prispevek v boju po vojni pri izgradnji domovine je prejel vrsto visokih državnih odlikovanj in srebrno priznanje OF slovenskega naroda.

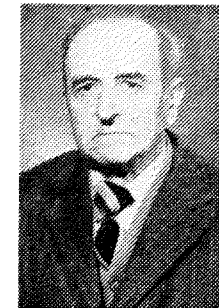
Vladimir Mejac

Januarja smo se v Borovnici poslovili od Vladimira Mejaca. Rodil se je leta 1923 v Borovnici. Leta 1941 se je vključil v delo NOB. Spomladi leta 1942 je bil aretiran in odpeljan v taborišče Gonars, Treviso in spet v Gonars. Domov se je vrnil po kapitulaciji Italije in se vključil v delo NOB. Leta 1944 je bil premeščen na Gorenjsko in se je priključil Gorenjskemu odredu. Kmalu je bil premeščen v Beograd in v Banat. Po demobilizaciji se je vrnil domov, kjer se je začelo njegovo ustvarjalno delo, za kar je prejel številna državna in druga priznanja.

Bernard Smrtnik

Na ljubljanskih Zalah smo se januarja poslovili od Bernarda Smrtnika, rojenega leta 1924. Za NOB je delal od novembra 1941. leta. Septembra leta 1942 so ga Italijani aretirali in odpeljali v zapor v Ljubljano in naprej na Rab in v Renicci. Ob kapitulaciji Italije so ga zajeli Nemci in odpeljali v internacijo v Flossenberga in nato v Buchenwald. Po vrnitvi v domovino se je aktivno vključil v obnovo porušene domovine. Bil je dvakrat odlikovan.

Ivan Memon

Februarja smo se v Apčah poslovili od Ivana Memona, ki se je rodil leta 1905 v Prešnicah pri Sežani. Od leta 1942 je bil aktivist OF. Leta 1944 je bil izdan in odpeljan na prisilno delo v Celovec. Po vrnitvi domov se je takoj vključil v družbenopolitično delo. Prejel je več priznanj in odlikovanj.

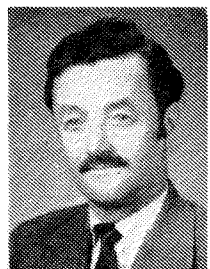

Lado Skok

Julija lani smo se na pokopališču v Avčah pri Kanalu poslovili od borca NOV Lada Skoka, rojenega leta 1926 v Gorenji Trebuši. Z NOG je začel sodelovati leta 1942. Januarja leta 1943 je bil odpeljan v Italijo, od koder se je vrnil ob kapitulaciji Italije. V NOV je odšel aprila leta 1944. Bil je kurir štaba Gradnikove brigade. Za sodelovanje v NOV je bil dvakrat odlikovan.

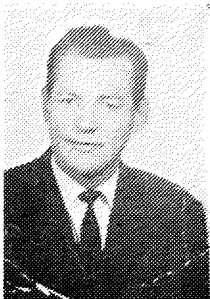
Ivan Črepinšek

V Šmartnem v Rožni dolini smo se februarja poslovili od Ivana Črepinška, rojenega leta 1905 na Konjskem. Leta 1944, po prihodu 14. divizije, je postal aktivist in obveščevalec VDV, kasneje pa bорец Tomšičeve brigade. Bil je odlikovan z medaljo zaslug za narod.

Ivan Lesjak

Novembra lani smo se na pokopališču v Apčah poslovili od Ivana Lesjaka-Petjeta, aktivista OF, aktivnega borca in komunisto od 1943. leta, rezervnega poročnika, družbenopolitičnega delavca ter nosilca številnih odlikovanj, med njimi tudi republiške in zvezne plakete ZRVS. Rodil se je pred 64 leti v Črni Na Koroškem. Takoj po vdoru okupatorja se je vključil v aktivistično delo. Leta 1943 je postal bорец Koroškega bataljona. Bil je kurir 1. bataljona, pozneje pa komandant kurirskih postaj 1. releejne linije TV.

Albin Šprah

Februarja je umrl Albin Šprah. Rodil se je pred 60 leti na Tezenu pri Mariboru. Leta 1942 je bil mobiliziran v nemško vojsko, od koder je pobegnil in se zatekel pod okrilje pohorskih gozdov, kjer je poiskal partizane. Po ustanovitvi 3. brigade KNOJ je bil dodeljen 2. bataljonu. Leta 1946 je bil demobiliziran kot starejši vodnik z odlikovanjem. Od njega smo se poslovili v Celju.

PRAVNI SVETOVALEC

P. R. K. Izgubili ste levo oko. Ali ste zaradi te telesne okvare upravičeni do invalidnine?

Odgovor: Po seznamu telesnih okvar predstavlja izguba očesa ali popolna izguba vida enega očesa v primeru, če je ostrina vida drugega očesa večja od 0,5-30-odstotno telesno okvaro. Če pa ostrina vida drugega očesa 0,5 ali manj, je podana 50 do 90-odstotna telesna okvara, in sicer glede na stopnjo zmanjšanja vida na drugem očesu. Vendar pa dajejo pravico do invalidnine telesne okvare, ki so posledica bolezni ali poškodbe zunaj dela, le, če znašajo najmanj 50 odstotkov.

B. I. Č. Ste borka NOV od 25. 10. 1943 dalje. Od 1. 1. 1978 ste zopet redno zaposleni ter boste oktobra letos dopolnili 18 let pokojninske dobe in 55 let starosti. Ali in do kolikšne starostne pokojnine boste upravičeni?

Odgovor: Ker niste borka NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943 (Slov. primorje), bi vam bila pri dopolnitvi starosti 55 let potrebna za pridobitev pravice do starostne pokojnine najmanj 20-letna pokojninska doba. Ker tolikšne pokojninske dobe nimate, torej z dopolnitvijo 55 let starosti ne boste upravičeni do starostne pokojnine.

I. M. K. Letos boste končali šolo srednjega usmerjenega izobraževanja in nameravate v jeseni nadaljevati šolanje. Kdaj boste klicani na služenje vojaškega roka, ker boste dopolnili 18 let starosti šele prihodnje leto?

Odgovor: Nabornik, ki je vpisan na fakulteto oziroma na drugo visoko ali višjo šolo v SFRJ, se pošlje na služenje vojaškega roka v koledarskem letu, v katerem je končal šolo srednjega usmerjenega izobraževanja oziroma drugo srednjo šolo, če je dopolnil starost 18 let. Če pa ni dopolnil te starosti, se pošlje na služenje prvega dela vojaškega roka v mesecu oktobru naslednjega koledarskega leta.

V.A.R. Kot mirnodobni vojaški invalid bi radi vedeli, od kdaj gre pravica do dodatka za pomoč in postrežbo vojaškim invalidom?

Odgovor: Pravica do dodatka za pomoč in postrežbo gre vojaškemu invalidu od dneva, ko je izpolnil pogoje za priznanje te pravice, če je vložil zahtevo v treh mesecih od dneva, ko je izpolnil pogoje, oziroma od prvega dneva naslednjega meseca po vložitvi zahteve, če je zahtevo vložil po tem roku.

V.F. Lj. Ali je združenje voj. invalidov v krajevni skupnosti družbenopolitična organizacija ali društvo? Ali so člani združenja voj. invalidov, ki plačujejo članarino temu združenju, s tem že člani ZZZB NOV in ali se morajo vključiti še v krajevno organizacijo ZB in tam ponovno plačati članarino?

Odgovor: V naši družbeni ureditvi poznamo pet družbenopolitičnih organizacij: Zveza komunistov, SZDL, sindikati, ZZZB NOV in ZSM. Združenja voj. invalidov torej niso družbenopolitična organizacija. Ker pa so po statutu ZZZB NOV vojaški vojni in vojaški mirnovni invalidi ter družinski člani umrlega vojaškega vojnega invalida, če uživajo pravice družinskega invalida, lahko člani ZZZB NOV Slovenije (1. člen statuta), lahko vojaški invalidi, če je to v njihovem interesu in če to želijo, ustanavljajo svoja združenja v okviru zveze združenj borcev v občini ali sekcije v okviru združenja borcev v krajevni skupnosti. Združenja vojaških invalidov v občini oziroma sekcije v krajevni skupnosti torej niso društva, ampak sestavni del ZZZB NOV Slovenije kot družbenopolitične organizacije. Člane sekcije vojaških invalidov lahko odbor združenja borcev v krajevni skupnosti delegira v krajevno samoupravo kot svoje delegate. Članarino plačujejo vojaški invalidi kot drugi člani združenja borcev. Višina članarine je enotna za vse člane in jo določi republiški odbor ZZZB NOV Slovenije. V združenju pa se lahko enotna članarina zviša, če so se tako odločili člani združenja na svoji skupščini.

Napad na Nemce v Mežici

Ob 40-letnici napada 1. koroškega bataljona na Nemce v Mežici 3. aprila 1943 še vedno ni podrobno opisano, kar se je dogajalo med napadom, zlasti pa ne tisto, kar so borci enega dela bataljona, ki ga je vodil Ivan Uranič-Drago, poznejši komandant vzhodnokoroškega odreda, doživljali med štiridnevni pohod na zasneženih gorah, kjer so jim bili Nemci stalno za petami. Tako je na primer aktivist Fran Zalaznik-Leon v knjigi »Spomini na partizanska leta«, ki je izšla 1949 leta, opisal pravzaprav le dogajanje med napadom na prosvetni dom. Franc Škerl je v »Koroškem zborniku« o napadu napisal le nekaj vrstic, prav tako Metod Mikuž v »Pregledu zgodovine NOB«. Morda je bil kje objavljen podrobnejši opis, ki pa vsekakor ni znan širši javnosti.

Pred opisom dogajanja po odhodu partizanov iz Mežice le nekaj omemb o napadu, o katerem je TV-15 Naš tovariš pisal dne 24. 3. 1983. Napad je bil dovolj skrbno pripravljen. Vodstvo bataljona je napad zavarovalo zasedami proti Črni, Prevaljam in Pliberku. Partizani so prerezali telefonske žice. Do napadanih objektov (narodni dom, žandarmerijska postaja, šola s skladiščem orožja, streliva in vojaške opreme, trgovina) sta napadalce pripeljala borca 1. koroškega bataljona Mežičana Peter Tomazin-Skala in Štefan Osojnik-Aleks. Nerazumljivo pa je, zakaj se je sicer uspešen napad zavlekel do jutranjih ur, saj se je začel že okoli 21. ure in trideset minut.

Gotovo je bil komandant bataljona Franc Pasterk-Leonart premalo previden, ko je bil verjetno namenjen proti policijski postaji, ker je bilo od tam slišati streljanje in je zašel na glavno cesto. Med potjo je zaslišal korake. Na drugi klic stoji! je namesto odgovora dobil rafal iz brzostrelke, ki ga je zadel v desno roko in prsi. (Štefan Osojnik-Aleks, ki je potem prišel do zelo hudo ranjenega komandanta ga je odnesel s ceste.). Peter Tomazin-Skala je med pripovedovanjem o tem delu, da bi komandant, če bi poznal Mežico, vsekakor šel od narodnega doma proti žandarmerijski postaji po bližnji spodaj ob Meži, ne pa po glavni cesti, kjer je naletel na dva Nemca, ki sta po mnenju Ivana Uraniča-Draga verjetno zbežala z žandarmerijske postaje med napadom partizanov. Tomazin pa meni, da sta morda nenadoma stopila na cesto iz kake hiše.

Okoliščine, v katerih je umrl komandant bataljona, niso povsem jasne. Ali bi mu lahko pomagali že v Mežici, če je bil tam zdravnik? Potem ko je izgubil veliko krvi, so ga štirje borci odnesli v strmino nad Mežico do domačije kmeta Encija. Partizani so prosili domačine na kmetiji, naj ranjencu pomagajo, naj pokličejo zdravnika. Tako je povedal Peter Tomazin-Skala, ki pa sam ni bil zraven. Fran Zalaznik-Leon je v omenjenih spominih zapisal: »Prinesli smo ga (komandanta) k neki hiši blizu pokopališča, kjer je tudi umrl. Ta kmet ga je potem

sam zanesel na pokopališče.«

Karel Polenik-Don, ki je bil med partizanskim napadom na žandarmerijsko postajo ranjen v nogo, je, kot trdi Ivan Uranič-Drago, iz Mežice sam prišel vse do domačije Rožankovih nad Kotljami, kjer mu je domači sin z nožem izrezal kroglo izpod kolenske čašice.

Po Uraničevem pripovedovanju so borci 1. koroškega bataljona odšli iz Mežice, ko se je že začelo daniti. Šli so po severnem pobočju Pece. Nemci so začeli koncentrirati vojaštvo z namenom, da bi uničili bataljon. Partizani so bili na pohodu ves dan. Prenočili so v lovskih kočah nekje na sredini Pece, na avstrijski strani. Popoldne so nadaljevali pot in prišli – potem ko so se spustili s Pece po skalovitem terenu na neko jaso v bližini kraja Luže, na jugoslovansko-avstrijski meji.

»Po prihodu na Luže,« se spominja Ivan Uranič-Drago »smo šli čez jaso in se ustavili na robu gozda, medtem ko so se komandant 4. operativne cone Franc Rozman-Stane, komisar bataljona Boris Čizmek-Bor, aktivist Fran Zalaznik-Leon, in morda še kateri ustavili pred jaso, za plotom. Imeli so sestanek. Trajal je dolgo. Dva krat sem jih šel opozoriti, da moramo naprej. Niso mi povedali, o čem se pogovarjajo, vsekakor pa so se menili o tem, kateri borci bodo šli na Pohorje in kdo jih bo vodil.

Na Lužah smo doživeli prvi nemški napad. Komaj je komandant Stane s tovariši prišel od plota na robu jase k

nam na rob gozda, smo za plotom opazili ljudi. Ker ni smo vedeli, kdo so, sem poslal tja patruljo: Petra Tomazina-Skala in Milana Trtnika-Milančka. Medtem so Nemci že udarili z rafali po nas. Padel je partizan Miha, ki ga je bil komandant Stane ravno pred tem določil za komandirja čete, ki je morala na Pohorje.«

Po napadu na Lužah je skupina borcev odšla na Pohorje. Komandant Stane, Boris Čizmek-Bor in Zalaznik so odšli proti Štajerski. Patrulja, ki jo je poslal Uranič proti plotu, na robu jase, se je med napadom Nemcev tudi odtrgala od enote. Tudi komisar čete Milan Mrzel-Mile, ki je odšel s skupino borcev na neko zvezo v Toplo, se – verjetno zaradi številnih nemških zased – ni vrnil v sestav enote na Čufatjem vrhu v Koprivni. Tako je preostali del bataljona po napadu na Lužah vodil Uranič, ki je bil sicer komandir čete. Uranič je moral določiti smer umika. Odločitev ni bila lahka, ker so bili Nemci povsod.

»Zjutraj naslednji dan,« je nadaljeval pripoved Uranič, »smo bili spet napadeni. Naš stražar je sicer opazil Nemce, vendar prepozno. Preden smo se umaknili, so pod rafali sovražnika padli trije naš tovariši.

Nemci so bili pri vseh kmetijah, na vsakem prehodu, povsod, na vsakem sedlu. Nismo mogli nikamor. Na hitro sem se odločil: spustili smo se v dolino, prešli cesto in se povzpeli v Snežnik. S Snežnika spet v dolino, v dolino Meže, tja, kjer izvira. Spet smo se vzpenjali, to pot tako rekoč po sredi Olšave. Olšava je visoka skoraj 2.000 metrov. Morali smo se vzpenjati po hudih strminah.

Sneha je bilo – to je bila severna stran – do pasu. Sicer je bil sneg trd, zmrazjen, če se ti je pa vdrlo, si šel do pasu v sneg in si se zelo težko izkopal iz njega.

Ko smo prišli na vrh Olše-

da še danes ne vem, ali so nas opazili ali ne. Mi jih nismo napadli, ker smo bili popolnoma izčrpani.«

Borci 1. koroškega bataljona so med napadom na Mežico v trgovini, kot kaže, dobili

Na fotografiji so v vrsti spredaj z leve proti desni: Ivan Uranič-Drago, Ladislav Grat-Kijev, Stanko Šahman-Volt, Ludvik Mlinarič-Ivanov, Gorazd, Valentin Pintar-Slave. Posneto v začetku decembra leta 1943 pod Olševo. Uranič je bil takrat komandant Koroškega bataljona v novi sestavi.

ve, je bilo lepo sončno vreme. Na grebenu smo počivali. V bližini je bilo sedlo-prehod iz Koprivne v Solčavo. Tam čez je peljala graničarska steza. Nenadoma je počil strel. Čez kakih dvajset minut smo na tej stezi, pod nami, zagledali dolgo kolono Nemcev. Šli so proti Solčavi. Počakali smo, da so se oddaljili za približno 600 metrov in smo šli po isti stezi, po njihovi snežni gazi, za njimi.

Ko smo prišli med kmetiji Róbnika in Pródnika, smo se po grmovju in njivah spustili v dolino, prešli kolovoz in se namenili proti Radohi, proti kmetu Bukovniku. Ko smo zavili po gozdu navzgor, smo spet opazili drugo nemško kolono. Šla je s sedla na Slemenu proti Solčavi. Bili smo okoli 30 metrov stran od njih. Vrgli smo se na tla, postavili puškomitraljeze. Nemci so šli mimo nas, tako

le malo hrane. Ivan Uranič-Drago je povedal, da so bili ta dan, ko so naleteli na drugo nemško kolono, že tretji dan skoraj brez hrane. Vsekakor je bila sreča, da tega dne, to je 6. aprila, ni prišlo do boja z Nemci. Borci, okoli 20 mož, so bili izčrpani, povrh pa je bilo med njimi veliko novincev-Korošcev, ki so bili komaj dva meseca partizani; imeli so le malo bojnih izkušenj in še nisobili vajeni prenašati napore partizanskega življenja.

Uranič se je z borci vrnil v dolino Bistre. Tam so prišli do hrane. Partizani so imeli nekje v zemlji zakopano ovseno moko. Njihov kuhar jim je skuhal žgance. Partizani so ostali na Koroškem. Nemci so se morali sprijazniti z dejstvom, da pred njimi ne bodo imeli miru na slovenski zemlji.

Lojze Štradjot

Vključevanje mladih strokovnjakov v ZSMS

V našem okolju že vsa leta ugotavljamo, da nam v delo ZSMS ne uspeva vključevati mlade strokovnjake, in sicer mlade z dokončano srednjo šolo ali fakulteto. Tako v OO ZSMS najbolj aktivno delajo mladi, ki imajo osnovnošolsko izobrazbo ali poklicno šolo. Oni prevzemajo breme delovanja mladih na vseh področjih, tako idejno-političnem, družbenoekonomskem, informativnem, kulturnem itd. V letnih poročilih o delu OO pa potem ugotavljamo, da so mladinski funkcionarji premalo usposobljeni za izvajanje programov dela in je tako mladinska organizacija največkrat samo spremljevalec družbenih dogajanj.

V naših kongresnih dokumentih smo zapisali, naj ZSMS postane tudi v praksi aktiven družbeni dejavnik. Pri tem imamo v mislih ustvarjalno in kreativno vlogo mlade generacije pri razvoju naše samoupravne socialistične družbe. Tak položaj mladih pa ne bo mogoče uresničiti brez tistega dela mladih, ki so tudi strokovno najbolj usposobljeni.

Ce primerjamo podatke o številu visokošolskih študentov na 1000 prebivalcev v nekaterih državah: Češka 11, Avstrija 14, ZRN 14, Jugoslavija 20, vidimo, da nam že ti predstavljajo precejšnje zmogljivosti, ki jih bo potrebno resnično vključiti v čimvečji meri v delo naše organizacije.

V večini ozidih mladi ne vedo, da obstaja mladinska organizacija v tovarni. Še bolj zaskrbnjuje je, ker so to navadno strokovna okolja, npr. razvojni, tehnološki in planski ter podobni oddelki v tozidih in DSSS. V teh okoljih se namreč oblikuje gospodarska politika ozdov,

v katero se mladi oziroma OO ZSMS zaradi premajhnega poznavanja aktivno ne vključujejo. Če pa imajo svoje pripombe, jih navadno ne uspejo uveljaviti, bodisi zaradi pomanjkljive podpore mladih oziroma kolektiva v celoti, ki se strinja s predlogi vodilnih delavcev.

Mladi strokovnjaki, s katerimi sem se pogovarjal o vključevanju v delo mladinske organizacije, so skoraj vedno povedali, da so preveč zaposleni s strokovnim delom in da za družbenopolitično delo nimajo časa. Niso bili pripravljeni žrtvovati tudi svojega prostega časa za udeležbo na sestankih. Pri tem pa moramo vedeti, da jih večinoma pred zaposlitvijo nihče ni vključil v delo ZSMS.

V naši OZD imamo organiziran tudi klub štipendistov, ki naj bi združeval vse naše štipendiste. Na žalost pa je vključenih v delo kluba le okrog 20 odstotkov štipendistov. Izkušnje kažejo, da ti mladinci delajo v naši organizaciji tudi po zaposlitvi. Menim, da so klubi štipendistov dobro zasnovani, moramo pa si prizadevati, da bomo v njihovo delovanje vključili čimvečje število mladih, saj bodo le tako dosegli svoj namen, to je povečanje mladih strokovnjakov z OZD že med študijem in uspešnejše reševanje štipendijske politike, politike zaposlovanja, praks, skratka, osrednjih problemov, ki jih imajo mladi med šolanjem.

Štipendiste bi morali že med šolanjem seznaniti s problematiko v OZD kakor tudi z delom in delovnim okoljem, za katerega so planirani. V tej smeri bi morala iti tudi reforma vzgojnoizobraževalnega sistema, ki bi morala poleg modernih

oblik in metod pouka resnično doseči povezanost šolskega sistema z združenim delom. Mislim, da bomo tako v veliki meri rešili tudi problematiko brezposelnosti, saj bomo izobraževali kadre, ki jih združeno delo potrebuje sedaj, oziroma jih bo potrebovalo v prihodnje.

V času gospodarskih težav, ko si na vseh področjih prizadevamo, da bi dosegli čimvečji izvoz, zmanjšali uvoz in dosegli tako v končni fazi pozitivno zunanjetrgovinsko bilanco, moramo mladi pri stabilizacijskih prizadevanjih prevzeti vidnejšo

vlogo, kot smo jo imeli dosedaj.

Pri teh prizadevanjih bi morali najvidnejšo vlogo odigrati ravno mladi strokovnjaki, ki še niso obremenjeni s preteklo prakso. Njihovo strokovno znanje je namreč na svetovno priznanem nivoju, potrebno jih bo le v večji meri usposabljanje. Sedaj so namreč njihovi predlogi redko upoštevani. Tudi sam sem že doživel kritiko enega vodstvenih delavcev, da sem še premalo časa v tovarni in se bom moral še marsičesa naučiti.

Štafeta mladosti v Sloveniji

Prvič po dolgih letih bo slovenska mladina letos počastila štafeta mladosti v mesecu maju, in sicer bo v rokah slovenskih mladincev in mladink od 10. do 16. maja. Od mladine s Hrvaške jo bodo prevzeli v Čabru. Potem ko jo bodo ponesli po vseh slovenskih občinah, jo bodo vrnili hrvaškim mladincem 16. maja v Ormožu. Za kralje pravočevanja tega simbola mladosti Jugoslavije so letos v Sloveniji določili Kočevje, Idrijo, Šentjur pri Celju, Dravograd, nekje na Triglavu in Ormož.

Avtor letošnje štafetne palice je akademski kipar Negovan Nemec iz Bilje. Kakor sam pravi, je palica oblikovana v sodobnih estetskih likovnih elementih. Spodnji del, preprosti valj, predstavlja našo revolucionarno preteklost z jasno smerjo socialističnega samoupravnega razvoja naše družbe. Kakor cvet na vrhu stebela se na držalu odpirajo cvetni lističi, plameni ljubezni, bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti, simbol mladosti naše domovine, vdanosti Titovi zapuščini, ki se nadaljuje skozi revolucionarni polet naše mladine.

Bron v visokem sijaju, v jedru cveta pa temnejša patina – vse to prispeva k celostni podobi štafetne palice.

Negovan Nemec je zmagal na natečaju RK ZSMS Hrvaške med 32 predlagatelji osnutka štafetne palice. Poleg tega pa je osvojil še drugo nagrado za izdelavo značke in plakata.

Živa Drole

more biti ravnodušna. V čimkrajšem času moramo najti metode in načine dela, da bomo mlade strokovnjake pridobili v naše vrste in to ne samo za udeležbo na sestankih, temveč kot aktivne člane.

Potrebni so ekonomisti, pravniki, inženirji, zlasti tisti strokovnjaki s področja usmeritve OZD (npr. v tekstilni tovarni-tekstilci, ki poznajo tudi svojo stroko), saj se bomo le tako strokovno lotili obravnavanja raznih planskih dokumentov, samoupravnih splošnih aktov ipd.

Pomembno vlogo pri tem bodo imele OO ZSMS v srednjih šolah in na fakultetah kakor tudi klubi štipendistov. Po kongresu moramo iti z odločno akcijo v te sredine in jih seznaniti z usmeritvami, ki jih bomo sprejeli na kongresu. Moramo si prizadevati, da ne bo nobenega dijaka in študenta, ki naših usmeritev oziroma programov dela naše organizacije ne bi poznal. Tudi OO v tozidih morajo pri teh prizadevanjih aktivno sodelovati. Ob zaposlitvi morajo mladim predstavniki OO obvezno predstaviti mladinsko organizacijo in njeno delovanje in nove sodelavce pridobiti v čimvečjem številu za sodelovanje.

Če jim to ne uspe takoj, bi jih morali po strokovni plati zadolžiti za pripravo raznih poročil, analiz, ocen, itd., ki jih obravnavajo na sestankih OO in vsaj tako imeti stike z njimi.

Poskušal sem nakazati le nekaj možnih oblik reševanja tega problema. V vsakdanjem življenju in različnih okoljih pa je teh možnosti še neprimerno več, potrebno jih bo samo videti in seveda uporabljati pri delu.

Zdravko Debeljak
OK ZSMS Kranj

Kurirji s kurirčkovo torbico na ramah

Zdaj pa je naša bera že obilnejša. Sporočila s kurirskih poti se zvesto kopičijo na moji mizi. Naši pionirji dokazujejo, da so vredni nositi kurirčkovo pošto, saj je pri njih v varnih rokah in hitrih nogah. Tokrat se oglašajo iz Kopra, Bakovcev, Senovega in iz Škofij.

Kurirčkova torbica je prišla v našo telovadnico. V telovadnici so bili pionirji od prvega do četrtega razreda. Iz četrtega razreda so recitali o kurirki. Iz našega razreda so plesali kolo. Pionirji – kurirji so prinesli kurirčkovo torbico. Kurir je povedal geslo.

Med nami so bili tisti, ki so živeli med vojno, tudi kurirji. Jože Štrum je povedal zgodbo o Jernejku. Naredili so javko.

Moja sošolka Lara je bila kurirka.
KATJA ZUPAN, 2. c, Janko Premrl-Vojko, Koper

Tudi pri nas obujamo spomin na čase, ko so pionirji nosili pošto po skrivnih poteh. Varno so jo prenašali mimo sovražnikov.

Ko je skozi kraje potovala kurirčkova torba, smo pionirji na sestanku sklenili, kako jo bomo sprejeli. Določili smo nekaj učencev, ki bi jo nosili. Med temi sem bil tudi jaz. Geslo sta poznala samo Vito in Daniel. Pot je bila zelo slaba. Bilo je hladno in čevlji so se nam ugrezali v razmočena tla. Narava ni bila prijazna. Ko smo v zasedi čakali na pošto, smo se tiho pogovarjali o tem, kako je bilo med vojno. Morda je bilo kdaj lepše, vendar tudi dosti slabše. Kako le je bilo v mrazu in snegu! Pa ko je bil sever! Kaj je proti tistemu to, da bomo imeli danes le malo bolj blatne čevlje! Aha, naši kurirji so že tukaj! Sprejela sva torbico in tekla dalje, proti šoli. Ko smo s torbico prispeli do šole, se je začel kulturni program. Tudi tovariš Šerak, član zveze združeneja borcev iz Murske Sobote, je spregovoril o kurirjih med vojno. Predsednica

Anica je prebrala pismo predsedstvu. Zaploskali smo in torbica je potovala naprej.

Ponosni sem, da sem bil med pionirji, ki so smeli nositi kurirčkovo pošto.

DRAGO MILAK, 4. a, OŠ Bakovci

Naši pionirji so prevzeli kurirčkovo torbo od učenca iz Hrvatina. Na poti so imeli veliko prijetijev. Skoraj bi izdali vohunu geslo. Sovražnik je enega od kurirjev poškodoval. Kurirčkova torba je srečno prispela v štab, njihov cilj. Priredili

ga in tretjega razreda. Na šoli je začela delati, ko je bila stara komaj 16 let. Najbolj se mi je vtisnil v spomin dogodek iz NOB, ko je poučevala Tončka in Frančka. Poslala ju je na stražo. Čez nekaj časa pa sta se vrnila ter zakričala: »Nemci gredo!« Tovarišica je pravočasno skrila partijske časopise, ki jih je imela na mizi. Vrgla jih je v peč. Tako sta vestna stražarja rešila svoje sošolce in učiteljico.

EVA PODOVŠOVNIK, 3. a osnovne šole Oskarja Kovarja Škofije

V sredo, 2. marca, smo v našem kraju pozdravili kurirčkovo torbico. Naši pionirji – kurirji so jo sprejeli od koprivniških na dogovorjeni

sodelovanjem na najrazličnejših področjih pridobili izkušnje, ki nam bodo pomagale, da bomo postali dobri samoupravljalci, kakršne je želel tovariš TITO.

Borča – tovariša Petana smo poprosili, da je kurirčkovo torbico predal pionirjem, ki so jo odnesli naprej – proti brestaniški šoli. Tudi pri njih ni šlo vse gladko. Zasedo so jim pripravili aktivisti SLO. Toda tudi ti so se dobro izkazali in torbico srečno predali.

Kurirčkova torbica potuje sedaj že po drugih krajih zunaj naše občine, toda v sebi nosi podobne in enake misli vseh nas – mladih pionirjev – bodočih samoupravljalcev in nas tako na svojevrsten, a lep način združuje.

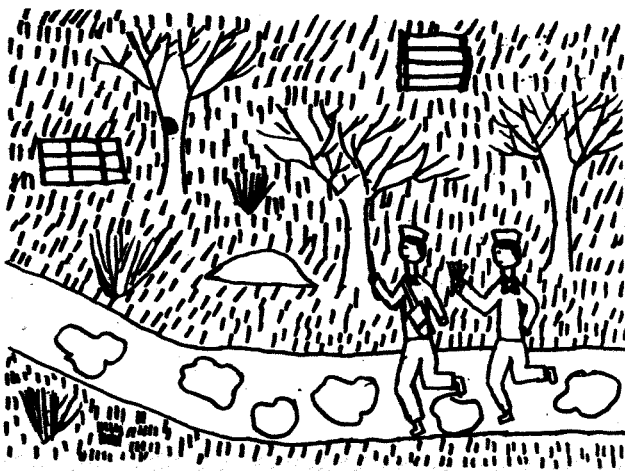
PETRA NOVAK, MOJCA GLAS
Novinarski krožek
OŠ 14. div. Senovo

Medtem ko tole urejam, je prispel še sestavek iz Pameč:

Vsako leto pripotuje kurirčkova pošta. Nosijo jo pionirji – kurirji. Kurirčkova pošta potuje po celi Mislinjski dolini. Tudi pionirji iz Pameč so nosili kurirčkovo torbico. Sprejeli so jo pri Francetovem mostu, in sicer trije pionirji, ki so jo potem prinesli k spomeniku talcev v Pamečah. Ostali učenci smo kurirčkovo torbico pričakali pri spomeniku talcev. Peli smo in recitali pesmi. K spomeniku so prišli tudi otroci iz vrtca. Naš program pa so poslušali tudi borci.

Kurirčkova pošta je nadaljevala pot proti Slovenj Gradcu. Vsi učenci se zelo veselimo dneva, ko potuje skozi naš kraj. Radi se spominjamo na tovariša Tita, ki je imel otroke zelo rad in je vedno solznih oči sprejemal pozdrave najmlajših.

NATALIJA FLORJANČIČ, 4. r OŠ Pameče

smo jim slovesen sprejem. Nastopali smo s pesmicami in recitacijami. Po prireditvi je kurirčkova pošta nadaljevala svojo težko in naporno pot.

Učenci smo odšli v drugi razred, kjer smo imeli pogovor s partizansko učiteljico Milko Malc. Pripovedovala nam je, kako je med NOB učila učence prvega, drugega

javki. Kljub zasedi, ki so jim jo pripravili mladinci, so torbico varno pripeljali v šolo. V kulturni dvorani Doma 14. divizije se je že odvijala proslava, ko so pritekli kurirji. Torbico so predali predsednici PO. Prebrala je pismo, ki ga nosijo od odreda do odreda, ter tistega, ki smo ga vložili mi. V njem smo obljubili, da bomo z učenjem in

Pionirska odredna konferenca

Ob 40-letnici smrti velikega heroja Dušana Jereba smo imeli na naši šoli, ki nosi njegovo ime, odredno konferenco pionirjev. Povabili smo tovarišico Maro Rupeno, njegovo soborko, Miljko Božič, njegovo sestro in Marjano Režabek, njegovo sorodnico. Povabili pa smo tudi predstavnike drugih šol, družbenopolitičnih in drugih organizacij.

Zbrali smo se v telovadnici naše šole. V prvem delu konference smo pre-

Narodni heroj Dušan Jereb, padel 12. marca 1943 v Velikem Lipovcu pri Ajdovcu

gledali plan dela. Konferenco smo nadaljevali s kulturnim programom. Nato smo prosili tovarišico Maro Rupeno, naj nam pripoveduje o Dušanu Jerebu. Povedala je, da je bil iskren, pošten in zelo dober tovariš. Dobro se spominja dne, ko je Dušan padel.

Bili so v kmečki hiši, da bi se odpočili in si posušili premočene čevlje. Nemci so jih obkolili. Izdaja! Ko je začelo pokati, so se hitro obuli in Dušan je rekel, naj

odidejo, ker jih bo kril. Kril jih je, a sovražnik ga je ubil. Padlo je devet borcev skupaj z njim.

Dušan Jereb je bil narodni heroj. Nekaj let svoje mladosti je preživel v Slovenskih Konjicah. Ponosni smo, da se po njem imenujeta naša šola in pionirski odred.

VALENTINA SMOLNIKAR, 5. a OŠ Dušan Jereb Slovenske Konjice

Pogovor s predsednico RK Vrhpolje Jolando Rovani

Vloga žene v krajevni skupnosti

Kakšno vlogo imate ženske v naši KS?

Ženske se povsod udeležujemo, saj sodelujemo v raznih organizacijah, kot so RK, CZ, GSD, Prosvetno društvo...

Ste ženske v KS enakovredne z moškimi?

Ne, saj je pri nas največ kmečkih žena in na kmetijah imajo vedno prvo in zadnjo besedo moški.

Imate tudi vi kakšno funkcijo v KS?

Sem predsednica RK.

V katerih akcijah ste sodelovali in kako?

Ob krajevnem prazniku smo se ženske zbrale v aktiv in pripravile razstavo ročnih del, ki je bila zelo obiskana. Ogledala sta si jo tudi predsednik skupščine in predsednik izvršnega sveta naše občine. Bila sta zelo navdušena. Poleg tega smo ob osmem marcu pripravili proslavo s skromno pogostitvijo žena, starih več kot sedemdeset let. Na tečaju civilne zaščite pa bo letos sodelovalo več kot 30 žensk. Na to smo zelo ponosni.

Je veliko žensk vključenih v akcije v naši KS?

V akcije nas je vključenih veliko, vendar želimo, da bi jih bilo še več.

ALENKA PREMRL in BERNARDA KOBAL, 7. b OŠ Drago Bajc Vipava

Dan naše šole

Naša šola nosi ime velikega koroškega pisatelja Prežihovega Voranca. Obletnico njegove smrti smo izbrali za dan naše šole. Letos je bilo pri nas tega dne še posebej slovesno v pestrem programu smo spregovorili o življenju in delu pisatelja ob njegovi 90-letnici rojstva.

Opravili smo kviz o poznavanju Prežihovega Voranca in določili zmagovalno ekipo za občinsko tekmovanje.

263 bralcev smo podelili bralne značke.

Naša gosta, tokrat sta bila slovenska družbograjinja dr. Marija Makarovič in odgovorni urednik informativnega Fuzinarja Železarne Ravne in pisatelj Marjan Kolar, ki je podelil bralne značke bralcem – značkarjem.

Marjan Kolar se je po proslavi pogovarjal s skupino osmošolcev in sedmošolcev o svoji knjigi za bralno značko Sledovi medalj.

Marija Makarovičeva pa je predstavila članom novinarskega krožka in šolskega radia svojo Kmečko abecedo.

Veseli smo takšnih pogovorov, ko lahko sproščeno sprašujemo in izvemmo kaj novega.

Novinarsko-časopisniški krožek
Osnovne šole Prežihovega Voranca
Ravne na Koroškem

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Naša anketa

Dragi naši mladi bralci in mladi dopisniki, prelistajte še enkrat 11. letošnje številko TV-15 Naš tovariš, ki je izšla 17. marca. Morda ste v njej prezrli anketo ali pa začnete in tudi končate prebirati naš list na predzadnji – mladinski strani? Da, anketa je namenjena tudi vam. Če ste naši, naš list pa tudi vaš, vam gotovo ni vseeno, kakšen je, kaj v njem piše in kako piše. Kaj vam je všeč in kaj ne, česa je preveč in kaj pogrešate. Mnenje vsakega izmed vas, dragi naši mladi bralci, je še kako dobrodošlo in pomembno, če hočemo, da bo list izžareval še več vašega mladostnega žara, da bo veren povzetek tega, kako vi, mladi rod, doživljate tradicije narodnoosvobodilnega boja in kako usmerjate svoje vsakodnevne korake.

Vzemite stvar resno, premislite in nam pošljite izpolnjeno anketo. Opozorite na to še svoje prijatelje. Navsezadnje, med desetimi izrebranimi in nagrajenimi bralci, ki nam bodo odgovorili na anketo, je lahko tudi kdo izmed vas.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Nekega dne smo šli v bližnji gozd, da bi se igrali. V grmovju smo našli stare umivalnike. Začeli smo pobirati železo in ga spravljati v skledo. Skoraj vsak je kaj našel. Ko smo se vračali iz gozda, smo ropotali po pločevini. Na naših zbiralnih akcijah je vedno veselo.

TREZIKA KONEC, 4. r OŠ Stranice

Kako obveščamo

Na šoli se vsak torek oglasi šolski radio. Obvešča nas o delu na šoli, v vasi in nas seznaja z novicami v svetu. Pionirje pa obveščamo še prek steklene omare, v kateri imamo vedno razstave, z glasilom TV-33 obveščamo pionirje, vaščane ter druge z našim delom. V glasilu objavljamo pesmi, sestavke, poročila in intervjuje. Na hodniku pa imamo okrogle tapisone; na njih razstavljamo izdelke ročnodelskega krožka, tabornikov, dopisniki obveščamo o svojem delu, razstavljamo fotografije. Tako je vsak pionir na šoli seznanjen z delom pionirske organizacije. Nekaj pionirjev je še, ki se ne vključujejo radi v delo. Tudi te bomo še pritegnili!

RENATA KONEC, 4. r OŠ Stranice

Spomin na vojno

Vojna se je začela leta

1941. V Šmarju-Sap so bili naseljeni Italijani. Stanovali so v barakah. Zasedli pa so tudi novo šolsko stavbo. Po kapitulaciji Italije so morali oditi. Pustili so veliko orožja. Vse, kar je ostalo za njimi, so dobili v roke partizani. Še istega dne proti večeru pa so domači izdajalci zažgali barake in šolo. V kletnih prostorih šole je bilo shranjena veliko razstreliva. Šola je začela goreti, sledila ji je strašna eksplozija. Na srečo

v šoli ni bilo nikogar.

Ko mi je oče to pripovedoval, sem si kar predstavljala pok, kamenje, ki leti, tramove, ki padajo, ko jih obližejo goreči plameni in lomljavo ožganih zidov. Najraje bi si zatisnila oči in ušesa pred to grozno predstavo. Za naše ljudi pa so spomini na sovražnika in njegova kruta ravnanja nepozabni.

ZDENKA MOSTAR-ZDENI, 4. d OŠ Edvard Kardelj Ljubljana

Moj stari ata je bil kurir

Med vojno je bil moj stari ata kurir. Velikokrat greva po gozdu. Pa mi pripoveduje. Nemci so ga ujeli in odpeljali v Nemčijo. Tam je bil nek Nemec, ki je bil z njim zelo dober. Dajal mu je cigarete. Ko je prišel nazaj v Jugoslavijo, se je pridružil partizanom. Stanica TV-33 je bila blizu njegovega doma, pod Malo goro. Postal je kurir. V bunkerju niso smeli kuriti, da jih ne bi opazili Nemci, ki so bili v dolini. Zato so si cevi speljali po zemlji. Blizu je stal stražar. Vodo so dobivali iz bližnjega studenčka. Nosil je razno pošto, papir, časopise tudi v Savinjsko dolino ter na Pohorje.

Zdaj moj stari ata srečno živi in dela grablje. Tudi meni je naredil ene. Vse rad je, ker med vojno ni imel hrane. Vedno pravi, da si ne želi več vojne.

DANI PODPEČAN, 4. r OŠ Stranice

Darko Seljak iz Podmelca

S pesmijo skozi narodnoosvobodilni boj

Že dolgo je, odkar smo ga obiskali, lani jeseni, ko je bil méd aktualna tema. Sedaj pa je pomlad, ki bo spet razpirala cvetove za pašo njegovim drobnim »punčkam«. Z mislijo na čebele je oživela tudi misel na Darka Seljaka iz Podmelca v Baški grapi in na njegovo nevsakdanjo pot skozi narodnoosvobodilni boj.

Darko se je rodil januarja leta 1919 očetu dninarju in materi gospodinjji. Ni bilo lahko otroštvo. Lakota in pomanjkanje sta jih pestila, pa še šola, ki je bila italijanska, ni bila prav nič vzpodbudna za drobne vaške fantiče in deklice. »Ni bilo druge izbire,« pripoveduje Darko, »moral sem se učiti za krojača. Ko mi bilo komaj enajst let, mi je umrla mama. Potem ni bilo nič več tako kot prej. Kot vajenca so me zelo izkoriščali. Moral sem delati po šestnajst ur na dan in tudi ponoči. Za nadure pa nisem dobil nobenega plačila. Zaradi boljšega zaslužka sem se zaposlil šest mesecev pri italijanskemu podjetju Vitali, ki je gradilo jez za hidroelektrarno na Soči pri Doblarju. Za navadne delavci so bile tam zelo slabe razmere. Še posebno so nas, domačine, izkoriščali. Nikoli jim ni bilo dovolj narejenega!«

Aprila 1939 so Darka mobilizirali v italijansko vojsko. Iz Vidma so ga premestili na ravnost na Sicilijo v Palermo, kjer je večinoma stražil. Občasno so ga premeščali po raznih krajih tega območja. Opravljal je vse mogoče intendantsko in skladiščno delo, vse do leta 1942. »V Paler-

Tudi tam je bilo največ strazarjenja. Sredi julija 1943 pa je prišel ukaz za premestitev v vas Lentini pri mestu Katania. »Tam sem srečal vaščana Adolfa Jermola.« Za hip je Darko pomolčal, kot bi si hotel na hitro priklicati jasne v spomin dogodke, ki so se hitro vrstili. Po tem je nadaljeval: »Oba sva že vedela, da Angleži niso več daleč. Med pogovorom sva sklenila, da naslednji dan pobeževa od Italijanov. Pa se nama ni posrečilo. Vneli so se siloviti boji. Iz smeri Katanie so Angleži neusmiljeno napadli nemške kopenske enote, ki so se branile v vznožju Etna. Hkrati so se spopadla tudi zavezniška in nemška letala nad pristaniščem Katanie. Italijanske enote so se začele umikati s tega območja, jaz pa sem izkoristil to priložnost in sem s premikajočega tovornega avtomobila skočil z vso vojaško opremo. Pobegnil sem. Do Angležev sem se prebijal še ves dan in vso noč. S seboj sem imel le puško, ki sem jo odvrgetel zadnji trenutek. Utrujen, lačen in strgan sem sem se predal Angležem pri vasi Scordia. Povedal sem jim, da nisem Italijan, marveč Jugoslovian. Postregli so mi z vsem in mi

kraljevo vojsko s kraljem Petrom na čelu. Vedeli smo, da se nam ne obeta kaj prida. Iz francoskih časopisov smo prebirali poročila o bojnih narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije, za katero smo se vedno bolj ogrevali. Vsa prizadevanja oficirjev kraljeve vojske, da bi nam to navdušenje preprečili, so padla na neplodna tla. Tudi Angleži so izgubili vse zaupanje do njih. Oktobra 1943 je bilo taborišče razpuščeno. Ostalo nas je le nekaj desetini, pod angleškim poveljstvom. Vse druge so poslali na razna dela, potrebna za zavezniške. Februarja 1944 so tudi nas premestili, in sicer v Corso, kjer smo 15. maja 1944 izvedli plebiscit za Titovo Jugoslavijo. Le malo jih je bilo, ki so se temu odrekli.«

Dva meseca kasneje je Darko prispel iz Afrike v Gravino v Italiji. Dodelili so ga v mitraljezni oddelek. Po nekaj dneh pa stopi k njemu tovariš Mirko Černigoj. »Tako moraš z menoj; z nami boš pel, v zboru Srečko Kosovel,« se je glasilo povelje. Dodal je še, da je takratno taboriščno vodstvo naročilo, naj bi se pevski zbor okrepi, vodstvo pa naj bi prevzel Ra-

vrstah. Seveda takrat tega nisem verjel, sedaj pa lahko samo priklimam v pritrditev. Včasih pa le še zaključuje misel, da nisem bil v prvi bojni vrsti, in da sem zato še vedno nekaj dolžan. Kakorkoli že, namesto v 3. prekomorsko brigado sem prišel v pevski zbor NOV Jugoslavije Srečko Kosovel. Pravzaprav so se takrat začela moja najlepša leta.«

Svetel žarek preleti sogo-vornikov obraz. Besede kar prekipujejo, vsaka hoče biti prva. Dogodki z zborovih gostovanj po vsej Evropi se kakor raztreseni kamenčki nizajo v celotno podobo zbora, ki je ponesel v svet našo bojno pesem.

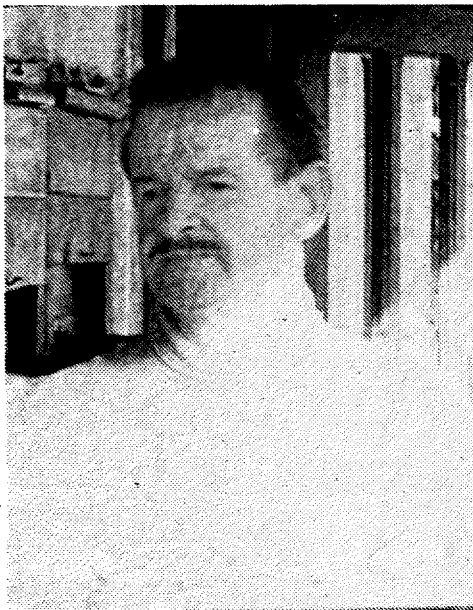
»Prvi nastop mi bo ostal vedno v spominu,« zagotavlja Darko. »Bilo je v Gravini.

zasedli prostore, je nastopil zbor. Strumna drža, visoko dvignjene glave, enak ritem odločnih korakov, vse to skupaj je spominjalo na nekaj viharneškega. Vojaško poravnani v zboru smo obstali. Kot struna napeta tele-sa so se združila v smelem pogledu predse in čakala dirigenta. Pozdravni aplavz v dvorani. Dirigent se je s poklonom predstavil občinstvu in se obrnil k nam. Toga drža je na mah popustila, čakali smo na začetni znak. Groba tišina v dvorani. Pisk in tonacijske piščalke. Ob dvigu dirigentove roke se je zbor zibal kot zlato žitno klasje v vetru. Prvi zvoki Juvaničeve pesmi Zemlja slovenska so se zarezali v tišino pričakujoče dvorane.«

Živo Darkovo pripovedo-

ročnik stare jugoslovanske vojske. »Kdo ste?« nas je vprašal. »Partizani,« smo povedali. »Kaj pa delate tu?« se je začudil. »Koncert bomo imeli.« »Pa prav partizani ste?« še vedno ni mogel verjeti. »Da.« V tistem trenutku je poročnik vrgel svojo kapo na tla, rekoč: »Kaj sem jaz storil!«, se prijel za glavo, se obrnil in odšel. Mi pa smo nemi gledali za njim.«

»O, prav nič ne gre podcenjevati naših nastopov v domovini,« je povzel besedo Darko Seljak. »Kako so nas sprejeli v Ajdovščini! Nepopisno! In v Ljubljani, na Okroglici, kamor je prišel tudi tovariš Tito, pa v Ilirski Bistrici, kjer smo 4. julija nastopili ob zborovanju prekomorskih brigad in drugih prekomorskih enot. Takrat

Darko Seljak pri svojih »punčkah«

Stal sem v prvi vrsti. Pred seboj sem videl samo našega dirigenta Simonitija z mogočnimi brki. V njem je bilo nekaj hrabrilnega. Bolen mi leži... Zemlja slovenska... Pesmi so izzvenele druga za drugo. Dvorana je živela z nami...

Kmalu potem je bil na vrsti Bari. Koncert je bil domnjen za ponedeljek, 11. septembra 1944. Tudi zadnje priprave so že tekle h koncu. Generalna vaja je bila v taboriščni jedilnici v Gravini. Poslušalcev ni manjkalo. Upoštevati je bilo treba veliko povelj in ljudi. Razdeliti smo morali sedeže po seznamu, da ne bi prišlo do nepotrebnih zamer in nerazpoloženja. Da bi še enkrat preskusili zbor pred širšim občinstvom, preden bi nastopili v Bariju, je bil 6. septembra organiziran koncertni nastop v bolnišnici Grumi. Dan pred koncertom v Bariju so nas odpeljali iz Gravine v približno sedemdeset kilometrov oddaljeni Bari. Prišel je tako z nemirom težko pričakovani trenutek. Da ga bodo z odprtimi srci sprejeli naši ljudje, ni bilo nobenega dvoma. Kako pa bodo reagirali vsi drugi?

Napovedani začetek ob 20.15 se je nekoliko zavlekel, dokler se dvorana ni napolnila. Ko so predstavniki naših in zavezniških poveljstev

vanje me je prestavilo v koncertno dvorano. Zdi se mi, da od daleč slišim zlate glasove: Bosa pojdiva, dekle, ob-sorej... Good night, ladies... kot da mi v ušesih zveni ostri ritem učinkovito zapete Borove Hej, brigade, ki je potegnil za seboj v navdušen vrtnec uniforme vseh narodov in narodnosti, zastopnikov in predstavnikov raznih vojska. Vmes pa glasni vzkliki iz dvorane: »Tito! Tito!«

Nastopi so se vrstili: Pariz, Bruselj, Lion, Nica, Monako, Monte Carlo že takoj naslednji dan, pa Basel, Zürich, potem nastopi po Sloveniji in drugod po domovini. Nikjer se nismo dolgo zadrževali, saj to ni bil turizem, pač pa trdo delo, naša dolžnost. Vmes smo vadili, tudi dvajset ur dnevno. Vse to je bilo potrebno za čisto in kvalitetno barvo glasov. Ljudje so nas lepo sprejemali. Pričakovali so nas s sprevidi, z glasbo, s plakati. Najlepše je bilo v praški Smetanovi dvorani. Celo podpisovati smo se morali mladim Čehinjam. V Belgiji je bilo malo drugače – tam so nas izžvižgavali, kar je kazalo na vpliv Petrove vojske, ustašev in belogardistov. Morda se en utrinek z naših gostovanj,« je ponudil Darko. »Zgodilo se je v Bruslju. Ustavili smo se pred hotelom, kjer je stal po-

smo ime zbora predali zboru, ki še sedaj poje v Ajdovščini.«

Novembra 1945 so Darka odpustili iz JLA. Moral je misliti na življenje, ki je bilo pred njim. Zaposlil se je pri železnici. Obenem je končal nižjo gimnazijo, pozneje pa se je še strokovno izpopolnil in napravil izpite srednje strokovne izobrazbe. Kruh za družino je služil v glavnem na postaji Most na Soči kot odpravnik vlakov. Štiri-deset let je delal in v tem času je družbi veliko dal. Od leta 1977 sem pa je upokojen. Marljive delovne roke pa ne mirujejo, misli neprestano vrtajo in volja išče svoje uredničenje. Aktiven je na gospodarskem in družbenopolitičnem področju, v krajevnih borčevski organizaciji, v čebelarstvu. Od glasbe pa se ni nikoli ločil. V kvintetu v krajevni skupnosti Kneža je igral harmoniko. Sedaj imajo na Kneži kulturno-prosvetno društvo. V njegovem okviru so ustanovili moški pevski zbor. Pravzaprav je bil Darko že med pobudniki zbora. Vsak teden dvakrat vadijo. Nastopajo pa povsod, kjer jih želijo poslušati.

Čebele brenčijo v panjih. Sedaj na pomlad, ko jih je treba pripraviti na pašo, ima Darko največ dela z njimi.

Živa Drole

Zbor jugoslovanske armade Srečko Kosovel v gledališču Verdi v Trstu 20. avgusta 1945, kjer se menda dotlej še ni oglasila slovenska beseda. Ljudje so prišli od blizu in daleč. Ni bilo ne frakov ne brokata ne svile. Bili so to preprosti ljudje. Ogromna dvorana jih je komaj vse sprejela. Navdušenje je raslo od pesmi do pesmi. Grenki pelin, ki ga je Kras ves poln, je ovijal srca »Srečka Kosovela« in spremenil naš pesem na deskah gledališča Verdi v en sam bes, v eno samo strahotno obtožbo, in en sam zibelj upornosti in bolečine. Med ihtenjem so ljudje oder zasuli z rožami, ki so tiho padale k nogam zbora v spomin tistih, ki so dali svoja mlada življenja za Trst.

mu sem se večkrat sestajal s tovarišem Zdravkom Smrekarjem s Kneže,« je povedal moj sogovornik. »Zaupal mi je in mi pripovedoval marsikaj o takratnih razmerah v naših krajih. Omenil je, da se v Jugoslaviji pod nemško in italijansko okupacijo prebujala velik oborožen odpor. To je tudi v meni vžgalo iskro, čeprav morda v začetku še podzavestno.«

Avgusta 1942 so Darka s starejšimi italijanskimi vojakmi premestili v komitni pri Agrigentu, v nek pomožni bataljon teritorialne enote.

povedali, da bom moral z drugimi ujetniki v Afriko, kjer se zbirajo Jugoslovani. Julija sem tako prispel v mesto Suza. V taborišču v Afriki smo bili večinoma vsi Primorci, Istrani in Štajerci, ki so nas ločili od Italijanov in Nemcev. Avgusta 1943 so pripeljali v mesto Constanino, kjer je bilo taborišče samih Jugoslovianov. Našel sem dobre tovariše: Ignaca Zlatopera, Andjelka Zidariša iz Pazina in Andreja Šorlija iz Grahovega v Baški grapi. Kmalu smo ugotovili, da so v taborišču tudi oficirji stare Jugoslavije in da zastopajo

do Simoniti. Tovariš Černigoj je Darka poznal že iz Afrike. Vedel je za njegovo nagnjenje do glasbe. Kljub temu je bil Darko presenečen. »Pet da bi šel? Morate vedeti, da sem imel triindvajset let, da sem bil v cvetu mladosti, poln zagnanosti in bojne moči, da bi radi prijel za puško kot drugi partizani. Potem pa pride nekdo in pravi: »Pet boš šel, pa brez ugovora, prosim!« Zdelo se mi je smešno, da me je Mirko prepričeval, da je pesem prav tako pomembna in da bom na tem področju morda več storil kot v bojnih

tv-15naš
TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurtirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenskim Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektor-redaktor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETINČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORIN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektura in tisk: ČGP Deto, Ljubljana, Titova 35